

TC
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

FARKLI GELİŞİM DÖNEMİNDEKİ BİREYLERİN BİLGELİK
ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İrem DEMİRÖZ

KOCAELİ 2023

TC
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

FARKLI GELİŞİM DÖNEMİNDEKİ BİREYLERİN BİLGELİK
ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İrem DEMİRÖZ

Doç. Dr. Osman Nejat AKFIRAT

KOCAELİ 2023

TC
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

FARKLI GELİŞİM DÖNEMİNDEKİ BİREYLERİN BİLGELİK
ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: İrem DEMİRÖZ

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 21.06.2023/18

KOCAELİ 2023

ÖNSÖZ

Bilgi ve tecrübeleri ile her zaman desteğini şefkatle sunan, gelişimimi destekleyen sevgili danışmanım Doç. Dr. Osman Nejat Akfırat'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Nice araştırma süreçlerinde birlikte ilerlemek dileğiyle.

Hem lisans hem yüksek lisans eğitimim boyunca aldığım her bilgiden keyif almamı sağlayan, emeklerini esirgemeyen Doç. Dr. Zeynep Aydın Sünbül'e, Doç. Dr. Yıldız Öztan Ulusoy'a, Doç. Dr. Fatih Kezer'e, Doç. Dr. Evren Şumuer'e, Dr. Öğr. Üyesi Safiye Bilican Demir'e ve Doç. Dr. Gülşah Tura hocalarıma çok teşekkür ediyorum.

Birlikte büyüdüğüm; üzüntüme, derdime, sevincime ortak olan, sonsuz desteği ile gelişimime destek sunan sevgili eşime; sevgisini hissettiğim, her zaman yanımda olup benimle üzülp benimle sevinen anneme, babama, kardeşime, babaanneme ve bugünleri göremese de benimle hep gurur duyduğunu bildiğim dedeme çok teşekkür ediyorum, iyi ki varsınız.

Hayattaki en güzel şanslarımdan olan biricik dostum Gözde Ergin'e hayatında bana açtığı yer için çok teşekkür ediyorum. Güzel anlarımızın gün geçtikçe artması dileği ile, iyi ki varsın.

Hem dostum hem süpervizörüm olan, desteğini hiç esirgemeyen canım Hilal Aksoy'a ve bu zorlu süreçte hep bana kaynak olan Sema Turan'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak bu araştırma sürecinde zamanını vererek bilime katkı sunan tüm katılımcılara ayrı ayrı teşekkürlerimi sunuyorum.

Her zaman bilimin, doğrunun, adaletin yolundan gidenlere..

İrem Demiröz

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	vii
TABLO LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	10
1. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	10
1.1. GELİŞİM VE İLGİLİ KAVRAMLAR.....	10
1.2. GELİŞİM DÖNEMLERİ.....	11
1.3. BİLGELİK.....	17
1.4. BİLGELİKLE İLGİLİ ALANYAZINDA YAPILAN ARAŞTIRMALAR.....	22
İKİNCİ BÖLÜM	32
2. YÖNTEM.....	32
2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	32
2.2. ARAŞTIRMA EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ	33
2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	35
2.4. VERİLERİN ANALİZİ.....	39
3.5. GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK	42
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	44
3. BULGULAR.....	44
3.1. ARAŞTIRMANIN BİRİNCİ AŞAMASINDAKİ VERİLERE YÖNELİK BULGULAR	44
3.2. ARAŞTIRMANIN İKİNCİ AŞAMASINDAKİ VERİLERE YÖNELİK BULGULAR	51
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	101
4.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	101
4.1. ARAŞTIRMANIN BİRİNCİ AŞAMASINDAKİ ÖRNEKLEM GRUBUNA İLİŞKİN BULGULARA DAİR SONUÇLAR.....	101
4.2. ARAŞTIRMANIN İKİNCİ AŞAMASINDAKİ ÖRNEKLEM GRUBUNA İLİŞKİN BULGULARA DAİR SONUÇLAR.....	102
4.3. ÖNERİLER.....	120
KAYNAKÇA	123

EKLER.....	138
EK-1 ETİK KURUL İZNİ.....	138
EK-2 İYİLİK HALİ YILDIZI ÖLÇEĞİ İZNİ.....	139
EK-3 İYİLİK HALİ YILDIZI ÖLÇEĞİ (ÖRNEK MADDELER).....	140
EK-4 BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU	141
EK-5 VELİ BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU	142
EK-6 YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU	143
EK-7 SAN DİEGO BİLGELİK ÖLÇEĞİ (ÖRNEK MADDELER)	144
EK-8 BİLGELİK ÖZELLİKLERİ DEĞERLENDİRME FORMU.....	145
EK-9 KİŞİSEL BİLGİ FORMU	146
 ÖZGEÇMİŞ.....	 147

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, farklı gelişim dönemlerindeki bireylerin bilgelik özelliklerinin incelenmesidir. Araştırma süreci iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada sosyal medya üzerinden hazırlanan bir form ile farklı gelişim dönemlerindeki bireylere ulaşılmış, onlardan bilgelik değerlendirmeleri alınmış ve bilgeliğin öncüllerinden olduğu düşünülen belirli özellikleri düşünerek bilge olduğunu düşündükleri bir kişiyi referans vermeleri istenmiştir. Ayrıca araştırmanın ilk aşamasında yer alan örneklem grubunun referans verme özellikleri hakkında yorumları alınmış ve elde edilen verilere içerik analizi yapılmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında ise referans gösterilen kişilere ulaşıp bu kişilere İyilik Hali Yıldızı Ölçeği (İHYÖ) ve San Diego Bilgelik Ölçeği (SDBÖ) uygulanarak ölçekten yüksek puan alan bireyler ile ikinci örneklem grubu oluşturulmuştur. Bu kişilere yarı yapılandırılmış görüşme formu ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerin sonucunda elde edilen veriler gelişim dönemleri ve cinsiyet değişkenlerine göre içerik analizi ile incelenmiştir.

Araştırma bulguları incelendiğinde araştırmanın ilk aşamasında yer alan örneklem grubunun; kendi gelişim dönemlerindeki, eğitim seviyesi üniversite düzeyinde ve kendi yakın çevrelerinde bulunan (aile büyükleri, arkadaş ve öğretmenleri) kişileri referans gösterdiği görülmektedir. Örneklem grubunun referans gösterdiği bireylerin daha çok sağlıklı iletişim kurma ve mücadele gücüne sahip olma özellikleri ön planda olmaktadır. Araştırmanın ikinci bölümündeki örneklem grubunun bilgelik özellikleri bilişsel, yansıtıcı ve duygusal alt boyutlarda incelenmiştir. İkinci örneklem grubundaki kadın ve erkek katılımcıların hedef oluşturma, sorumluluk alma, objektif bakışa sahip olma ve mantıklı olma kodlarının bilgeliğin bilişsel özellikleri içinde daha fazla yer aldığı görülmektedir. Genç yetişkinlik dönemindeki kadınlarda mantıklı olma becerisi erkeklerden daha fazla gözlenmiştir. Bileğin yansıtıcı özellikler alt boyutu içinde yer alan kendine ve sevgilere güvenmek ergenlikte oldukça az gözlemlenirken orta yetişkinlik dönemindeki erkeklerde ve beliren yetişkinlik dönemindeki kadınlarda daha fazla gözlemlenmiştir. Bileğin sosyal duygusal özellikler alt boyutunda her dönemde sağlıklı iletişim kurma becerisi vurgulanmıştır. Bireylerin diğeri rol model alma özellikleri incelendiğinde ise ergenlik dönemindeki bireylerin diğeri dönemlerden farklı olarak tek bir rol modele sahip olmadığını, farklı özellikleri farklı kişilerden öğrendikleri görülmüştür. Empati kurabilme özelliği incelendiğinde de beliren yetişkinlik dönemindeki kadınların ifadelerinde empatiye daha çok rastlandığı görülmüştür. Genç, orta ve ileri yetişkinlik dönemindeki bireyler diğeri dönemlerdeki bireylerden farklı olarak vatan sevgisine değinmişlerdir. İkinci örneklem grubundaki bireylerin zorlu yaşam deneyimleri incelendiğinde de okul yaşamı ile ilgili zorlukların her dönemde daha çok ifade edildiği görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Bilgelik, gelişim dönemleri, zorlu yaşam deneyimleri, bilgelik özellikleri

ABSTRACT

The purpose of this research is to examine the wisdom characteristics of individuals in different developmental stages. The research process consists of two stages. In the first stage, with a form prepared on social media, individuals in different developmental stages were reached, wisdom evaluations were taken from them, and they were asked to give a reference to a person they thought was wise, considering certain features that were thought to be antecedents of wisdom. In addition, the comments of the sample group in the first stage of the research about the referencing characteristics were taken and the content analysis was performed on the obtained data. In the second stage of the research, the people who were referred to were reached and the Wellness Star Scale and the San Diego Wisdom Scale (SD-WISE) were applied to these people, and a second sample group was formed with the individuals who got high scores from the scale. These people were interviewed with a semi-structured interview form. The data obtained as a result of the interviews were analyzed by content analysis according to developmental periods and gender variables.

In the first stage when the research findings of the sample group are examined, it's seen that people are highly educated (mostly university level) and also are from the immediate environment, like family members, elders and friends. The characteristics of the individuals referred to by the sample group to have healthy communication and struggle power are at the forefront. The wisdom characteristics of the sample group in the second part of the study were examined in cognitive, reflective and emotional sub-dimensions. In the second sample group, it is seen that the codes of setting goals, taking responsibility, having an objective point of view and being logical are included more in the cognitive characteristics of wisdom, both in women and men. The ability to be rational was observed more in young adult women than in men. Confidence in one's self and intuition, which are included in the reflective characteristics sub-dimension of wisdom, were observed less frequently in adolescence, while it was observed more in middle adult males and emerging adult females. In the social emotional characteristics sub-dimension of wisdom, the ability to communicate in a healthy way was emphasized in every period. When the characteristics of individuals to take other as a role model were examined, it was seen that individuals in adolescence did not have a single role model, unlike other periods, and they learned different characteristics from different people. When the ability to empathize was examined, it was seen that empathy was more common in the expressions of women in emerging adulthood. Individuals in young, middle and advanced adulthood referred to patriotism differently from individuals in other periods. When the difficult life experiences of the individuals in the second sample group are examined, it is seen that the difficulties related to school life are expressed more in each period.

Keywords: Wisdom, developmental stages, difficult life experiences, wisdom traits

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

SDBÖ: San Diego Bilgelik Ölçeği

İHYÖ: İyilik Hali Yıldızı Ölçeği

BİLSEM: Bilim ve Sanat Merkezleri

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Pozitif Psikolojide Erdemler	2
Şekil 2: Bilgeliliğin Boyutları	20
Şekil 3: Araştırmanın Birinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Referans Gösterdikleri Kişilerin Eğitim Durumları	44
Şekil 4 Araştırmanın Birinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Referans Gösterdikleri Kişiler İle Yakınlık Derecesi.....	45
Şekil 5: Ergenlik Dönemindeki Kadınların Bilişsel Özellikleri	57
Şekil 6: Ergenlik Dönemindeki Kadınların Yansıtıcı Özellikleri	58
Şekil 7: Ergenlik Dönemindeki Kadınların Sosyal Duygusal Özellikleri	59
Şekil 8: Ergenlik Dönemindeki Zorlayıcı Yaşam Deneyimleri	60
Şekil 9: Ergenlik Dönemindeki Erkeklerin Bilişsel Özellikleri.....	61
Şekil 10: Ergenlik Dönemindeki Erkeklerin Yansıtıcı Özellikleri	62
Şekil 11: Ergenlik Dönemindeki Erkeklerin Sosyal Duygusal Özellikleri.....	63
Şekil 12: Ergenlik Dönemindeki Erkeklerin Zorlu Yaşam Deneyimleri.....	64
Şekil 13: Beliren Yetişkin Dönemindeki Kadınların Bilişsel Özellikleri.....	65
Şekil 14: Beliren Yetişkin Dönemindeki Kadınların Yansıtıcı Özellikleri	66
Şekil 15: Beliren Yetişkin Dönemindeki Kadınların Sosyal Duygusal Özellikleri... ..	68
Şekil 16: Beliren Yetişkin Dönemindeki Kadınların Zorlu Yaşam Deneyimleri.....	69
Şekil 17: Beliren Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Bilişsel Özellikleri	70
Şekil 18: Beliren Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Yansıtıcı Özellikleri.....	72
Şekil 19: Beliren Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Sosyal Duygusal Özellikleri ...	73
Şekil 20: Beliren Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Zorlu Yaşam Deneyimleri	74
Şekil 21: Genç Yetişkin Dönemindeki Kadınların Bilişsel Özellikleri	75
Şekil 22: Genç Yetişkin Dönemindeki Kadınların Yansıtıcı Özellikleri.....	77
Şekil 23: Genç Yetişkin Dönemindeki Kadınların Sosyal Duygusal Özellikleri	78
Şekil 24: Genç Yetişkin Dönemindeki Kadınların Zorlu Yaşam Deneyimleri	80
Şekil 25: Genç Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Bilişsel Özellikleri	81
Şekil 26: Genç Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Yansıtıcı Özellikleri	82
Şekil 27: Genç Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Sosyal Duygusal Özellikleri	84
Şekil 28: Genç Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Zorlu Yaşam Deneyimleri.....	85
Şekil 29: Orta Yetişkin Dönemindeki Kadınların Bilişsel Özellikleri.....	86
Şekil 30: Orta Yetişkin Dönemindeki Kadınların Yansıtıcı Özellikleri	88
Şekil 31: Orta Yetişkin Dönemindeki Kadınların Sosyal Duygusal Özellikleri.....	89
Şekil 32: Orta Yetişkin Dönemindeki Kadınların Zorlu Yaşam Deneyimleri.....	90
Şekil 33: Orta Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Bilişsel Özellikleri.....	91
Şekil 34: Orta Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Yansıtıcı Özellikleri	92
Şekil 35: Orta Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Sosyal Duygusal Özellikleri.....	93
Şekil 36: Orta Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Zorlu Yaşam Deneyimleri.....	95
Şekil 37: İleri Yetişkin Dönemindeki Kadınların Bilişsel Özellikleri	96
Şekil 38: İleri Yetişkin Dönemindeki Kadınların Yansıtıcı Özellikleri.....	97
Şekil 39: İleri Yetişkin Dönemindeki Kadınların Sosyal Duygusal Özellikleri	98

Şekil 40: İleri Yetişkin Dönemindeki Kadınların Zorlu Yaşam Deneyimleri	100
--	------------

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Bilgelik Ölçme Araçları	25
Tablo 2: Örneklem Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı	33
Tablo 3: Örneklem Grubunun Gelişim Dönemlerine Göre Dağılımı	34
Tablo 4: Örneklem Grubunun Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı.....	34
Tablo 5: Gelişim Dönemlerine Göre Örneklem Dağılımı	34
Tablo 6: Kod ve Kategorilerin Dağılımı	41
Tablo 7: Örneklem Grubunun Referans Ettikleri Kişilerin Gelişim Dönemlere Göre Dağılımı.....	45
Tablo 8: Araştırmanın Birinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Gelişim Dönemlerine Göre Bilgelik Değerlendirmeleri.....	47
Tablo 9: Araştırmanın Birinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Bilgelik Değerlendirmelerine Dair Örnekler	50
Tablo 10: İHYÖ ve SDBÖ Puanları.....	51
Tablo 11: Araştırmanın İkinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Bilgelik Özelliklerinin Dağılımı	52
Tablo 12: Araştırmanın İkinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Bilişsel Özelliklerinin Gelişim Dönemlerine Göre Dağılımı.....	53
Tablo 13: Araştırmanın İkinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Yansıtıcı Özelliklerinin Gelişim Dönemlerine Göre Dağılımı.....	54
Tablo 14: Araştırmanın İkinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Sosyal Duygusal Özelliklerinin Gelişim Dönemlerine Göre Dağılımı.....	54
Tablo 14: Araştırmanın İkinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Sosyal Duygusal Özelliklerinin Gelişim Dönemlerine Göre Dağılımı.....	55
Tablo 15: Araştırmanın İkinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Zorlu Yaşam Deneyimlerinin Gelişim Dönemlerine Göre Dağılımı	55

GİRİŞ

Psikoloji biliminin gelişimi, içinde bulunan çağın gelişim ve değişim süreçlerinden oldukça etkilenmektedir. Bilimsel yöntemleri kullanarak insanların davranışlarını anlamaya çalışan psikoloji bilimi, tarihsel süreç boyunca odaklandığı noktalar bakımından çeşitlilik göstermiştir. Zihin temelli araştırmalar, ihtiyaçların odağı değiştikçe yerini bireye özgü davranışları inceleyen araştırmalara bırakmıştır (Ertürk, 2017: s.161).

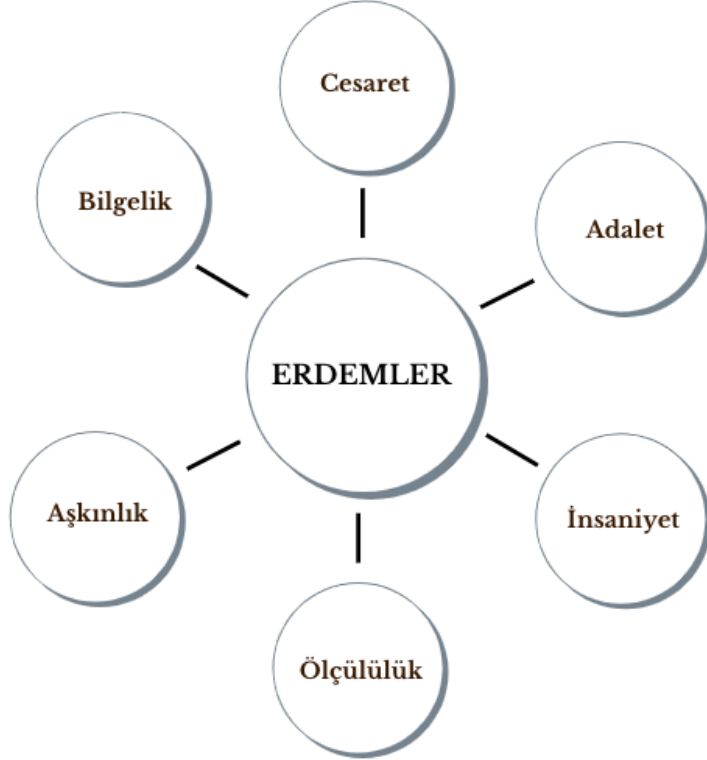
Tarihsel düşünceler ve felsefi dönemler bireylerin bakış açılarındaki farklılıkları meydana getirmektedir. Bu farklılıklar da o dönemin düşünce ve inanç sistemlerini oluşturan paradigmaları etkilemektedir. Paradigmalar modernist ve post-modernist olarak iki şekilde ele alınmaktadır. Modernizm gerçeğin nicel ve deneysel yöntemler ile ele alınabileceğini savunmaktadır. Post modernizm ise bireye özgücülüğün ve kişisel anlamların da bilim üzerindeki önemi ön plana çıkarmaktadır (Kararmak ve Siviş, 2008: s. 104-106). Neden sonuç ilişkileri çerçevesinde geleceğe yönelik tahminleri içeren pozitivist paradigmanın yerini dönemsel ihtiyaçlar ve derinlemesine bilgi anlayışını ön plana çıkaran post pozitivist paradigma almıştır (Kuş, 2007: s. 20; Göksoy, 2019: s. 6; Demir, 2019: s. 6).

İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren var olan sorunları ve bunları onarmanın yanı sıra psikoloji biliminde bireyin içindeki gücü ve olumlu yönleri görerek geliştirme, var olan potansiyeli arttırma çalışmaları başlamıştır. Dönem boyunca bireyin güçlü yönlerine ve olumlu taraflarına odaklanan bakış açılarının geliştirilmesi sosyal bilimlere önemli katkılar sunmaya başlamıştır. Seligman ve Csikszentmihalyi (2000, s.5) ile gelişim göstermeye başlayan pozitif psikolojiye göre psikoloji, insanların hayatlarındaki kötü deneyimleri onarmakla meşgul olmaktan vazgeçip pozitif nitelikler inşa etmeye yönelik bir değişikliği oluşturmayı hedeflemektedir. Csikszentmihalyi (2000: s.6), İkinci Dünya Savaşı'nın yıkımlarını ele alarak bu yıkımlar içinde bile bazı insanların huzurlarını ve amaçlarını korumaya çalıştığını ifade etmektedir. Savaş süreci bireylerin üstün yetenekleri ve iyilik halinin arttırılması gibi çalışmalarının yapılması yerine iyileştirme hizmetlerinin ilerletilmesine sebebiyet vermiştir. Ancak yapılan çalışmalar ve Dünya Sağlık Örgütü'nün sağlıklı insanı fiziksel, ruhsal ve sosyal olarak iyi bir konumda şeklinde tanımlamasına bakıldığında

sorun ve problemli insan tanımına odaklanılmayan ve güçlü yönlere vurgu yapan yaklaşımların önemi artmaktadır (Demir ve Türk, 2020: s.2).

Pozitif psikolojiye göre sadece yalnızlık ve yıkımın değil güç ve erdemlerin psikoloji bilimi içerisinde önemli olduğu varsayılmaktadır. Var olan sorunların çözümünün yanı sıra önleyici çalışmalar hakkında gelişmelerin artması ve sistematik olarak yetkinliği geliştirmeye odaklanan bir bakış açısına gidilmesi pozitif psikoloji gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Pozitif psikoloji, bireylerin içsel olarak kendini geliştirme potansiyellerine vurgu yaparak kendi hayatlarına yön verebileceklerini vurgulamaktadır (Csikszentmihalyi, 2000).

İnsanların güçlü ve geliştirilebilir yönlerine odaklanan pozitif psikolojide erdemler ve karakter güçleri önemli bir kavram olarak yer almaktadır. Karakter güçleri; geliştirilebilir ve öğrenebilir yapılar olmakla birlikte bireylerin kişisel özelliklerine benzerdir. Karakter güçlerinin özelliklerine bakılırsa; tüm kültürlerde var olabilen ve bireysel farklılıkları içeren yapılar olduğu görülmektedir. Karakter güçleri erdemlerin tanımlanmasına, daha fazla gelişmesine yardımcı olan yapılardır (Kabakçı, 2016: s. 27). Şekil 1’de pozitif psikolojide yer alan erdemler gösterilmektedir.

Şekil 1: Pozitif Psikolojide Erdemler

Pozitif psikolojide erdemler; insaniyet, ölçülülük, aşkınlık, bilgelik, cesaret, adalet ve insaniyet olarak ifade edilmektedir. Bilgeliğin çok boyutlu ve farklı tanımlara açık olması araştırma süreçlerini de çeşitlendirmektedir. Bilgelik, psikoloji alanında araştırılan konuların başlıcaları arasında yer almaktadır. Bireyin kendi amaçları ve yaşamı üzerindeki iç görüşü olarak değerlendirilebilen bilgeliğin kapsamı farklılıklar göstermektedir. Bilgelik tanımı dini, ahlaki, psikolojik pek çok açıdan ele alınmakta ve net bir noktaya ulaşılamamaktadır. Kişilik araştırmaları bilgeliği, bir kişiye atfedilen özellikler içinde ele almaktadır. Sosyal araştırmacılar toplum içindeki bilgelik süreçlerini değerlendirirken, bilişsel alanda çalışmalar yapan araştırmacılar alınan kararlardaki bilişsel süreçlere odaklanmaktadır (Grossmann vd., 2020: s.104). Sosyal araştırmacılar, bireylerin yaşam memnuniyetlerini etkileyen etmenlere odaklanırken bilişsel yeteneğin yaşam memnuniyetindeki rolünü ortaya koymaktadırlar (Duckworth vd, 2012). Bilişsel araştırmacılarından Watson (2012) araştırmasında bilgeliğin bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarını düzenlemede önemli bir rolü olduğunu ancak tek başına yeterli olamayabileceğini de belirtmektedir. Demetriou vd. (2021) gelişim dönemleri ve bilişsel gelişimi incelemiş çocukluk döneminden itibaren derin anlayış geliştirme süreçlerine vurgu yapmışlardır. Bilmek ve bilgi ile de ilişkili olan bilgelik, kişinin edindiği bilgileri bir araya getirme becerisini temsil ederken var olan bilgileri uygun alanlarda yeniden kullanma yeterliliğini de temsil etmektedir (Kaygısız, 2013).

Yapılan çalışmalar; sosyal çevrenin, yaşın ve cinsiyet farklılıklarının bilgelik üzerindeki etkilerini incelemektedir (Ardelt, 1997). Sosyal çevrenin bilgelik üzerindeki etkilerini inceleyen Ardelt (2000) bireylerin yaşadığı çevrenin onların anlayış biçimlerine ve algılama sistemlerine katkı sunduğunu belirtmektedir. Bu durumun da bilgelik gelişimindeki önemine vurgu yapmaktadır. Bilgeliğin cinsiyet açısından farklılık gösterip göstermediğini inceleyen Akkaya (2019) bilgeliğin cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediğini tespit ederken, Ardelt (1997) erkeklerin bilgeliğin bilişsel boyutuna, kadınların ise bilgeliğin duygusal boyutuna daha yüksek oranda sahip olduğunu tespit etmiştir.

Yaşın artması bilgeliği de artırır mı sorusunu incelemek isteyen Gluck vd. (2013) yaş arttıkça bilgeliğin de artışına dair bir anlamlı bulguya ulaşamamıştır. Baltes ve Smith (2008) ise yaşın artıyor olmasının bilgeliğin artması için tek sebep olmadığını belirtmektedir. Gluck vd. (2005) yaş ve gelişim dönemlerine göre bilgelik biçimleri

nasıldır sorusunu incelediği araştırmasında bilgelik biçimlerinin yaşa göre değişim gösterdiğini belirtmiştir. Ergenler yetişkinlere göre bilgeliğin empati ve destek verme boyutlarını daha net bir biçimde ele almaktadırlar. Ardelt vd.'ne (2018) göre de yaşın bilgeliğin türleri ile ilişkisi mevcuttur. Ardelt (2018) araştırmasında bilgeliğin bilişsel ve duygusal boyutu ile yaşın negatif, yansıtıcı boyutu ile pozitif ilişkisinin olduğunu tespit etmiştir. Gluck de (2019) araştırmasında yaş arttıkça bilgeliğin bilişsel boyutunun düştüğüne dair bulgu tespit etmiştir. Bu veriler yaş dönemleri ve bilgelik arasındaki ilişkinin incelenmesi gerektiğini sunmaktadır.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde içinde bulunan kültürün ve yaş dönemlerinin bilgelik gelişimini etkilediği görülmektedir. Bu araştırma sürecinde de bilgelik; kültür, cinsiyet ve gelişim dönemleri ele alınarak incelenmiştir.

Araştırmanın Problem Durumu

Psikoloji biliminin gelişmesinde bağlamsal faktörler önemli yer tutar. İçinde bulunulan dönem koşullarının etkileri, dönemin ihtiyaçları psikoloji biliminin araştırma konularını etkilemektedir.

Belirli durum ve olaylara karşı düşünceleri, değerleri ve inançları içeren bir sistem olarak paradigmanın, pozitivizmden (nesnellikten) post pozitivizme (bireye özgü yönler) geçişi ile psikoloji biliminin insana bakışı da farklılaşmıştır. Bireyin içinde bulunduğu bağlam içinde incelenmeye başlanması, bireye özgü deneyimlerin araştırma süreçlerindeki önemini ortaya koymaya başlamıştır. Psikoloji biliminde deneysel çalışmaların yanı sıra öznel deneyimlerin derinlemesine incelendiği araştırmalar da süreç içinde geliştirilmiştir. Bu dönüşüm ile problem durumuna yönelik çözüm arayışlarının yanı sıra bireylerin güçlü özelliklerine odaklanılmaya özen gösterilmiştir (Kararımak ve Siviş, 2008: s. 102).

Seligman'a göre bireyin var olan potansiyeline odaklanan pozitif psikoloji, bireyin zor zamanlarında baş etme gücünü ele almasını ifade etmektedir. Pozitif psikoloji bireyin yalnızca olumlu yönlerini ele almayı değil olumsuz ve acı veren yönlerinin farkında olarak var olan sorunları da benimsemesine, bu durumlar ile ilerleme gücünü eline almasına vurgu yapmaktadır (Türk ve Demir, 2020: s. 109). Pozitif psikoloji, karakter güçleri ve erdemlere vurgu yaparak bireylerin güçlü ve geliştirilebilir yönlerini ele almaktadır. Pozitif psikolojide yer alan erdemlerden biri ise bilgeliktir.

Bilgelik, tarih içerisinde pek çok araştırmaya konu olmuştur. Bilgelğin felsefi ve psikolojik tanımlarının yanı sıra ölçülmesi hakkında da yapılan pek çok çalışmayı görmek mümkündür. Aristoteles bilgeliği, yaşam koşullarına göre var olan bilgiyi uyarlama becerisi olarak (Baltes ve Smith, 2008: s. 57) ele alırken var olan bilginin muhakeme edilmesine ve yaşam koşullarına uygun seçim süreçlerine vurgu yapmaktadır. Ardelt'e (1997: s.15) göre bilgelik; bilişsel, duygusal ve yansıtıcı öğelerden oluşan bir yapıdır. Ardelt bilgeliğin yaşamın belirsizliğinde yol gösterici olduğunu, bireylerin içsel farkındalığını arttırarak öznelliğinden soyutlanmasında önemli rol oynadığını ifade etmektedir. Erikson 'un psikososyal gelişim kuramında yer alan benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk evresinde ve Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin son basamağında yer alan kendini gerçekleştirme evresinde bilgeliğin özellikleri gözlemlenebilmektedir (Abukan, 2014: s. 16).

Bilgelğin net bir tanımının sağlanamaması onun yeni araştırmalara konu olmasına sebep olmaktadır. Genel tanımlara bakıldığında bilgeliğin; zorlu koşullar altında ilerleme gücünü, duygusal farkındalığı, sağlıklı iletişim becerileri kullanabilme gibi özellikleri içerdiği görülmektedir.

Bilgelğin nasıl tanımlandığı onun nasıl ölçüleceğine de referans vermektedir. Bilgelği ölçen araçlar hem bireylerdeki bilgelik düzeylerini belirlemek hem de bireylerde var olan bilgeliğin hangi boyutlarının gelişim gösterdiğini incelemek için uygulanabilmektedir (Gluck, 2013). Türk kültüründeki bilgelik ölçme araçları hakkında yapılan çalışmada San Diego Bilgelik Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması öne çıkmaktadır (Akfırat ve Akkaya, 2022). Bu ölçme aracı ile yapılan araştırmada ergenlik döneminde bilgeliğin empati boyutunun ağır bastığı ve yaş arttıkça bilgeliğin de arttığı tespit edilmiştir (Akkaya, 2019: s. 63).

Bilgelik hakkında yapılan araştırmalarda bilgeliğin hem tanımı hem de ölçülmesinin yanı sıra otobiyografik çalışmaların da yapıldığı görülmektedir. Gluck vd. (2005) otobiyografik çalışmada bilgelik niteliği taşıyan bireylerin bu özelliklerini geliştiren etmenleri incelemeye çalışmıştır. Ardelt (2000) yaptığı araştırmasında bilgeliği geliştiren sosyal etmenleri incelemiştir. Çevresel faktörlerin ve yaşam olayların bireylerin bilgelik özelliklerini etkilediğini belirtmiştir. Araştırmasında da bireyleri etkileyen önemli olayların hangi yaş dönemlerinde yaşandığını araştırmıştır.

Bireyler yaşamlarında belirli gelişim dönemlerinden geçer. Her dönem içerisinde bireyler farklı düşünceler edinir, duygular hisseder ve davranışlar gösterir. Her bireyde farklı farklı davranış, duygu ve düşüncelerin var olması yaşamı anlamlandırma biçimleri olarak da farklılaşmalara neden olabilir. Hem dönemin getirdiği evrensel yaşam olayları hem de bireysel yaşam zorlukları, bireylerin yaşam olaylarını algılama ve baş etme düzeylerine etki edebilmektedir (Grossman vd., 2020). Yaşamın belirsizliği ve zorlukları içerisinde karar vermek, bir durumu algılamak ve problem çözme becerilerini geliştirmede bilgeliğin önemli bir rolü vardır. Biyolojik, bilişsel ve psikososyal süreçlerin bilgelik gelişimindeki etkileri mevcuttur. Bilgelik gelişimini etkileyen etmenlerin incelenmesi bireylerin yaşam doyumlarını arttırmak ve yaşam süreçlerindeki zorluklarla mücadele etmelerine yardımcı olmak için önemlidir.

Bilgelikle ilgili yapılacak çalışmaların kültürel etmenleri göz önüne alarak kişinin içinde bulunduğu yaş dönemi, cinsiyet, dönemin şartları ve zorlu yaşam deneyimleri ile zenginleştirilmesi oldukça kıymetlidir. Araştırma süreci çeşitli yaş dönemlerindeki katılımcıların bilgelik tanımını değerlendirerek diğer bireyleri referans etmesi ile ilerletilmiştir. Referans edilen kişiler ile görüşmeler yapılarak kişilerin içinde bulunduğu toplumun özellikleri, kişisel özellikleri ve zorlu yaşam deneyimleri incelenmiş, kültürel ve bireysel faktörlerin bilgelik gelişimi üzerindeki etkileri üzerinde durulmuştur. Bu araştırma süreci, farklı gelişim dönemlerindeki bireylerin bilgelik özelliklerinin incelenmesini kapsamaktadır. Bu doğrultuda referans gösterilen kişilerin değerlendirilmesinin ardından görüşmeler sağlanarak bilgelik özellikleri yaş dönemleri ve cinsiyet bağlamında incelenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, farklı gelişim dönemlerindeki bireylerin bilgelik özelliklerinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Araştırmanın birinci aşamasındaki örneklem grubunun referans gösterdikleri kişilerin eğitim durumları nedir?
2. Araştırmanın birinci aşamasındaki örneklem grubunun referans gösterdikleri kişiler ile yakınlık dereceleri nedir?
3. Araştırmanın birinci aşamasındaki örneklem grubunun referans gösterdikleri kişilerin gelişim dönemleri nedir?

4. Araştırmanın birinci aşamasındaki örneklem grubunun gelişim düzeylerine göre referans ettikleri kişilere yönelik bilgelik değerlendirmeleri nasıldır?
5. Araştırmanın ikinci aşamasındaki örneklem grubunun bilgelik özellikleri nasıldır?

Araştırmanın Önemi

Bilgelik tanımları, Yunan filozoflarından günümüze kadar araştırmalara konu olmaktadır. Net bir tanımının yapılamaması bilgelik kavramını alanda araştırmaya yönelik çalışmalara daha çok dahil etmiştir. Bilgelğin kapsamında iletişim becerileri, duygu farkındalığı ve dayanıklılık gibi bileşenlerin varlığı görülmektedir (Baltes ve Smith, 2008; Webster, 2018; Ardelt, 2003). Bu bileşenlerin bireylerin yaşamlarının hangi dönemlerinde hangi koşullarda geliştirilebilir olduğuna dair araştırmaların yapılması yaşam doyumlarını arttırmak için oldukça kıymetlidir.

Bilgelik ile ilgili alanda yapılmış olan çalışmalar daha çok yaşlı bilge kavramına odaklanmış ve yaş arttıkça bilgelğin de gelişim gösterebileceği incelenmiştir (Ardelt, 2000: s. 383). Ancak sadece yaş almanın bilgelği arttırmadığı ve her yaş döneminde bilgelğin farklı boyutlarının da var olabileceğine dair çalışmalar da mevcuttur (Gluck vd., 2013). Bilgelğin boyutlarının her gelişim döneminde farklı şekillerde ele alınabileceğine dair bulguların olması (Akkaya, 2019: s. 63) bu alanda yapılacak kapsamlı çalışmaların yapılması gerektiğine işaret etmektedir.

İnsanlar, yaşamları boyunca karşılaştıkları sorunlar ve olaylar karşısında pek çok kişinin desteğini almaktadır. Yaşamımızda bazı insanların daha farklı bakış açısına sahip olduğu, daha bağımsız kararlar alabildiği görülmektedir. Ele aldığı kararları yeni bilgiler ile düzenleyebilen bu kişiler hem başkalarının ve hem kendinin duygu ve düşüncelerine önem vermektedir (Paul ve Baltes, 2003). Araştırma sürecinde de bireylerin verilen bilgelik tanımına uygun bir veya birkaç kişiyi referans göstermesi istenerek toplum içinde farklı bakış açılarına sahip olabilen, iletişim becerisi yüksek ve zorluklarla mücadele ederek hedefe giden birilerinin tespiti sağlanmıştır. Bu kişilerin özelliklerinin incelenerek, geliştirilebilir yönlerinin ele alınarak önerilerin sunulması amacıyla araştırma süreci yürütülmüştür.

Webster (2018) bilgelik tanımında bireylerin zorlu yaşam olaylarındaki mücadele gücüne etki ettiğini vurgularken Staudinger ve Zacher (2018) bilgelğin bireylerin hem toplumsal hem de kişisel sorunlarla baş ederken iç görü geliştirmesine

yardımcı olan yönlerine vurgu yapmaktadır. Ardelt (2018) bilgeliğin bilişsel (yaşama dair derin bir anlayış) ve duygusal (diğerini anlama ve temas etme) boyutlarının yaşam boyunca önemini belirtmektedir. Bu doğrultuda bilgelik gelişiminin; bireylerin yaşamlarındaki zorlu yaşantılarla mücadelenin sağlanması, sorunlara yönelik bakış açısının farklılaşması ve kişiler arası ilişkileri sağlanması yönünde katkılarının olacağı düşünülmektedir.

Her gelişim döneminde bireylerin yaşantıları, sorumlulukları, rolleri farklılaşmaktadır. Bu gelişim dönemleri içerisinde bireylerin yaşadıkları sorunları çözümlemesi onları bir üst basamağa ulaştırarak gelişim süreçlerini de destekleyecektir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2020). Yaşamları boyunca pek çok sorunla karşılaşan bireylerin derinlemesine düşünebilmesi, yaşamını analiz etmesi için bilgiye ihtiyacı vardır (Fadilah, 2016). Bilişsel, sosyal ve duygusal özellikleri ile ilişkili olan bilgeliğin gelişimi, yaşam dönemleri içerisinde bireyin gelişim süreçlerine destek olacağından incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Türkiye’de yapılan araştırmalarda bilgelikle ilgili yapılan araştırmaların sayısı oldukça azdır. Yapılan araştırmalarda bilgelik; kendini gerçekleştirme (Abukan, 2014), iyi oluş ve dindarlık (Borhan, 2017; Erdem, 2019), akademik erteleme ve sınav süreci (İkiz, 2021; Çebi, 2022) ile incelenmiştir. Yapılan çalışmalar genellikle değişkenler arası ilişkileri belirlerken gelişim dönemlerine göre yapılan araştırma sayıları oldukça azdır. Psikososyal gelişim dönemlerine göre bilgelik Akkaya (2019) tarafından incelenirken Turgut (2022) beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin kendini toplama gücünün yordayıcılarından birinin bilgelik olduğunu belirtmiştir.

Dewangan vd. (2022) göre bilgelik, farklı kültürlerde var olmaktadır fakat kültüre özgü yapılan bilgelik araştırmalarının sayısı oldukça azdır. Kuzey Amerika, Avrupa ve Asya temelli bilgelik araştırmaları incelediğinde bilgeliğin standartları zorlaştırılan bir özellik olduğu belirtilmiştir. Kültüre ve bireye özgü etmenlerin incelenmesi ile bilgeliğin de daha net bir şekilde ele alınabileceği tespit edilmiştir. Bilge bir kişiden bahsetmek için var olan bilgi birikimine ve o bilgiyi kullanabileceği bağlama dikkat etmek gerekmektedir. Bu sebeple sadece bilmek bilgelik için yeterli değildir. Kişinin içinde bulunduğu sosyal çevrenin içinde bilgiyi kullanabilme becerisini, kişiyi etkileyen etmenleri bilmek gerekmektedir. Biliğin kültürel özelliklere göre incelendiği fenomenolojik çalışmaların yapılarak bireylerin yaşamının

incelenmesi alan yazına önemli katkılar sunacaktır. Araştırma sürecinde de kültür içerisinde bilgeliğin farklı yaş dönemlerindeki yapısının incelenmesi sağlanmıştır.

Araştırmanın Varsayımları

Katılımcıların gönüllü bir şekilde araştırma sürecine katıldıkları oluşturulan sorularına içten cevaplar verdikleri varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma, iki aşamada yer alan örneklem ve onların temsil ettiği evren ile sınırlıdır. Aynı zamanda araştırma, araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu, Bilgelik Özellikleri Değerlendirme Formu, Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu ve gerekli izni alınan ölçme araçları olan San Diego Bilgelik Ölçeği (SDBÖ), İyilik Hali Yıldızı Ölçeği'nin (İYHÖ) ölçmüş oldukları yapılar ile sınırlıdır.

Tanımlar

Bilgelik: Bilginin farklı bakış açıları ile muhakeme edilmesi, gerçeği olduğu gibi kavrama amacı ile seçimleri gerçekleştirme ve zorlu yaşam koşullarında dahi duygu ve düşüncelerini amaca yönelik yönetme becerisi (Ardelt, 2003; Baltes ve Smith, 2008; Webster, 2018).

Gelişim Dönemleri: Yaşamın belirli özellikler tarafından basamaklara bölünmesiyle oluşan, bilişsel, biyolojik ve sosyo-duygusal etmenlerce şekillenen yaşam süreçleridir (Santrock, 2019: s.8).

Zorlu Yaşam Deneyimleri: Bireylerin; günlük yaşamlarını aksatan, baş etme güçlerini zorlayarak var olan durumu anlamlandırmasına, çözümlemesine engel olan, kişilerde çaresizlik veya güçsüzlük duygularının oluşmasına sebep olabilen yaşantılardır (Kline, 2022).

Bilgelik Özellikleri: Bileliğin; duygusal, sosyal, bilişsel ve zorlu yaşam deneyimlerini içeren boyutlarıdır (Ardelt, 2003; Webster, 2018).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

İnsan gelişiminin öyküsü, içinde bulunduğu çevre ve getirdiği genetik kodlar ile şekillenmektedir. Kuşaklar boyunca biriken genetik kodları içeren iki mikroskobik hücrenin bir araya gelmesi ile kendine has özelliklere sahip, biricik bir yapı olan insanların birbirinden farklı duygu, düşünce ve davranışları bulunmaktadır (Gander, 2001: s.23). Çocukluklarından yaşlılıklarına kadar incelenen bireyler pek çok fizyolojik ve psikolojik değişim evrelerinden geçmektedirler. Genel olarak bu evrelere net bir çizgi çizmek uygun olmasa da belirli dönem ve özelliklerini bilmek, bireylerin yaşam boyunca yaşadıkları, karşılaştıkları süreçler açısından bilgiler sunmaktadır. Bireyin bu evreler içerisinde edindiği bilgi ve beceriler yaşam süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadır (Savi Çakar, 2017).

Pek çok kuram gelişim süreçlerini ele alarak bireyi ve ihtiyaçlarını anlamaya çalışmaktadır. Bu kuramlardan bir tanesi de yaşam boyu gelişim yaklaşımıdır. Gelişimi, doğumdan ölüme dayanan süreçteki tüm değişimler olarak ifade eden Eryılmaz'a (2011) göre yaşam boyu gelişim yaklaşımında insanlar biyolojik, bilişsel, sosyal ve duygusal olarak bir yapı içerisinde. Dönüşüm ve değişimler ile bireyler yaşam boyunca gelişmeye devam etmektedirler. Belirli bir alandaki değişimler diğer alanları da etkileyerek bireyin yaşam süreçlerine anlamlı katkılar sunabilmektedir. Bu anlamda ele alınan bir durum da gelişimin sadece biyolojik olgunlaşmadan ibaret olmadığı, psikolojik olarak da devam edecek olan bir süreçtir (Eryılmaz, 2011: s. 54).

Yaşam boyu gelişimde bilgelik önemli bir yere sahiptir. Bireylerin karar verme, problem çözme ve hedef oluşturma gibi becerilerinin sağlanmasına katkı sunan bilgelik bireyin içinde bulunduğu koşullardan etkilenmektedir (Baltes ve Smith, 2008).

1.1. GELİŞİM VE İLGİLİ KAVRAMLAR

Gelişim; Çamlıbel İrkin'e (2012) göre biyolojik, psikolojik ve sosyal etkileşimlerin etkisi ile meydana gelen, doğumdan ölüme kadar kesintisiz ilerleme gösteren bir süreci temsil etmektedir. Gelişim kavramı ele alınıp incelendiğinde; büyüme, olgunlaşma, öğrenme, hazır bulunuşluk ve kritik dönemler kavramlarına da sıkça rastlamaktayız.

Büyüme, gelişimi ele alırken en çok karşımıza çıkan kavramların başında gelmektedir. Gelişim yerine büyüme kavramı sıkça kullanılsa da aralarında farklar vardır. Gelişimin kapsamı içinde yer alan büyüme, bireylerin kilo ve hacim olarak artışı anlamına gelmektedir. Olgunlaşma kavramı ise bireylerde var olan biyolojik, fizyolojik ve nörolojik olan süreçleri içermektedir (Arı, 2008: s. 39). Organizmalar, olgunlaşma ile yapması gereken görevi yerine getirebilecek düzeye gelmektedir. Olgunlaşma dış etkilere bağımsız olarak öğrenme için önemli bir koşul olmaktadır. Öğrenme kavramını ele alırsak da bireyin yaşantıları veya taklitleri sonucunda kalıcı olarak kazandığı davranış değişimleri olarak ele alabiliriz (Arı, 2008: s. 148). Hazır bulunuşluk ile ise bireyler daha önce yapamadıkları durum veya görevleri öğrenme ve olgunlaşmanın da etkisi ile yerine getirebilirler.

Gelişim sürecinde bireylerin yeni yaşantılarını içselleştirmesi, öğrenmelerinin gerçekleşmesi için belirli dönemler vardır. Kritik dönem olarak da adlandırılan bu dönemlerde kazanılan belirli beceri ve davranışların elde edilmesi sonraki dönemlerde de gelişimin adım adım ilerlemesine katkı sunacaktır. Kritik dönemler incelendiğinde farklı gelişim çağlarını görebilmeniz mümkündür. Örneğin Erik Erikson kişiliğin yaşam boyu devam eden bir süreç olduğunu vurgularken sekiz dönemden oluşan evrelere vurgu yapmaktadır (Yerlikaya ve Yazgan İnanç, 2020). Bu evreler bireylerin belirli gelişim görevlerini yerine getirmesini olanaklı kılarken bir sonraki evredeki gelişimi de sağlamak adına kıymetli olmaktadır. Her bireyin sorunlarla baş etme ve problem çözme biçimleri içinde bulunduğu toplum ve koşullara göre farklılık gösterebilmektedir. Erikson'un karşılıklı gelişim yasası adını verdiği bu durumda birey ve sosyal çevre karşılıklı etkileşim halindedir (Yerlikaya ve Yazgan İnanç, 2020: s. 165). Kritik dönemlerinin bilinmesi var olan ihtiyaçların ele alınması ve karşılanması için önemli bir noktayı temsil etmektedir.

1.2. GELİŞİM DÖNEMLERİ

Gelişim düzenli, uyumlu, sürekli ilerlemeyi içeren, yaşam boyu devam eden bir süreçtir (Savi Çakar, 2017: s.6). Birey, çocukluğundan yaşlılığına kadar gelişen yaşam çizgisi üzerinde birbirinden farklı gelişim dönemlerinden geçer ve bu dönemler içerisinde birbiriyle aynı olmayan fizyolojik ve psikolojik bazı özellikler gösterir (Koç, 2004: s.232). Gelişim dönemleri, farklı kuramcılar tarafından farklı şekilde ele alınarak sınıflandırılabilir. Bu bölümde gelişim dönemleri; araştırmanın

odaklandığı dönemlerden dolayı ergenlik, beliren yetişkinlik, genç yetişkinlik, orta yetişkinlik ve ileri yetişkinlik olarak ele alınacaktır.

1.2.1. Ergenlik

Bireylerin içinde bulunduğu gelişim dönemleri onların farklı özellikler kazanması ve ileriki yaşamını şekillendirmesi için büyük öneme sahiptir. Ergenlik dönemi gelişim dönemleri içerisinde önemli noktaları barındırmaktadır. Ergenlik, çocukluk döneminin bitişi ile başlayan ve erişkinliğe doğru ilerleyen bir süreci temsil etmektedir (Koç, 2004: s. 233). Ergenliğin fırtınalı bir dönem olarak ele alınabileceğini belirten uzmanlar ek olarak bu dönemde pek çok avantajın varlığına da dikkat çekmektedirler (Öngören ve Aydemir, 2022: s.167). Fiziksel olarak büyümenin ve cinsel gelişim ile psikososyal olgunlaşma sürecinin gerçekleştiği ergenlik dönemi hem birey hem de toplum için önemli bir konuma sahip olmaktadır. Birleşmiş Milletler 18 yaşına kadar her bireyi çocuk olarak kabul etmektedir. Bu süreç içinde ergenliğin de erken, orta ve geç olmak üzere evreleri mevcuttur. Erken ergenlik 10-14 yaş arasındaki dönemi kapsamaktadır. Ergenliğin ilk bedensel belirtilerinin görülmeye başladığı erken ergenlik döneminde, bireylerin biyolojik değişimlerine karşı gösterdiği uyum sağlayan veya zıtlık gösteren davranışlar meydana gelmektedir. Orta ergenlik dönemini de 15-17 yaş aralığında kabul edilir. Orta ergenlik döneminde birey kendi bağımsızlığını kurmak için ayrışma sürecine girmektedir. Geç ergenlik ise 18 ile 21 yaşlara kadar görülebilen bir dönemi kapsamaktadır. Bireylerin bu dönemde gelecek konusunda daha net fikirlerini oluşturmaya başladığı gözlemlenebilmektedir (Akçan Parlaz vd., 1999: s. 11). Reşit olma yaşı da ülkelere göre değişim gösterse de genel olarak 18 yaş olarak ele alınmaktadır. Bu durumda 18 yaşına gelen bireyleri bir yetişkin olarak varsayarsak içinde bulunduğumuz toplum ve koşullar genç tanımının oluşmasında önemli bir etkiye sahip olmaktadır (United Nations, 2023). Yetişkin hayatına bir hazırlık evresi olarak da ele alabileceğimiz ergenlik döneminde bireyler toplumdan etkilenecek toplumu da şekillendirmektedirler (Gander, 2001: s.439). Soyut işlemlerin devreye girmesi ile ergenlikte bireylerin karmaşık sorunları çözümlemeye başladıkları görülmektedir. Soyut düşünebilme kapasitesi ile artık genellemeler yapılarak gerçeklik ilkesine yaklaşılarak yorumlamalar yapılabilmektedir. Olayın farklı açılardan ele alınması bu yolla sağlanmaktadır. Ancak soyutlama yapılmasında bu ortamı destekleyecek çevrenin önemi bir yeri vardır (Özdemir vd., 2012: s. 586).

Ergenlik dönemindeki gelişim görevleri incelendiğinde öncelikle bir bilişsel, bedensel ve toplumsal olarak bireylerin olgunlaşma aşamaları görülmektedir. Sürekli değişim gösteren yaşantıda toplumsal bir rol olarak bir kimlik oluşturmaya çalışmak oldukça kıymetlidir. Psikososyal gelişim süreçleri ile bireyleri inceleyen Erikson da ergenlik dönemini bir kimlik karmaşası olarak sunmaktadır. Çocukluğun sona ererek artık bir toplumsal kimlik arayışına giren ergenler psikolojik ve sosyal boyutlarda karmaşaların varlığına işaret etmektedir. Ancak bu kimlik arayışı ona göre bu dönem için sınırlı değildir. Çocukluktan başlayarak ergenlikte yüksek bir noktaya gelen arayış yetişkinlik dönemlerinde de varlığını sürdürebilmektedir. Bu durumda sosyal bağlamın ele alınarak incelenmesi oldukça kıymetli olmaktadır (Yerlikaya ve Yazgan İnanç, 2020: s.170).

1.2.2. Beliren Yetişkinlik

Ergenlik dönemi kimlik arayışı ve toplumda yer etme çabasının ön plana çıktığı ilk dönemdir. Bu geçişin ardından bireylerde yetişkinliğe doğru ilerleme gösteren yeni bir gelişim dönemi gözlemlenmektedir. Yapılan çalışmalar bireylerin ergenlikten sonra bir geçiş sürecinde olduğunu, yetişkinlik dönemine girmeden bu dönemin özelliklerini deneyimlediği bir ara dönemin varlığını göstermektedir (Doğan ve Cebioğlu, 2011).

Arnett (2000: s.469) tarafından ilk olarak ifade edilen beliren yetişkinlik, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerini yani 18-25 yaş aralığını kapsayan dönemi temsil etmektedir. Bireyler bu dönem içinde ergenler gibi aileye tam bağlı olmadan ancak yetişkinler gibi de tam anlamıyla bağımsız olmadan deneyim kazanmaya çalışırlar. Ekonomik, kültürel ve demografik özelliklerin etkileşimi bireyin içinde bulunduğu gelişim döneminin şekillenmesine etki etmektedir. İkinci Dünya Savaşı ile eğitim ve ekonomi alanındaki gelişmeler, bireylerin eğitim sürecine devam etmelerine ve iş yaşamına katılmasında da yeni yolların oluşmasına yardımcı olmuştur. Bu durumda kariyer gelişiminin ön plana alınması, evlilik ve diğer yetişkin yaşamında yer alan görevlerin daha ileri bir tarihte ele alınabileceğini göstermiştir. Bu dönemde bireyler farklı olanakları gözlemleyebilmekte, olanaklarını çeşitlendirerek potansiyelini fark edebilmektedir. Bu dönemin şekillenmesi bireylerin içinde bulunduğu kültürel etmenlerle oldukça ilişkili olmaktadır. Ergenlik döneminde olduğu gibi beliren yetişkinlik de evrensel değildir ve kültürel olarak şekillenmektedir (Arnett, 2000: s.

470). Yetişkinlik öncesi olarak ele alınan bu dönemde kimlik keşfi, araştırmalar ve yeni olanakları arama çabaları devam etmektedir.

Beliren yetişkinlik döneminde bireylerin romantik ilişkilerde bulunarak kimlik arayışını sürdürdüğü görülebilmektedir. Ergenlik döneminde romantik ilişki anlamda diğeri ile ilk teması kuran bireylerde haz ve eğlence daha ön plandayken, beliren yetişkinlikte bireylerin diğeri tanımayla çalıştığı, geleceğe yönelik planlar yaptığı ve bunları ifade edebildiği bir ortamı kurduğu gözlemlenmektedir (Eryılmaz ve Ercan, 2011: s. 361). Yılmaz ve Gündüz'e (2021: s. 347) göre beliren yetişkinlikte olan bireylerin yakınlık ihtiyacını karşılaması için sağlıklı bir ilişki içinde olması gerekir. Bu durumda da o ilişkideki doyumun nitelikli olmasını gerektirmektedir. Yaptıkları araştırmada bireylerin otantikliğinin diğeri bir deyişle kendine özgü olma durumunun ve partnerin düşüncelerine önem verilmesinin ilişkideki doyumunu da arttırdığını bulgulamışlardır. İlişkilerin ön planda olduğu beliren yetişkinlik döneminde, romantik yakınlık ve kişilik özellikleri hakkında yapılan çalışmalardan birini sürdürmüş olan Eryılmaz ve Ercan'a (2013) göre romantik yakınlığı başlatmada cinsiyetler arası bir farklılık tespit edilmiştir. Erkekler romantik sözelleştirmeyi kadınlardan daha çok kullanmaktadırlar. Kadınlar ise kendilik bilgisi yani diğeriyle ilgili duygu ve düşüncelerine saygılı olmayı daha fazla kullanmaktadırlar. Erikson'un yakınlığa karşı izolasyon evresinde de bireylerin yakın ilişki kurmalarının bir ihtiyaç olduğu belirtilmektedir. Kendi kimliğini oluşturan ve kim ve ne olduğunu fark eden bireyler yakınlık kurarak diğeri ilişki kurduğunda bu dönemi sağlıklı bir şekilde tamamlayabilirler (Yerlikaya ve Yazgan İnanç, 2016: s.172).

1.2.3. Genç Yetişkinlik

Yetişkinler dünyasında yer almak ve bu dönemin sorumluluklarını almak bir sürecini gerektirmektedir (Santrock, 2019: s. 412). Bu süreç içerisinde bireylerin deneme ve keşifler yaparak yetişkin dünyasında yer etmeye başladığı görülmektedir. Sorumluluk olarak daha bağımsız kararlar almak, ekonomik anlamda daha iyi bir noktada var olabilmek beliren yetişkinlik döneminde yavaş yavaş kazanılırken, genç yetişkin dönemi ile daha ileri bir düzeye taşınmaktadır (Atak ve Çok, 2010: s. 43).

Erken veya ilk yetişkinlik olarak da bilinen genç yetişkinlik; başlamış olan bireyselleşme sürecinin devamını, meslekte ilerleme, aile ve aşk hayatının yanında yaşam amaçlarını şekillendirme dönemini içermektedir (Aktu, 2016: s. 167). Duygusal

ve sosyal gelişimin artması ile birey romantik bağlarını aile yaşamına döndürmeye çalışırken toplumsallaşma yolunda da ilerleme sağlamış olmaktadır. Levinson (1986) 30-40'lı yaşları genç yetişkinlik olarak ele alırken 5 yıl önce ve sonrasını bu evrelerin geçişleri olarak değerlendirmektedir. Yetişkin dünyasında bir role sahip olmak isteyen bireyler genç yetişkinlikte hem çok enerjik hem de çok stresli olabilirler. Seçim yapabilme özgürlüğünün yanında bu seçimlerin getirdiği yeni rolleri barındıran iş, aşk, aile, toplum gibi alanlarda bir söz sahibi olabilmek önemli sorumlulukları da beraberinde getirmektedir (Levinson, 1986: s.5). Bireyler iş yaşamlarında bildiklerini uygulamaktaydılar. Ancak bu dönemin ilerleyen aşamalarında var olan bilgiye ek olarak düşünme ve yeni bilgiler edinme ihtiyacı da gelişecektir. Bireylerin ihtiyacı olan bilgileri edinme süreçlerinde sosyal bağlamı tarafından desteklenmesi gelişim sürecine katkı sunmaktadır (Santrock, 2019: s.433).

Yaşam amaçları ve gelişim görevleri açısından değerlendirildiğinde genç yetişkinlik dönemi Erikson'un yakınlığa karşı yalıtılmışlık evresi ile benzer nitelikler göstermektedir. Kimlik arayışının ardından bireyler bu kimlikleri ile diğerlerinin kimliklerine yaklaşmayı amaçlamaktadırlar (Erikson, 1977: s.237). Dönemin temel psikososyal özelliği sevgidir. Bu sevgiyi hissetmek için bireyler arası yakınlaşmalar sağlanarak ilişki sorumluluğu alması beklenmektedir. Yakınlık ihtiyacını karşılamak isteyen birey istek ve beklentileri ile kendisine ait olan görüşleri netleştirme yolunda olmalıdır. Yakınlık kuramayan bireyler yalıtılmışlık yani yakın ilişkiden uzak olarak yalnız olma haline geçebilirler (Yerlikaya ve Yazgan İnanç, 2020: s.172). Bireyin içinde bulunduğu sosyal ağlar bu dönemin sağlıklı bir şekilde aşılması için önem arz etmektedir.

1.2.4. Orta Yetişkinlik

Yetişkinlerin gelişim dönemleri üzerinde araştırmalarını yaparak yetişkin gelişim kuramını oluşturan Levinson yaşamı, akıcı ve değişken bir yapı olarak ele almaktadır. Bu sebepten ötürü yaşamın ilerleyişi bir süreç içinde incelenmelidir. Bu süreç kendi içerisinde bir döngüyü, bu döngü de mevsim olarak da ifade edilebilecek dönemleri içermektedir. Orta yetişkinlik de Levinson'a göre bu yaşam döngüsünde önemli olan mevsimler arasında yer almaktadır (Onur, 2000: s.73).

Orta yetişkinlik, hem yetişkinlik döneminin ilerleyen dönemleri hem de yaşlılık sürecinin ön hazırlığı için önemli bir dönemi ifade etmektedir. Çok çeşitli

görev ve rolleri olan orta yetişkin bireyler bazı zorluklarla da karşı karşıya kalmaktadırlar. Arkadaşlar, ebeveynler ve partner ile ilişkiler güçlenirken bir yandan sağlık sorunlarına bağlı problem durumları ile karşılaşabilmektedirler. Orta yetişkinliğin bu deneyim süreçleri ve zorlukları içinde bulunan koşullara göre değişim göstermektedir. Örneğin pek çok orta yetişkin kendi yaşamlarını sürdürürken ek olarak kendi yaşlı ebeveynlerine de bakım vermektedir. Orta yetişkinlik dönemindeki bireyler, iş yaşamında bir çalışan olurken aynı zamanda bir ebeveyn ve bir evlat olma rollerinde de olabilmektedir (Lachman, 2004: s. 307). Orta yetişkinlikteki bireyler kariyer dönemlerinde de belirli bir noktaya ulaşmaktadırlar. İş yaşamlarında üst bir noktada üretkenliklerini sürdürebilmektedirler (Koç ve Titiz, 2016: s. 334). Yerlikaya ve Yazgan İnanç'a (2020: s.173) göre genç yetişkinliğin sona ermesinden sonraki süreçte bireyler toplum içinde roller alarak sorumluluklarını sürdürürler. Üretken olma hali bireylerin bu dönem içinde gelecek kuşağa rehberlik etmesini de kapsamaktadır. Bu noktadaki üretkenlikte kendi çocuklarının bakımından ziyade gelecek kuşaklara yönelik olarak yapılacak yatırım ve destek sürecini vurgulamak amaçlanmaktadır. Üretkenliğin günümüz koşullarında internet ortamında da sağlandığına vurgu yapan Gazioğlu'na (2020: s.19) göre yemek tarifi, üretim ve blog sitelerinin çoğunda orta yetişkinlik dönemindeki bireyler görülmektedir. Ek olarak orta yetişkinlik dönemindeki bireylerin bilim ve sanat alanındaki gelişim süreçlerinde de üretkenlikleri görülmektedir. Bu dönem boyunca bireylerde üretkenliğin yerine durgunluk denilen durum meydana gelirse gruptaki sorumluluğu almama, çalışma ve üretme sistemlerinde sorunlar meydana gelerek kişinin ben-merkezci düşünceleri geliştirmesi durumu da gözlenebilmektedir.

1.2.5. İleri Yetişkinlik

Gelişim dönemleri incelendiğinde ileri yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerinde 65 yaş üzerindeki bireylerin olduğu görülmektedir. Toplum ve kültürün yanı sıra bireyin kendi getirdiği özellikler de ele alındığında orta ve ileri yetişkinlik dönemlerinde net olarak ele alınacak sınırlar belli değildir. Yaşlılık 65 yaş ve sonrasını kapsayan bir süreci ifade etse de bireyin yaşamsal fonksiyonlarını ne derece değerlendirerek uyguladığına göre yaşlılık süreci de değişmektedir (Onur, 2000: s.285). Hem emeklilik dönemi ile baş eden hem de sağlık sorunlarını çözümlmeye çalışan ileri yetişkinler yeni yaşam süreçlerini sağlamak için çalışabilmektedir (Aktu, 2016: s.164).

Bireyler gelişimini sürdürürken; aldığı roller, sorumluluklar ve görevler ile kendi benlik bütünlüğünü oluşturmaktadırlar. Yaşlılık veya ileri yetişkinlik dönemi üretkenliğin bittiği bir dönemi ifade etmemektedir. Aksine bu dönem içinde üretmekte olduğu veya ürettiği durumlardan yeni kuşakların faydalananıy olmasi ileri yetişkin bireylerin yaşam süreçlerinde çok önemli bir yer tutmaktadır (Gürses ve Kılavuz, 2011: s.164).

Erikson (1968) ve Loevinger (1966) farklı yaş dönemlerinin bireylerdeki bilgelik gelişimlerini desteklemek için bir fırsat olduğunu sunmaktadır. Her gelişim dönemi kendi içerisinde hedefleri barındırır. Örneğin genç yetişkinler; kariyer gelişimlerini sürdürürken yakın ilişkiler kurmayı hedeflerken bilişsel kaynaklarını bu süreçte etkin bir şekilde kullanmaya ihtiyaç duymaktadırlar. Bu dönemdeki kişiler diğer dönemlere göre kariyer ve yakın ilişkilerine daha fazla zaman harcamaktadırlar. Orta yetişkinlik dönemine geçtikçe hem ebeveyn olmak hem aile bireylerine destek olmak ön plana alınmaktadır. Gelişim dönemlerinin farklılaşması odaklanılan konular bakımından farklılık göstermektedir. Yaşın artması bireylerin yaşamını değerlendirmesi için fırsatları sunmaktadır. Kişi yaşamındaki olumlu veya olumsuz tüm durumlar üzerinde analiz yaparak yüzleşir ve krizlerini bu şekilde çözümleyebilir. Ancak bilişsel becerilerin azalıyor olması bu analiz sürecini de zorlayabilmektedir. Bireylerin karşılaştıkları sorunlarla baş ederken duygusal ve bilişsel becerilerini arttırması hem kendini hem de içinde bulunduğu toplumu geliştirmesi için önemlidir (Gluck, 2019).

1.3 BİLGELİK

Psikoloji bilimi, insanı anlamaya yönelik çalışmalarını yaşam boyunca farklı perspektiflere göre ele almıştır. Psikolojinin yalnızca patoloji odaklı baktığı çalışmalar insanın yapısını anlamlandırırken eksik kalmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan önce var olan durumu iyileştirmek ve insanların yaşamlarını tatmin etmek ana hedef nokta olmaktadır. İnsanı bir organizma olarak ele alan yaklaşım, dönemin ihtiyaçları ve değişimlerinden etkilenerek bireyciliğe ve öznelliğe de yön verecek şekilde düzenlenmiştir (Terjesen vd., 2004: s.164). Var olan sorunu çözmek, sorunlara odaklanmanın yerine var olan durumu inceleyerek güçlü yönleri fark edebilme anlayışının gelişmesi pozitif psikoloji ile mümkün olmuştur (Eryılmaz, 2013; Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000).

Pozitif psikoloji; insanların güçlü ve geliştirilebilir yönlerine odaklanarak yaşamdaki var olan sorunlarla baş edebilme kapasitesine odaklanan bir yaklaşımdır. Kişinin yaşadığı problem durumlarını inkâr etmeden var olan durum karşısında baş etme kaynaklarını kullanmasına vurgu yapmaktadır (Park ve Peterson, 2008: s.85). İnsanların yaşamlarını daha anlamlı hale getirmek, olumsuz yaşantılara karşı güçlendirme çalışmalarının yapılarak kendini keşfetmesine destek olacak bakış açısının ele alınması pozitif disiplinin inceleme alanlarından olmuştur (Eryılmaz, 2011).

Pozitif psikolojinin ilk ortaya çıkışı Martin E.P. Seligman'ın 1998 Amerikan Psikoloji Derneği'ndeki konuşmasına kadar dayanmaktadır. Seligman konuşmasında psikolojinin hastalık bilimi haline gelmesine vurgu yapmış ve odağının daha güçlü yönlere gitmesini belirtmiştir. Bu konuşmanın ardından pozitif psikolojinin kavramsallaştırılmaları başlanmış, toplantılar düzenlenmiş, üzerinde araştırmalar yapılmaya başlanmıştır (Linley vd., 2006: s.5). Psikolojik rahatsızlıkları tanılama sistemlerine ek olarak bireylerin olumlu ve güçlü yanlarını temsil edecek karakter güçleri üzerine çalışmalara da yer verilmiştir. Karakter, kişiye özgü güçlü yapılarıdır ve karakter güçleri bireylerin geliştirilebilir yönlerini temsil etmektedir. Karakter güçleri üzerinde yapılmış çalışmalar altı erdem altında toplanmıştır. Erdemler, bireylerin kişisel ve toplumsal olarak olumlu davranışlar ve yararlı düşünceler göstermesini temsil etmektedir (McCullough ve Snyder, 2000: s.1). Bu erdemler; bilgelik, cesaret, insaniyet, adalet, ölçülülük, aşkınlık olarak ifade edilebilmektedir. Bilgelik erdemi; özgünlük, merak, öğrenme sevgisi, açık fikirlilik ve bakış açısı karakter güçlerini kapsamaktadır. Merak, yeniliklere açık olmayı; bakış açısı, farklı açılardan düşünmeyi; özgünlük, üretkenliği; öğrenme sevgisi, yeni konu ve bilgilere hâkim olma isteğini ve açık fikirlilik, bir durumu her yönden inceleme becerilerini kapsamaktadır (Kabakçı, 2016. s.27).

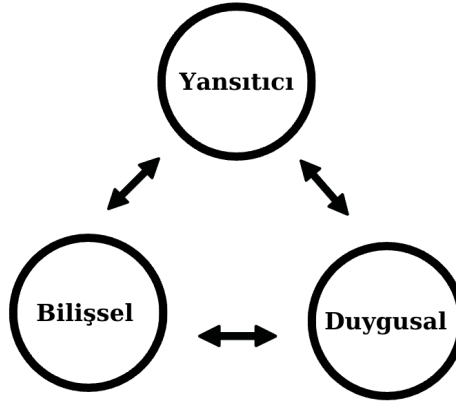
Psikoloji, sosyoloji ve felsefe gibi alanlarda araştırılan bilgelik kavramı için farklı tanımlar yapılmaktadır (Akkaya, 2019: s.19). Bilgelik tarihi insanlık ile başlamaktadır. Ancak yapılan araştırmalar daha geç olmuştur. Batı kültüründeki bilgelik yaklaşımları incelendiğinde Antik Yunan'da bilgelik mantıksal düşünce ve inanç sistemleri ile ele alınmaktadır. Yunan filozofları bilgeliği gerçeği anlama arayışı olarak ele almaktadır. Doğu yaklaşımlarında bilgelik zihnin korkudan, öfkeden, aşırı zevkten arınmış olma halini içermektedir. Doğu yaklaşımları sosyal ve duygusal

faktörlerin de bilginin kullanılmasında etkili olduğu belirtilmektedir. Bireyin içinde bulunduğu bağlam doğu yaklaşımlarında daha ön planda olmaktadır. Bilge bir kişinin yaşam içindeki belirsizliklere karşı soğukkanlılık ile yaklaştığı vurgulanmaktadır. Farklı yönlerine rağmen Batı ve Doğu yaklaşımları da temel olarak bilme konusuna vurgu yapmaktadırlar. Kişiler kendisinin farkında olur ve bilgisini bu farkındalık ile kullanabilir (Dewangan vd., 2022). Bilge olmak için iyi bir karakter mi gerekmektedir? Yaşam sorunları için nesnel bilgi yeterli mi? soruların süreç içinde şekillenmesi ile bilgelik tanımlamaları da değişim gösterdiği görülmektedir (Baltes ve Smith, 2008: s. 57).

Ardelt'e (2003) göre bilgeliğin tanımının netleşmemesi onun araştırmalara daha çok konu edilmesinde önemli bir yere sahiptir. Araştırılan tanımlar da deneysel çalışmaların oluşması adına zengin bir kaynak oluşturmaktadır (Grossmann vd., 2020). Ardelt'e (1997: s.16) göre bilge insanlar, diğerlerinden daha çok bilgiye sahip olan bireyler değildir. Bilgelik genel olarak derin bir anlamı kavramaktır. Kişinin bir durumu nesnel bir şekilde ele alabilmesi için kendi kişisel görüşlerinin yanı sıra oradaki derin anlamı fark etme becerisini geliştirmesi gerekir (Ardelt, 2000: s. 364). Biliğin ego bütünlüğü ve muhakeme ile başarılı bir gelişimin zirvesi olarak tanımlanması Erikson'un psikososyal gelişim kuramının son evresini düşündürmektedir. Erikson'un benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk olan son evresinde kabullenici bir ego bütünlüğü ön plana alınmıştır. Yaş aldıkça gelişim gösteren bir bilgelik anlayışını benimseyen araştırmacılar da bilgelik gelişiminde bu noktaya odaklanmışlardır. Yetişkin insanın gelişimi ile ilgilenen araştırmacılar Erikson'un gelişim teorisinde bilgeliği, nihai bir psikososyal krizin çözülmesi ile ilişkilendirerek hayatın belirsizliğine karşı bir ego bütünlüğü olarak ele almışlardır. Erikson da bu son görevin başarılı çözülmesini bir erdem olarak savunarak olgunluğun bir ayırt edicisi olduğunu belirtmektedir (Grossmann vd., 2020: s.105).

Ardelt (2003: s. 278) bilgeliği; bilişsel, duygusal ve yansıtıcı boyutları ile ele alarak tanımlamaktadır. Bilişsel boyut, kişinin yaşamı anlama ve yaşamı kavrama becerilerini temsil etmektedir. İnsanın hem kendini hem de çevreyi olduğu gibi objektif bir şekilde görebilmesini, bu konularda gerçekliği ele alabilmesini temsil etmektedir. Olayların, kavramların, kendine ve diğer kişilere yönelik durumların, bilginin kısıtlılığı ve hayatın ön görülemezliği ile anlaşılması kabiliyetini temsil etmektedir. Yansıtıcı boyut ise bilgeliğin diğerini anlama becerisini temsil etmektedir.

Diğeri bu durum karşısında nasıl hissederdi? Diğeri bu durum karşısında de anlardı? gibi soruları fark edebiliyor olma halidir. Bilgeliğin yansıtıcı boyutu bir durum ve kavrama farklı perspektiflerden bakabilme becerisini sunmaktadır. Ego ben merkezçiliğinin azalarak insanın hem kendine hem de diğeriye yönelik durum ve olguları incelemesi, farkındalığın gelişmesini temsil edebilmektedir. Diğer boyut olan duygusal bileşen ise diğeriye karşı duyguların yansımalarını, şefkat ve destek verme kısmını içermektedir.

Şekil 2: Bgeliğin Boyutları

Ardelt (2003: s.279) bilgeliğin bu üç boyutunun Şekil 2’deki gibi birbirinden bağımsız olmadığını, birbirini etkilediğini söylemektedir. Bireyin bir gerçeğı ya da hoş olmayan bir durumu bilişsel olarak algılayabilmesinde onun yansıtıcı özelliklerinin yani diğeriye anlaması ve onun yerinde kendini görerek iç görü geliştirebilmesi de etkili olabilmektedir. Kişinin perspektif alma becerilerinin sonucunda durumu derin bir şekilde anlayabilme becerisi ile elde ettiğı bilgiler ve inançlar önem taşır. Hayata ve insanlığa dair derin anlayış gerçeklik algılarını da destekleyerek şimdi ve buradanın gücünün daha çok hissedilmesine destek olmaktadır. İki boyut etkileşimi diğeriye karşı sevginin, anlayışın ve şefkatin gelişmesine yani duygusal boyutun gelişim göstermesine yardımcı olmaktadır. Bir diğeriye sevmeye ve şefkat vermenin temelinde kendi öznelliğın aşılması ve ben merkezçilikten uzaklaşarak geniş perspektif alma becerisi yatmaktadır. Başkalarının davranışlarına ve duygularına karşı şefkat gösterebilme halini desteklemektedir.

Webster (2018: s.59) de bilgeliğı ifade ederken bilge bireylerin sadece kişisel güçlerine değil toplumsal olarak da diğeriye temas etmeye ve destek verme yönlerine vurgu yapmıştır. Bgeliğı ele alırken bilginin yakın çevre, aile, arkadaş ve toplum için

kullanılmasına vurgu yapmaktadır. Bilgelik, bilginin hızlı ve bağlama, duruma uygun bir şekilde kullanılmasına yardımcı olan bir muhakeme gücüdür. Yaşamdaki her birey pek çok sorunla karşılaşır ve bu sorunlarla mücadele ederken derin düşünme, soruna çözüm getirme gibi durumlarda bilgeliğe ihtiyaç duymaktadır. Bu bilgeliğin bilişsel boyutunu oluşturmaktadır. Duygusal boyut ise empati ve diğerine karşı hissedilen duygusal süreçleri temsil etmektedir. Bilgeliğin yansıtıcı boyutları ise hem bilişsel hem de duygusal boyutların etkileri ile şekillenmektedir. Yansıtıcı boyut bireyin durumu nesnel ele alarak gerçeği olduğu gibi kabul etme sürecini sunmaktadır. Bilgeliğin bilişsel, duygusal ve yansıtıcı alt boyutları birbirini besler ve karşılıklı etkileşim içinde bir bütünü oluşturmaktadır. Ancak bu boyutlar birbirini beslese de özdeş değildir. Derin bir gerçeğin anlaşılma, objektif bir şekilde ele alınıyor olabilme (bilişsel) ve başkaları için empati ve şefkati hissedebilme (duygusal) ve derin iç görüşü ile ben merkezlikten uzaklaşma (yansıtıcı) bilgeliği oluşturan birbirini besleyen farklı yapılardır. Bilgelik incelendiğinde bireyin var olan kendi çıkarları ve toplum çıkarları arasındaki dengeyi gözeterek hedefe yönelik zorlu süreçlere rağmen ilerleme gücünü temsil etmektedir.

Staudinger ve Zacher (2018: s. 2) bilgeliği, genel ve kişisel bilgelik olarak ifade etmektedir. Genel bilgelik, genel yaşama dair iç görüşü kapsarken kişisel bilgelik ise bireylerin kendi kişisel sorunları ve yaşam olaylarına karşı iç görüşünü içermektedir. Genel bilgeliğe sahip olan kişilerin yaşamlarını yönetirken bilgiyi kullanabilme becerileri daha yüksektir. Bu kişiler yaşamlarını planlama ve yönetme konusuna öncelik verebilmektedirler. Genel bilgelik bilgeliğin bilişsel boyutu ile ilişkilidir. BWP (Berlin Bilgelik Paradigması) genel bilgeliği en geniş biçimde açıklamaktadır. BWP yaşamın ve değerlerin göreceliğini ele alarak bilginin de bu bağlam içindeki değişimine ve kullanımına vurgu yaparken, bilinmezliğin kabulünü belirtmektedir. Genel bilgeliğin bir ölçüsü de sosyal problemler ve sorunların çözümünde bilginin kullanılmasıdır. Kişisel bilgelik ise bireylerin kendi performanslarını sergilerken toplumun değerlerini ve refahını gözetebilmesini sağlamaktadır. Bireyler kendi deneyimleri aracılığı ile kendileri, diğeri ve dünya hakkında öğrenmeler gerçekleştirirler. Bu öğrenmeler içe bakış ile sağlanmaktadır (Turgut ve Nazlı, 2021: s.425). Kişisel bilgeliğin ölçülmesinde; bireylerin belirli durumlar karşısındaki duygu düzenleme becerilerine, sosyal ilişkileri sürdürmesine, duygu ve davranışlarına yönelik iç görüşüne bakılarak kendini ve başkalarını kabul düzeyleri incelenmektedir.

SAWS (Kendini Değerlendirme Bilgelik Ölçeği) alt boyutları olan kritik yaşam deneyimleri, duygusal düzenleme, açıklık, hatırlama ve yansıtma, mizah kişisel bilgeliğin ölçülmesinde kullanılmaktadır (Ardelt, 2019: s.603).

Bilgelik konusunu çalışan bilim insanları, 2019 yazında Kanada Toronto’da bilgelik kavramı hakkında çalışmalarda ortak bir fikri oluşturmak adına bir araya toplandılar (Grossman vd., 2020: s.109). Yapılan toplantıda bilgeliğin tanımı ve geliştirilebilmesi durumları ele alınarak incelemeler yapıldı. Felsefi ve psikolojik tanımlamaları üzerinde duruldu. Toplantıya katılan farklı ülkeden akademisyenlere kapalı ve açık uçlu sorular yönlendirilerek yaşam zorluklarını aşmak için bilgeliğin temel özellikleri sorulmuş ve nasıl geliştirilebileceğine dair görüşlerin listesi istenmiştir. Daha sonra bilgelik ile; ortak iyi yönelim, duygusal zekâ ve bakış açısı hakkında görüşleri soruldu. Elde edilen temalara bakıldığında ahlaki temeller ve meta bilişin bilgelik gelişimindeki rolünün ön plana çıktığı görülmüştür. Meta bilişi, kendini aşma izlemiştir. Hayatın zorluklarını aşmada bilgeliğin rolü incelendiğinde ise üst biliş, alçak gönüllülük, farklı bakış açılarının değerlendirilmesi ve kendini aşma gibi özelliklerin önemi dikkat çekmektedir. Bilgelik toplantısında öne çıkan bir nokta ise bireylerin karar verme süreçlerindeki etkilendiği durumlar olmaktadır. Bireylerin belirli durumlar karşısındaki karar mekanizmaları; kültürden, dilden ve duygulardan etkilenebilmektedir (Grossman vd., 2020).

1.4 BİLGELİKLE İLGİLİ ALANYAZINDA YAPILAN ARAŞTIRMALAR

1.4.1. Bilgelik Hakkında Yapılan Yurtdışı Çalışmalar

Araştırmanın bu bölümünde yurtdışında yapılan bilgelik özelliklerini keşfetmeye yönelik ve bilgeliğin diğer özellikler ile ilgili olan çalışmalara yer verilmiştir.

Yaşlı bireylerin yaşam koşullarının incelenmesi üzerine yapılan araştırmalarda bilgeliğin rolüne bakılmaktadır. Yaşam doyumu ve bilgelik üzerinde çalışılan bir araştırmada 120 yaşlı kadın ve erkekten oluşan bir örneklem oluşturulmuş ve bilgeliğin yaşam doyumu üzerindeki etkileri ortaya konulmuştur. Araştırmanın sorusu bazı yaşlı kişiler doyum ve tatmin duygusu yaşarken bazıları neden aynı doyumu alamazlar olmaktadır. Bu araştırma sürecinde bireyler ile görüşmeler yapılarak kişilerin yaşadığı ortam, boş zaman faaliyetleri, arkadaş ilişkileri, varsa üye olduğu kulüpler, kişilik özellikleri gibi durumlar incelenmiştir. Bireylerin bilgelik özellikleri de Haan’ın Ego

Derecelendirmeleri kullanılarak ölçülmüştür. Bu çalışmada bilgelik; bilişsel, yansıtıcı ve duyuşsal niteliklerin birleşimi olarak ele alınmıştır. Araştırma sürecinde yapılan görüşmelerde yaşlılıktaki yaşamı doyurucu ve ödüllendirici etmenler incelenmiştir. Araştırmada bilgelik ve yaşam doyumu arasında ilişki yüksek olarak saptanmıştır. Erkekler için bilgeliğin, kadınlara göre daha güçlü bir şekilde bilişle ve daha az duygulanım ile karakterize edildiği gözlemlenmiştir (Ardelt, 1997: s.16).

Ardelt (2000) bilgeliği; bilişsel, yansıtıcı ve duygusal bileşenler olarak ele alarak yaşlı bireylerin bilgelik düzeyleri hakkında araştırmalar yapmıştır. Yaptığı araştırmada, bilgeliğin erken öncüllerini belirleyerek çocukluk ve erken yetişkinlikteki ölçütlerin sonraki yaşam dönemlerindeki etkilerini test etmeye çalışmıştır. Öncülleri değerlendirmek adına bireylerin yaşamları hakkında bilgi alınacak görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde bireylerin iş yaşamı, ebeveynlik ilişkileri, aile bilgileri, sağlık bilgileri ve arkadaşlık ilişkilerine değinilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde bireylerin içinde bulunduğu sosyal çevrenin (mahalle, okul vb.) bireyin özerk bir yaşam sürmesine, fikirlerinin ve derin anlam arayışının geliştirmesine yardımcı olduğu ve bireylerin bilgelik gelişimine destek sunduğunu göstermektedir. Araştırmada bireylerin yaşam doyumu, bireylerin memnuniyet düzeyi, istenen ve ulaşılan hedefler arasındaki uyumları, ve farklı alanlarındaki memnuniyet düzeyleri ile değerlendirilmiştir. Bilgelik düzeylerinin ölçülmesinde ise Hann Ego Derecelendirme Ölçeği'nden yararlanılmıştır. Araştırmada bilgelik düzeyi yüksek olan kadınların yaşam doyumu yüksek bir yaşlanma süreci içinde olduğunu ve daha iyi aile ilişkileri olduğunu göstermektedir (Ardelt, 2000: s.377).

Gluck vd. (2005: s.199) araştırmasında bilgeliği otobiyografik olarak incelemiştir. “Hayatınızda akıllıca bir şey yaptığınız, söylediğiniz ya da düşündüğünüz bir anı hatırlayabilir misiniz?” sorusu ele alınarak bireylerin deneyimlerini ifade etmeleri istenmiştir. Standart yapılan bilgelik araştırmalarının aksine bu çalışma bilgeliğin bilişten fazlasını içerdiğini, bilgeliğin bireyin içinde bulunduğu bağlama da bağlı olduğunu belirtmiştir. Bireylerin yaşam olayları incelenerek bilgelik gelişimleri ve hangi bilgelik biçimlerinin bu olaylarda var olduğu araştırılmak istenmiştir. Çalışma iki aşamada ilerletilmiştir. Birinci bölümde bireyin yaşadığı olay, yaş ve bu olayda ön plana alınan bilgelik türü incelenmiştir. İkinci aşamada ise ilk aşamanın bulguları ele alınarak bilgelik biçimlerinin bilgelik ile ilgili olaylara özgü olup olmadığı test edilmiştir. Araştırmanın ilk aşamasındaki bireylerin bilgelik biçimleri;

empati ve destek, özerklik ve hakkın arama, bilgi ve esneklik olmak üzere üç kategoriden oluşmaktadır. Bireylerin yaşadığı olaylar incelendiğinde genellikle olayların on yaşından önce meydana geldiği gözlemlenmiştir. Bilgelik biçimleri ve yaş arasındaki anlamlı ilişkilere bakan Gluck vd. (2005: s. 201) bilgeliğin empati ve destek alt boyutunun ergenler tarafından sıklıkla dile getirilmesine rağmen yetişkinlikte bilgi ve esnekliğin ön plana çıktığını bulgulamıştır.

Sternberg vd. (2007: s.144-147) eğitim alanında bilgeliği incelemişlerdir. Zeka ve analitik becerilerin gelişimi öğrencilerin okul başarısında önemli bir role sahiptir. Ancak tam olarak başarı kavramını açıklamak için yeterli değildir. Bilgeliği, bilgi ve deneyime dayalı olarak yargılama tarzı olarak ele almışlardır. Kişisel ve kişilerarası ilişkileri göz ederek uzun ve kısa vadeli amaçlara doğru ilerlemede bilgelik önemli bir konuma sahiptir. Bireylerin kendi, diğeri ve bağlamın tüm yönlerinin çıkarlarının dengelendiği bir dengelik modelinin varlığını belirtmektedirler. Bilgelikte ortak bir yarar söz konusudur ve ortak iyilik halinin herkesi etkileyeceği varsayılır. Öğretmenlerin salt başarıdan ziyade bireylerin bu yaşam doyumlarını sağlamasına yönelik ve yaşamın tatmin edeceği alanlara yönelik düşünme becerilerini geliştirmesini belirtmişlerdir. Uzun vadede gerçekleştireceği akılcı kararların öğrencilerin yaşamlarına katkı sunacağı belirtilmektedir. Öğretmenler öğrencilerdeki bilgelik gelişimini desteklemek için, kendi değerlerini oluşturmalarına, düşünce sistemlerine eleştirel bakışı entegre etmelerine yardımcı olmalıdırlar. Farklı bakış açıları ile ortak iyilik halini geliştirmek teşvik edilmelidir.

Ardelt (2008: s. 223) üç boyutlu bilgelik ölçeğinin bilgelik boyutlarından yüksek puan alan bireyler ile nitel görüşmeler yapmıştır. 16 vakadan sadece 3 tanesi ölçek boyutlarından yüksek puan alma kriterini taşımıştır. Katılımcılar yüksek lisans düzeyinde ve dini temelleri benimseyen Afrikalı Amerikalılar olmaktadır. İki erkek bir kadın katılımcı ile çalışma sürdürülmüştür. Katılımcılar 71,77 ve 69 yaşındaydılar. Bireylerin anlatımları incelendiğinde dini ve manevi inançlarının yıllar içerisinde güçlendiğine dair bulgular ön plana çıkmaktadır. Ardelt'e (2008: s. 231) göre sabırlarını geliştirerek öz disiplini öğrenen katılımcılar kendi kendini incelemeleri ile egolarını sakinleştirmektedirler. Bu durum da bilgelik gelişimi için önemli bir role sahip olmaktadır.

Yaş almanın getirdiği deneyim yaşlanmanın olumlu yönleri arasında yer almaya başladığından bilgelik araştırmaları da çalışmalar arasında önemli bir yere

sahip olmaktadır. Moraitou ve Efklides (2012: s.860-869) araştırmasında 20-80 yaşları arasındaki bireylerin bilgelik düzeylerini yaş, eğitim, cinsiyet ve umut bağlamında incelemişlerdir. Eğitim düzeyi azaldıkça bireylerin pratik bilgeliğinin arttığını bulgulamışlardır. Bu durumu da eğitim düzeyinin azalmasının insanları daha fazla belirsizlik ile baş etme durumu ile karşı karşıya getirdiği ve bu durumda da bilgiğe daha fazla ihtiyaç duyulabileceği ile açıklamışlardır. Yaşın artması ile ne bilgeliği arttırmakta ne de azaltmaktadır. Kadınların yaşam belirsizliği konusunda daha fazla farkındalığının olduğu ancak cinsiyet değişkeninin güçlü bir etki göstermediği görülmüştür. Bilgelik ve umudun belirsizlik ve sıkıntılar karşısında hedefe götüren yolda önemli olan güçler olduğu belirtilmiştir. Umut, bireylerin hedeflerini farklı perspektiflerden görmelerine yardımcı olmaktadır.

Gluck vd. (2013) yaptıkları araştırmada ise bilgelik araştırmalarında yer alan dört ölçme aracını değerlendirmişlerdir. Öncelikle bilge olduklarını düşündükleri kişilere ulaşmak istemişler bu kişilere ulaşmak için gazete ve radyodan ilan vermişlerdir. İlanda bilge birini tanıyan herkesten o kişiyi aday göstermesi istenmiştir. Daha sonra dört temel bilgelik ölçme aracı olan; SAWS (Kendini Değerlendirme Bilgelik Ölçeği), 3D-WS (Üç Boyutlu Bilgelik Ölçeği), ASTI (Yetişkin Kendini Aşma Envanteri), BWP (Berlin Bilgelik Paradigması) adaylarla iki görüşme sağlanarak uygulanmıştır. Ölçeklerin alt bileşenleri ve örnek öğeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 1: Bilgelik Ölçme Araçları

SAWS	ASTI	3D-WS	BWP
Kritik yaşam deneyimi	Kendini Aşma	Yansıtıcı boyut	Olgusal bilgi
Duygusal düzenleme		Duygusal boyut	Prosedür bilgi
Hatırlama ve yansıtma		Bilişsel boyut	Yaşam boyu bağlamlılık
Mizah			Değer göreceliliği
Açıklık			Belirsizlik

(Kaynak: Gluck vd.,2013, s4)

Tablo 1'e göre SAWS kritik yaşam deneyimlerindeki baş etme gücüne vurgu yaparken 3D-WS bilgeliği bilişsel, duygusal ve yansıtıcı özellikleri ile almaktadır. ASTI bilgeliği kendini aşma olarak tanımlayıp ölçerken BWP ise yaşam dönemlerindeki zorluklara vurgu yapmaktadır (Gluck vd., 2013: s. 11).

Fadilah (2016) bilgeliğin yaşam boyunca sorunlarla baş etmede önemli bir yere sahip olduğunu, bilgeliğin yaşam boyunca gelişebileceğini veya azalabileceğini belirtmektedir. Bilgelik, öğrenmenin ve mantıksal düşünmenin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Karşılaşılan problem durumları mantıksal ve eleştirel bir bakış çerçevesinde ele alınarak yorumlanmaktadır. Düşünce sisteminin gelişmesi, bireylerin hayatı anlamlandırmasına da katkı sunar. Böylece hayat memnuniyetinin artması bireylerin hem fiziksel hem de psikolojik anlamda yaşamdan doyum almasına da yardımcı olur. Bilgeliği etkileyen faktörler ve yaş gruplarına göre bilgeliğin düzeylerinin incelendiği araştırmasında Jember'de inşaat sahasındaki çalışan 20-70 yaş aralığındaki erkeklerden oluşan bir örneklem grubu oluşturmuştur. Yaşları 10-35, 36-50 ve 51-70 olarak üç grupta toplamıştır. Ardelt'in Üç Boyutlu Bilgelik Ölçeği ile bireylerin bilgelik özelliği ölçülmüştür. Katılımcıların yaş grupları arasındaki bilgelik puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını bulgulamıştır. Ayrıca bilgeliğin iç faktörler olan biliş, duygu ve yansıtıcı bileşenler ile dış faktörler olan; yaş, cinsiyet, sosyal çevre, yaşam deneyimleri ve kültürden etkilenerek gelişim göstereceğini belirtmiştir.

Weststare vd. (2016) araştırmasında katılımcılar ile görüşme yöntemini kullanarak bilge bir bireyi referans göstermelerini istediler. Bu çalışmada yarı yapılandırılmış bir görüşme formatı kullandılar. Görüşmelerinde kişilerin yaşam öykülerini alarak yaşamlarında bilge olarak gördükleri birilerinin olup olmadığını sordular. 209 katılımcıdan 180'i en az bir kişiyi aday göstermiştir. Yapılan analizler sonucunda erkeklerin erkek katılımcıları kadınların ise kadın katılımcıları daha yüksek oranda aday gösterdiği bulunmuştur. Örnekler incelendiğinde ise genellikle katılımcılar gerçek yaşamlarındaki kişileri referans göstermiştir. Birkaç tane kurgusal karakteri de referans göstermişlerdir (Örneğin Harry Potter film karakteri Albus Dumbledore). Siyasi liderler, sosyal aktivistler, manevi ve dini figürler, filozoflar, kültürel ikonlar, bilim ve iş insanları kategorilerinde kişiler bilge olarak referans gösterilmişlerdir. Referans edilen kişiler üç kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler pratik (mantıklı ve diğerlerinin yaşamlarının refahına da odaklanan), felsefi (bilimsel, entelektüel ve bilgiyi arayan) ve yardımsever (merhametli ve yardımcı olmak isteyen) olarak adlandırılmaktadır. Siyasi liderler pratik bilge kategorisinde iken, bilim insanları, mucitler ve felsefeciler felsefi bilge ve yardımsever bilge kategorisinde ise sosyal aktivistlerin ve şehit olmuş kişilerin varlığı gözlemlenmektedir. Kişiler felsefi

ve yardımsever bilge kategorisinde olan kişiler için daha akıllıca olma yönlerinin yüksek olduğunu da ifade etmişlerdir. Yapılan bu çalışmada kültürel etmenlerin bireyleri referans gösterirken önemli olduğu da belirtilmektedir.

Krause (2016) bilgelik ve alçakgönüllülük arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. Bireylerin mutlu ve doyum aldıkları bir yaşamın erdemlerle ilişkili olduğunu belirtmektedir. İdeal yaşam erdemlerden fazlasını içermektedir. Bu durum pratik bilgeliğin erdemleri düzenleme, koordine etme, uygun şekilde uygulaması ile mümkündür. Alçakgönüllülüğün de yaşam doyumu üzerindeki etkilerini belirten çalışmasında bilgelik ile alçakgönüllülük arasındaki ilişkiyi bulgulamak için 1535 orta ve ileri yetişkin bireyden örneklem grubu oluşturdu. Bilgelik ve alçakgönüllülük arasında pozitif anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Alçakgönüllülük ve yaşam doyumu arasındaki ilişki bilgelik düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

1.4.2 Bilgelik Hakkında Yapılan Yurt İçi Çalışmalar

Yapılan araştırmalar incelendiğinde eğitim, psikoloji, felsefe ve tarihi araştırmalarda bilgeliğin yer aldığı görülmektedir. Araştırmanın bu bölümünde bilgelik ile yaş, kültür ve diğer özelliklerle ilişkisine yönelik yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Bilgelik kavramı pek çok alanda yer alırken eski Türk devletlerini betimleyen yapıtlarda sıkça söz edilmektedir. Yaran (2008), Kaşgarlı Mahmut'un Dîvânü Lugâti't-Türk'ünde bilgelik ve erdeme sıkça rastlandığını, "Nasıl ahlaklı olunur?" sorusunun araştırıldığını belirtmiştir. Atasözlerinde tek başına hareket etmeden başkalarına da danışılması gerektiğine dair ifadelerin yer aldığı belirtilmektedir. 11. yy atasözlerinde iyi huyluluk ve iyimserlik vurgulanmış, bu erdemlerin bilgelik ile yakın ilişkisinin olduğu, birbirini tamamladığı ve ikisinin de mutluluğu sağladığı belirtilmiştir (Yaran, 2008, s.25).

Aydın (2021) da bilgelik bağlamında milli ve dini değerlerin temsilcisi olan Yunus Emre'ye vurgu yapmıştır. Yunus Emre'nin zorlu yaşantılarında olmasına rağmen söylemleri ve Mevlana'nın görüşlerinin bilgelik açısından kıymetli olduğunu bulgulamaktadır. Bilge kişinin, günlük kaygıları aşan ve derin anlamlarla ifade gücünü geliştiren birileri olduğunu belirtmektedir (Aydın, 2021: s. 5). Özdemir (2010) ise bilgeliğin mizaç ve eleştirel düşünme yönlerine vurgu yaparak Nasrettin Hoca'nın bu yönlerine dikkat çekerek bilgeliğini ele almıştır.

Abukan (2014) yaptığı araştırmasında yaşlanma kavramını ele alarak yaşlılığın getirdiği hem biyolojik hem de psikolojik değişimleri vurgulamaktadır. Her ne kadar yaşlılık dönemi olumsuzluk ve kayıpların yaşandığı bir dönem olarak ele alınsa da yaşlılığın deneyim ve bilgi, becerilerin en üst sınırına çıkan bir bilgelik süreci olduğunu da vurgulamaktadır. Burada Abukan (2014) bilgeliğin yaşlılardan gençlere aktarımına ve bilge kuşakların gelişiminde yaşlıların ve yaşlılık döneminin önemine vurgu yapmaktadır. Yaptığı tez çalışmasında yaşlılık döneminde bilgeliğin üç boyutu olan bilişsel, yansıtıcı ve duyuşsal boyutlarını incelemiştir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisindeki kendini gerçekleştirme basamağı ile yaşlılıktaki bilgelik ilişkisi incelenmektedir. Maslow, ihtiyaçlar hiyerarşisinde temel ihtiyaçların (fizyolojik, güvenlik, sevgi ve saygı) karşılanması ile bireyin kendini gerçekleştirme basamağını yaşayabileceğini ve bu basamakta bireylerin hem kendini hem başkalarını düşünebilen, probleme dönük çözüm getiren ve gerçeği algılayan bir yapı oluşturacağını vurgulamaktadır. Bu özellikler bilgelikle ilişkilendirilmektedir. Abukan (2014) Thunder Bay Ölçeği ve Üç Boyutlu Bilgelik Ölçeği'ni kullandığı araştırmasında yaşlı bireylerin kendilerini normal düzeyde gerçekleştirme ihtiyacının olduğunu bulgulamıştır. Ek olarak bilgeliğin bilişsel, duyuşsal ve yansıtıcı boyutları ile bireyin kendini gerçekleştirme ihtiyacı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulgulamıştır.

Yaşlılarda bilgelik ve iyi oluş arasındaki ilişkide dindarlık ve spiritüel iyi oluşun rollerini inceleyen Borhan (2017) yaşlılık döneminde iyi oluşu etkileyen önemli etmenler arasında; sosyal desteği ve evlilik yaşamını vurgularken sevilen birinin kaybının iyi oluşu düşürdüğünü ifade ederken Türk kültüründeki bilgeliğin spiritüellik ve din ile ilişkili olduğunu, kültüre özgü bilge ve bilgeliğin değişebileceğini belirtmektedir. 165 kişinin katılım gösterdiği araştırmasında bilgeliği bilişsel, duygusal ve yansıtıcı boyutları ile ele aldığı Üç Boyutlu Bilgelik Ölçeği ile ölçmüştür. Araştırmasının hipotezlerini "bilgelik-psikolojik iyi oluş ilişkisi daha yüksek düzeylerde spiritüel iyi oluşa sahip bireylerde daha güçlü olacaktır ve bilgelik-psikolojik iyi oluş ilişkisi daha yüksek düzeylerde içsel dindarlığa sahip bireylerde daha güçlü olacaktır." oluşturmaktadır (Borhan, 2017: s.139). Sonuçlar, bu çalışmada içsel dindarlık ve spiritüel iyi oluşun, bilgelik ve psikolojik iyi oluş ilişkisini düzenleyemediğini göstermektedir. Borhan (2017) bu bulguyu bilgelik ve iyi oluş ilişkisine başka değişkenlerin etki edebileceğini belirterek açıklamıştır. Ek olarak

bilgeliğin tanımı ve bilgeliğin hangi ölçme aracı ile ölçüldüğünün bu sistem üzerinde değişiklikleri de oluşturabileceğini belirtmektedir.

Erdem (2019) da üstün yetenekli bireylerin iyi oluşunda bilgelik, değerler ve benlik kavramının rolünü incelemiştir. 879 BİLSEM öğrencisi ile yaptığı araştırmada bilgeliği Bilgelik Gelişimi Ölçeği ile ölçmüştür. Ölçek bilgeliği; kişinin öğrenme, deneyim ve birbirleriyle etkileşim kurarak yaşamdan öğrenme özellikleri ile ele almaktadır. Üstün yetenekli bireylerin bilgelik düzeylerinin iyi oluşlarını yordadığını bulgulamıştır.

Akkaya (2019) da bireylerin psikososyal gelişim dönemlerine göre bilgelik gelişimlerini incelemiştir. Bireylerin bilgelik özelliklerini ölçmek adına SDBÖ kullanmıştır. Hem lise hem de üniversite öğrencilerinden oluşturduğu 725 kişilik örneklem grubu ile yaptığı araştırmasında bireylerin bilgelik özelliklerinin; yaş, gelişim dönemleri, rol model aldığı kişiler, önemli yaşantılara sahip olma ve aile ilişkileri ile manidar düzeyde ilişkili olduğunu bulgulamıştır. Bireylerin cinsiyeti ile bilgelik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulgulamamaktadır.

Eğitim alanındaki çalışmasında İkiz (2021: s. 3) akademik erteleme kavramı ile ilişkisine vurgu yaparken, akademik erteleme kavramının iyi oluş ve akademik başarıya etki edebilen karakter güçlerinden de etkilenebileceğini belirtmiştir. Lise öğrencilerinde bilgelik erdemine ilişkin karakter güçlerini ve bilgeliğin öz kabul ile akademik ertelemedeki rolünü incelemiştir. Bilgeliği, karakter güçlerinin incelendiği VIA Gençlik Taraması Ölçeği ile ölçmüştür. 905 lise öğrencisi ile yapılan araştırmada bilgelik alt boyutlarından özgünlük, merak, açık fikirlilik ve çok yönlü bakış açısı karakter gücü puanlarında grupların akademik ortalamaları arasında kızlar lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Akademik erteleme ile VIA-bilgelik erdemi, özgünlük, merak, açık fikirlilik, öğrenmeye açık oluş, çok yönlü bakış açısı karakter güçleri ve öz-kabul arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu belirtilmiştir (İkiz, 2021: s.71).

Ünal (2021) Grossman, Ardelt ve MORE Bilgelik Modellerini kullanarak 80 yaşındaki bir kadının kendi dilinden anlattığı hayat hikayesinin analizini yaparak bilgelik özelliklerini incelemiştir. Kadının hem ekonomik hem de sosyal olarak yaşadığı zorluklar, aile ilişkilerindeki güçlükler incelendiğinde Ardelt'in bilgelik ölçeğinden duygusal boyutun öne çıktığı görülmüştür. İncelenen kadının hem kendisine hem de çevresine destek veren bir yapıya sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Çebi (2022) üst öğrenim geçiş sınavına hazırlanan öğrencilerin bilgelik düzeylerinin incelenmesi adlı tez çalışmasında hem sekizinci sınıf hem de lise son sınıf öğrencilerinin bilgelik düzeylerini Üç Boyutlu Bilgelik Ölçeği ile incelemiştir. 198 öğrenci ile gerçekleştirilen araştırmada lise son sınıf öğrencilerinin bilgelik düzeylerinin bilişsel boyutunun sekizinci sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğunu bulgulamıştır.

Turgut (2022) ergenlik ve yetişkinlik döneminin ara dönemi olarak beliren yetişkinlik döneminin özelliklerini ön plana alarak, hem bu dönemdeki stres verici olaylara hem de bireylerin bu süreçteki baş etme yöntemlerine dikkat çekmiştir. Beliren yetişkinlik döneminde bireyler pek çok rol sahibi olmaktadır. Sosyal, akademik, kariyer gibi pek çok alanda bireyler değişim içindedir ve farklı problem durumları ile de karşılaşabilmektedir. Turgut (2022) araştırmasında beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin kendini toparlama gücünün yordayıcılarını incelemiştir, bu yordayıcılardan bir tanesini de bilgelik olarak ele almıştır. Bilgeliği araştırmasında; kritik yaşam deneyimleri, duygu düzenleme, anımsama/düşünme, mizah ve açıklık başlıkları ile ele almıştır. Araştırmada beliren yetişkinlikteki bireylerin bilgelik algılarının kendini toparlama gücünün %6'sını açıkladığı tespit edilmiştir.

Ölçek alanında yapılan araştırmalar incelendiğinde; Akfırat ve Akkaya (2022), Thomas vd., (2019) tarafından geliştirilmiş olan San Diego Bilgelik Ölçeği'ni Türk kültürüne uyarlamışlardır. Araştırmanın çalışma grubunu 16-56 yaş arası 221 kişi oluşturmaktadır. Asıl uygulamadan 3 ay sonra ölçeğin test tekrar test analizlerini yapabilmek için, 16- 54 yaş aralığındaki, yaş ortalaması 24 olan, öğrenimleri ortaokul, lise ve üniversite olan 130 kişiden veri toplanmıştır. Elde edilen verilerle bu ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

Balıkçı (2023) de araştırmasında bilgelik, bilinçli farkındalık ve dindarlık arasındaki ilişkileri incelemiştir. 750 üniversite öğrencisi ile yaptığı araştırmasında bilgeliği ölçmek için San Diego Bilgelik Ölçeği'ni kullanmıştır. Araştırmasında katılımcıların bilgelik düzeyleri ile bilinçli farkındalık düzeyleri arasında orta pozitif düzeyde, bilgelik ile dindarlık düzeyleri arasında zayıf pozitif düzeyde anlamlı ilişki bulgulamıştır. Ek olarak bilinçli farkındalığın bilgeliğin bir yordayıcısı olduğunu, katılımcılardaki bilgeliğin %11,4' lük dilimin bilinçli farkındalıkla, %1,1'i dindarlık ile açıklanabilmektedir.

Bilgelik; Antik Çağ Felsefesi'nden başlayarak günümüze kadar gelen eğitim, felsefe, din gibi alanlarda araştırmalara konu olan bir kavramdır. Pozitif psikolojide erdemler arasında yer alan bilgelik, bireylerin yaşam doyumlarının artmasında, toplumsal ilişkilerinin düzenlenmesinde, bir kararın uygulanması ve hedefe farklı perspektiflerin alınmasında öne çıkan bir gücü oluşturmaktadır. İçinde bulunduğu kültürden etkilenecek artışı ve azalışı mümkün olan bilgeliğin incelenmesinde bireyin içinde bulunduğu gelişim dönemlerinin de ele alınması araştırma süreçlerini zenginleştirebilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma farklı gelişim dönemlerindeki bireylerin bilgelik özelliklerinin incelenmesini amaçlamaktadır. Bu araştırma süreci iki aşamadan oluşmaktadır. Araştırmanın iki aşamasında da hem nicel hem de nitel araştırma yöntemlerinin araştırma sürecinde kullanılmasından ötürü araştırmanın modeli karma yöntem olarak belirlenmiştir. Karma yöntem araştırmaları nicel ve nitel araştırmaların birlikte yapılmasına olanak sağlamaktadır (Baki ve Gökçek, 2012). Karma yöntem araştırmaları, araştırmacının nicel ve nitel yöntemleri çalışmasında birleştirerek kullanmasını esas almaktadır (Creswell, 2022). Creswell (2006) nicel ve nitel araştırmaları bir arada kullanarak problem durumunu daha iyi anlayabileceğimizi belirtmektedir.

İlk aşamada veriler toplanmış, örneklemin bilgelik değerlendirmeleri incelenmiştir. İkinci aşamada ise referans gösterilen bireylere San Diego Bilgelik Ölçeği (SDBÖ) ve İyi Hali Yıldız Ölçeği (İHYÖ) uygulanmıştır. Ölçek sonuçlarından yüksek puan alan kişiler ile ikinci bir örneklem grubu oluşturulmuştur. İkinci örneklem grubu ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmelerin içerik analizinin yapılmasında MaxQda programı kullanılmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında yer alan bilgelik değerlendirmelerinin incelenmesinde ve ikinci aşamada yer alan görüşme süreçlerinin analizinde nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır.

Fenomenolojik yaklaşım, bireylerin duygu ve düşüncelerinin analiz edilmesinde önemli yer tutan bir nitel araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Fenomenolojik yaklaşımda araştırmacının ilgili fenomene vurgu yaparak katılımcıların bu fenomen hakkındaki algılarının ele alınması, bunu nasıl yorumladıklarını ifade etmeleri ve betimleme yapabilmeleri sağlanmaktadır. Odaklanılan bu fenomen bir duygu, düşünce veya kavram olabilmektedir. Fenomenolojik yaklaşımda ele alınan fenomen bütüncül bir şekilde incelenmektedir. Bir kişinin veya birçok kişinin deneyimlerini inceleyerek araştırmaya olanak vermektedir (Tekindal ve Uğuz Arsu, 2020: s.158-161). Bu araştırmada da bireylerin

gelişim dönemleri içerisindeki bilgelik özelliklerine odaklanılarak, bu özellikler detaylı incelenmiştir. Bu durumdan ötürü fenomenolojik yaklaşımın araştırma sürecinde kullanımının uygun olduğu düşünülmüştür.

Araştırmanın nicel verileri birinci örneklem grubunun gelişim dönemleri, eğitim durumları, cinsiyet dağılımlarını ve ikinci örneklem grubunun gelişim dönemleri ve SDBÖ ve İHYÖ puanlarının dağılımında kullanılmıştır.

2.2. ARAŞTIRMA EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Bu araştırma evreni farklı gelişim dönemlerindeki bireylerden oluşmaktadır. Araştırma sürecinde iki tane örneklem oluşturulmuştur. Araştırma sürecinin birinci aşaması için kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile sosyal medya üzerinden araştırma sürecine katkı sunabilecek kişilere ulaşılmıştır. Kolay ulaşılabilir örneklemede, araştırmacılar katılımcıları ulaşması kolay kişilerden seçmektedir. Araştırma için uygun ve gönüllü bireyler kolay ulaşılabilir örnekleme ile seçilerek araştırma sürecine katılırlar (Gravetter ve Forzano, 2012: s.151). Kolay ulaşılabilir örnekleme ile ulaşılması kolay hızlı bilgiler elde edilebilmektedir (Baltacı, 2018). Araştırmanın ikinci aşamasında birinci aşamada yer alan örneklemin referans gösterdiği kişiler ölçekler aracılığı ile değerlendirilmiş ve yeni bir örneklem grubu oluşturulmuştur. İkinci örneklem grubu oluşturulurken amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme ile belirli özelliklere sahip olan kişiler bir araya getirilmektedir (Baltacı, 2018). Bireylerin bilgelik tanımına uygun olarak referans gösterdiği kişilere ulaşmak ve özelliklerini inceleyebilmek amacıyla amaçlı örnekleme yöntemi seçilmiştir.

Araştırmanın birinci aşamasındaki örneklem grubunun cinsiyetine göre frekans değerleri Tablo 2’de verilmiştir:

Tablo 2: *Örneklem Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı*

Cinsiyet	F	%
Kadın	377	56.4
Erkek	292	43.6
Toplam	669	100

Tablo 2’ye göre araştırma sürecinin ilk aşamasına katılan örneklem grubunun %56.4’ü kadın, %43.6’sı erkektir. Örneklem grubu 669 kişiden oluşmaktadır.

Tablo 3: Örneklem Grubunun Gelişim Dönemlerine Göre Dağılımı

Gelişim Dönemi	F	%
Ergenlik	94	14.1
Beliren Yetişkinlik	294	43.9
Genç Yetişkinlik	181	27.1
Orta Yetişkinlik	90	13.5
İleri Yetişkinlik	3	0.4
Bilinmeyen	7	1.0
Toplam	669	100

Tablo 3'e göre araştırma sürecinin ilk aşamasına katılan örneklem grubunun %14.1'i ergenlik (n=94), %43.9'u beliren yetişkinlik (n=294), %27.1'i genç yetişkinlik (n=181), %13.5'i orta yetişkinlik (n=90), %0.4'ü ileri yetişkinlik (n=3) dönemindeyken %1'inin gelişim dönemi bilinmemektedir (n=7).

Tablo 4: Örneklem Grubunun Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	F	%
İlkokul	14	2
Ortaokul	42	6
Lise	190	28
Üniversite	339	51
Yüksek Lisans	76	11
Doktora	4	1
Bilinmeyen	4	1
Toplam	669	100

Tablo 4'e göre araştırma sürecinin ilk aşamasına katılan örneklem grubunun %2'si ilkokul (n=14), %6'sı ortaokul (n=42), %28'i lise (n=190), %51'i üniversite (n=339), %11'i yüksek lisans (n=76), %1'i doktora (n=4) eğitim düzeyindeyken %1'inin eğitim durumunu bilinmemektedir.

Araştırmanın ikinci aşamasında oluşturulan örneklem, amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilen kişilerden oluşmaktadır. Amaçlı örneklem seçiminde cinsiyet eşitliğine ve gelişim dönemlerine dikkat edilmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında yer alan örneklem grubunun özelliklerine ait frekanslar tabloda verilmiştir:

Tablo 5: Gelişim Dönemlerine Göre Örneklem Dağılımı

Cinsiyet/Gelişim Dönemleri	Ergenlik		Beliren Yetişkinlik		Genç Yetişkinlik		Orta Yetişkinlik		İleri Yetişkinlik	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Erkek	3	50	4	50	6	66.7	4	50	0	0
Kadın	3	50	4	50	3	33.3	4	50	2	100
Toplam	6	100	8	100	9	100	8	100	2	100

Tablo 5'e göre araştırmanın ikinci aşamasında oluşturulan örneklemin, gelişim dönemleri ve cinsiyetlerine göre dağılımını gösteren tabloda ergenlik dönemindeki katılımcıların %50'si erkek (n=3), %50'si kadındır (n=3). Beliren yetişkinlik dönemindeki katılımcıların %50'si erkek (n=4), %50'si kadındır (n=4). Genç yetişkinlik dönemindeki katılımcıların %66.7'si erkek, (n=6) %33,3'ü kadındır (n=3). Orta yetişkinlik dönemindeki katılımcıların %50'si kadın (n=4), %50'si erkektir (n=4). İleri yetişkinlik dönemindeki katılımcıların %100'ü kadındır (n=2).

2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu araştırma sürecine katılacak olan bireylerin; cinsiyeti, doğum tarihi, eğitim durumu, okuyorsa okul bilgisi, çalışıyorsa çalışma bilgileri ve iletişim bilgilerini içermektedir.

2.3.2. Bilgelik Özellikleri Değerlendirme Formu

Bilgelik özelliklerini içeren bir tanımı (*kendisiyle ve başkalarıyla sağlıklı iletişim kurabilen, kendisinin ve iletişim kurduğu kişilerin duygularının farkında olan, duygularını düzenleyebilen, yaşamda karşılaştığı durumları gerçekçi olarak kavrayabilen, zorlu yaşam olayları karşısında baş etme becerisi yüksek olan" bir kişiyi düşündüğünüzde zihninizde canlanan bir kişi var mı?*), bu tanım doğrultusunda referans gösterilecek kişi ile nasıl iletişim kurulacağına dair bilgileri, bu kişinin yakınlık derecesini (*kendim, arkadaşım, ailemden biri, iş arkadaşım vb.*), eğitim düzeyini, cinsiyetini ve gelişim dönemini içeren soruları kapsamaktadır.

Bilgelik özelliklerini içeren tanım hazırlanırken bilgeliliğin nasıl tanımlandığına dair alan yazın incelenmiştir. Alan yazındaki araştırmalarda bilgelik farklı biçimlerde ele alınsa da bilgelik kapsamında; sosyal becerilerin, bilişsel ve duygusal boyutun, zorlu koşullar karşısında dayanıklılığın, kişisel ve toplumsal faydanın ön planda olduğu görülmektedir (Ardelt, 1997; Ardelt, 2003; Staudinger ve Zacher, 2018; Webster, 2018; Gluck, 2019). Bilgelik kapsamında yer alabilen yapıları içeren tanım oluşturulmuş ve Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı'nda görev yapan üç uzman tarafından incelenmiştir. İncelenen tanım araştırma sürecinde kullanım için farklı uzmanlarca uygun bulunmuş ve pilot görüşmeler yapılarak tanımın

anlaşılabilirliği test edilmiştir. Cinsiyet, eğitim seviyesi ve gelişim dönemi de dikkate alınarak rastgele seçilen kırk beş kişiye tanım okunmuş ve anlaşılıp anlaşılmadığı sorulmuştur. Tanımın anlaşılabilirliğine kırk beş kişi de onay vermiştir. Tanım üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

2.3.3. San Diego Bilgelik Ölçeği (SDBÖ)

Thomas ve ark. (2019) tarafından geliştirilmiş olan San Diego Bilgelik Ölçeği Akfırat ve Akkaya (2022) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek 24 maddeden oluşmaktadır. Derecelendirme 5'li likert şeklindedir. Ölçekten alınacak toplam puanlar minimum 24, maksimum 120 olmaktadır. Ölçeğin 6 alt boyutu vardır. Her alt boyutta 4 madde yer alır. Ölçekte; 2-3-5-6-12-13-14-16- 22-23-24 numaralı maddeler ters kodlanmaktadır. Alt boyutlar; sosyal danışmanlık (madde 1-4- 7-23), kararlılık (madde 2-8-12-14), olumlu sosyal davranış (madde 3-5-16-18), duygusal düzenleme (madde 6-9-10-24), farklı değerlere tolerans (madde 11-17-20-21) ve iç gözü (madde 13-15-19-22) olarak tanımlanmıştır. Ölçeğin Türkçe formunun geçerliliği doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmiştir. DFA sonucu elde edilen uyum indeksleri ($\chi^2(237) = 404.96$, $\chi^2/sd = 1.71$, GFI=.87, CFI= .93, IFI=.93, NNFI=.92 SRMR=.071 ve RMSEA=.057), ölçeğin orijinal faktör yapısına ilişkin tanımlanan altı faktörlü (sosyal danışmanlık, kararlılık, olumlu sosyal davranış, duygusal düzenleme, farklı değerlere tolerans ve içgörü) modelin doğrulandığını göstermektedir. Ölçeğin güvenirlik düzeyini belirlemek için ise tüm ölçek ve alt boyutlara ilişkin Cronbach Alpha değerleri ile maddelere ilişkin madde toplam korelasyon değerleri hesaplanmış ve test tekrar test analizi yapılmıştır. Cronbach α güvenirlik katsayısı birleşik ölçek için .82, alt ölçekler için .47 ile .71 aralığında hesaplanmıştır. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin test-tekrar test güvenirlik korelasyon değerleri 0.71 ila 0.79 arasında değişmektedir. Elde edilen bulgularla bu ölçeğin Türkiye'de 16-56 yaş arası bireylerin bilgelik düzeylerinin belirlenmesinde kullanılabilecek, güvenirliği ve geçerliği yüksek ölçmeler yapan bir ölçme aracı olduğu ortaya konulmuştur. Bu araştırma için ölçeğin güvenirlik düzeyini belirlemek adına Cronbach Alpha değeri hesaplanmış ve .90 yani yüksek güvenilir olarak bulunmuştur.

2.3.4. İyilik Hali Yıldızı Ölçeği (İHYÖ)

Korkut Owen ve arkadaşları (2016) tarafından geliştirilmiş olan İyilik Hali Yıldızı Ölçeği'nde iyilik hali bir yaşam seçimi ve biçimi ile ele alınmaktadır. Korkut Owen ve arkadaşları (2016) iyilik hali modellerini inceleyerek İyilik Hali Yıldızı modelini oluşturmuşlar daha sonra da bu modelden yola çıkarak ölçme araçlarını geliştirmişlerdir. Ölçek 24 madde ve 5 alt boyuttan oluşmaktadır. Derecelendirme 4'lü likert şeklindedir ve tüm maddeler olumludur. Ölçekten alınabilecek puan 24 ile 120 arasında değişmektedir. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Puanların yüksek olması iyilik halinin yüksek olduğunu göstermektedir. Alt boyutları sırası ile; yaşamı anlamlandırma ve hedef odaklı olma, bilişsel iyilik, duygusal iyilik, fiziksel iyilik ve sosyal iyilik olarak ele alınmaktadır. Alt boyutlardaki artış iyilik hallerinde de artış olduğunu göstermektedir. Geçerlik ve güvenirlik analizlerine bakıldığında ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek için temel bileşenler analizi varimax döndürme yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda beş faktörlü olarak ele alınan yapı toplam varyansın %51,9'unu açıklamaktadır. Ölçeğin geçerliliğine ilişkin bulgulara bakıldığında ise iç tutarlılık katsayısı ölçek toplamı için $r=0.84$ olmaktadır. Yapılan güvenirlik çalışmalarında ölçeğin toplamı için içtutarlılık katsayısı $r=0.86$, alt boyutlarınkiler ise sırasıyla 0.79; 0.77; 0.63; 0.57 ve 0.71 olarak elde edilmiştir. Bu araştırma için ölçeğin güvenirlik düzeyini belirlemek adına Cronbach Alpha değeri hesaplanmış ve .75 yani oldukça güvenilir olarak bulunmuştur.

2.3.5. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Kişisel bilgi formlarındaki bilgilere göre referans edilen kişiler ile yapılacak olan görüşmelerde kullanılacak olan yarı yapılandırılmış görüşme formunda; bireylerin yaşam öykülerinde önem kazanan durumlar ve yaşam olayları hakkında sorular yer almaktadır.

Görüşmeler, nitel veri toplamak için en iyi bilinen veri toplama yöntemleri arasında yer almaktadır (Didicco Bloom ve Crabtree, 2006). Görüşme; önceden belirlenmiş bir amaç için karşılıklı, etkileşimli soru sorma ve yanıtlama tekniğine dayanan bir süreci ifade etmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Görüşme formu hazırlanırken öncelikle bilgelik tanımları alan yazında incelenmiştir. Bilgelik bilişsel, sosyal ve duygusal özelliklerini esas alarak bu yapıların incelenebileceği sorular oluşturulmuştur. Ek olarak bireylerin sosyal ortamlarını incelemek adına

eğitim aldığı okullar, aile yaşamları, arkadaşlık ilişkileri gibi alanlarla ilgili sorular da forma eklenmiştir. Bilgeliğin, yaşanan problem durumlarına karşı bir çözüm kapasitesi geliştirme (Linden, 2014) olarak tanımlanması dikkate alınarak bireylerin yaşadığı zorlu yaşam deneyimleri ve bunlarla baş etme yöntemlerine dair soruların da oluşturulması sağlanmıştır. Patton (Aktaran: Polat, 2022), nitel araştırma sürecinde görüşme soruları oluştururken altı boyutun önemine vurgu yapmaktadır. Eylemlilik (bir davranış veya deneyim, yorumsal (düşünce veya değer), duygusal (duygu veya his), duyusal, bilgi ve demografik soruların görüşme sürecinde yer almasını belirtmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda bu altı boyut dikkate alınarak sorular oluşturulmuştur. Hazırlanan soruların kolay anlaşılabilir olmasına, ele alınacak konuları kapsamamasına ve yönlendirmeden açık uçlu bir şekilde oluşturulmasına özen gösterilmiştir. Bu tür sorular ile katılımcıların konu hakkında daha detaylı bilgi vermesi amaçlanmıştır.

Oluşturulan soruların anlaşılabilirliğini ve konuyu kapsayıp kapsamadığını değerlendirmek adına uzman görüşü alınmıştır. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı'nda öğretim üyesi olan üç uzman yarı yapılandırılmış görüşme formunun 11 sorusunu incelemiştir. Uzmanlar “Gelecek hakkında ne düşünüyorsunuz?” ve “Herhangi bir durum veya sorunu değerlendirmeniz gerektiğinde tarafsız davranma konusunda kendinizi nasıl görüyorsunuz?” sorularının da eklenmesini önermişlerdir. Böylece yarı yapılandırılmış görüşme formu 13 sorudan oluşmuştur. Lise ve ortaokul kademesindeki öğrenciler ile yapılacak görüşmeler düşünülerek Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin de soruları incelemesi, yazım ve anlatım bozukluklarının incelenmesi sağlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde görüşmeciler soruları mümkün olduğunda anlaşılır kılmaya çalışır ve beklenmedik bir sorun ortaya çıktığında ise soruları düzenleyerek katılımcılara tekrar iletir (Polat, 2022). Bu durumların olabirliği göz önüne alınacak incelenen her yaş dönemindeki bir birey ile pilot görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerden sonra herhangi bir soru görüşme formundan çıkarılmamıştır ve eklenmemiştir.

Görüşmelerin başlangıcında öncelikle kişiye araştırma amacı ve format sunulmuş, sözel olarak da görüşmeye katılıp katılmak istemediği tekrar sorulmuştur. Kişilerden kendini tanıtmaları istenmiş ve aile yaşamları, okul hayatları ve sosyal çevrelerini değerlendiren sorulardan sonra bilgeliğin bilişsel, sosyal duygusal, yansıtıcı özelliklerini içeren sorulara yer verilmiştir. Görüşmenin sonlarına doğru zorlu

yaşam dönemleri, baş etme kaynakları ve gelecek hakkındaki düşünceleri ele alınarak görüşme sonlanmıştır.

2.4. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmanın ilk aşamasında; birinci örneklem grubuna uygulanan kişisel bilgi formu ve bilgelik özellikleri değerlendirme formunun frekans değerleri ve analizleri incelenmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında ilk aşamada yer alan örneklem grubunun referansları doğrultusunda uygun kişiler ile iletişim kurulmuştur ve ölçekler uygulanmıştır. Kişilerin ilk örneklem grubu tarafından referans edilmesi hem de ölçeklerden yüksek puanlar alması ile ikinci aşamada yer alan örneklem grubuna katılmasına karar verilmiştir. Ölçeklerin uygulanması sonrasında oluşturulan ikinci aşamada yer alan örneklem grubuna yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanarak görüşme sonucunda ele alınan verilerin içerik analizi yapılmıştır. Araştırmanın ikinci kısmında da hem nicel hem de nitel yöntemler uygulanmıştır. Nicel yöntemler ikinci örneklem grubuna uygulanmış ölçeklerin betimsel istatistik değerlerinin sunulmasını, nitel yöntemler ise içerik analizlerini içermektedir. Katılımcıların kimliklerinin gizli tutulması adına katılımcılara kodlar verilmiştir. Kodların açıklaması aşağıda yer almaktadır:

1.EE : 1. Sıradaki erkek katılımcı ergenlik dönemindedir.

Görüşme Sırası:1 ile 33 arasında

Cinsiyet: Erkek veya Kadın

Gelişim Dönemi: Ergenlik, Beliren Yetişkinlik, Genç Yetişkinlik, Orta Yetişkinlik ve İleri Yetişkinlik

Toplamda 33 katılımcı ile görüşme yapılmıştır. Bu kişilere İyilik Hali Yıldızı Ölçeği ve San Diego Bilgelik Ölçeği uygulanarak ikinci aşamada yer alacak amaçlı örneklem grubuna dahil edilme uygunluğuna dair bir değerlendirme yapılmıştır. Ölçekten alınan yüksek puanlar ve referanslar değerlendirilerek çalışma grubu oluşturulmuştur. Görüşmelerin 7 si yüz yüze, 26 tanesi de çevrimiçi yöntemler ile sürmüştür. Görüşmenin en kısası 30 dakika en uzununu 1 saat 40 dakika olmaktadır. İleri yetişkin döneminden referans edilen 1 kadın katılımcı ile görüşme sağlanmış o kişinin referans gösterdiği diğer katılımcı ile de görüşme yapılmıştır. Ancak referans edilen 4 erkek ileri yetişkinlik dönemindeki kişiler görüşmeyi reddetmiştir ve başka erkek katılımcı referans edilmemiştir.

Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen yanıtların içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi verilerin dikkatli ve sistematik bir şekilde incelenerek tarafsız yorumlanmasına dayanmaktadır. Nitel araştırma süreçlerinde araştırmacı elde etmiş olduğu verilerinden ilerleme göstererek problemin tanımına dair temaları keşfeder ve yapılandırma sağlar (Baltacı, 2019). Yapılan görüşmeler ve alan yazın incelenerek öncelikle uygun bir kodlama sistemi oluşturulmuştur.

Kodlama, verilerin içerik analizine tabi tutularak veriler arasında anlamlı bölümler oluşturulması, bu bölümlerin isimlendirilmesi sürecidir. Araştırmacı kendince anlamlı gördüğü sözcükler ile bölümler oluşturur. Bu süreçte araştırmacı hangi bölümlerin nasıl ayrıştırılacağı ve nasıl bu verilerin analiz edileceğini iyi kararlaştırmalıdır. Kodlama işlemi; genel bir çerçeve içinde yapılan kodlama ile oluşturulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2011: s. 227-232). Bu kodlama sistemi esas alınarak içerik analizi sürecinden önce alan yazın incelenmiş, bilgeliğin bilişsel, duygusal sosyal ve yansıtıcı özelliklerinin esas alındığı bir kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Oluşturulan kod listesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı'nda üç uzman tarafından incelenmiş gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Uzmanların hem kodların kuramsal temellerini esas alarak konuyu kapsayıp kapsamadığını test etmeleri sağlanmış hem de farklı kişilerce kodların uygunluğunun tespiti gerçekleştirilmiştir. Uzmanların üçü de kodlar için uygunluğuna onay verdiklerinde görüşme öncesi oluşturulmuş kod taslağı tamamlanmıştır.

Görüşmeler yapıldıktan sonra kodlar üzerinde tekrar çalışmalar yapılmıştır. Kodlama sürecinin ardından inceleme yapılırken de ele alınan yeni kodlar da değerlendirmeye alınmıştır. Bazı kodlar çıkarılarak yeni kodlar eklenmiştir. Yeni kodlar ortaya çıktıkça kod listesi daha zengin hale getirilmiştir.

Kodlama aşamasının ardından belirli kategoriler çerçevesinde kodlar birleştirilmiştir. Kodlar arasındaki ortak yönlerin olması kategorilerin oluşmasında önemli olmaktadır. Kategorilerin temaları kapsayan ve araştırma soruları ile ilişkili olan bir yapıda olmasına özen gösterilmiştir. Bu aşamaya örnek vermek gerekilirse; mantıklı olmak, problem çözme becerisi, objektif bakış kodları bilişsel özellikler kategorisi altında yer almıştır. Yapılan incelemeler sonucunda bilişsel, sosyal duygusal, yansıtıcı özellikler ve zorlu yaşam deneyimleri kategoriler olarak oluşturulmuştur. Kodlar ve kategoriler Tablo 6'da gösterilmiştir:

Tablo 6: Kod ve Kategorilerin Dağılımı

Kategoriler	Bilişsel Özellikler	Sosyal Duygusal Özellikler	Yansıtıcı Özellikler	Zorlu Yaşam Deneyimleri
Kodlar	Mantıklı olmak	İlişki kurmak	Deneyime açıklık	İlişkilerle ilgili zorluklar
	Problem çözme becerisi	Diğerini rol model almak	Kendini tanıma	Toplumsal zorluklar
	Objektif bakış	İş birliğine açıklık	Kendine ve sezgilere güvenmek	Sağlıkla ilgili zorluklar
	Sabırlı olmak	Destek vermek	Kabul becerisi	Ekonomik zorluklar
	Hedefe yönelik çalışmak	Sağlıklı iletişim kurmak	Öğrenmeyi sevmek	Aile ile ilgili zorluklar
	Risk alabilmek	Vatan sevgisi	Gerektiğinde destek almak	İş yaşamıyla ilgili zorluklar
	Umutlu olmak	Empati kurabilmek	Öz şefkat	Olumsuz duygularla baş etmede zorluklar
	Sorumluluk almak	Sosyal aktivitelere katılmak		Okul yaşamıyla ilgili zorluklar
	Bilişsel aktivitelere katılmak			

Tablo 6'ya göre yapılan analizlerde; bilişsel, sosyal duygusal, yansıtıcı özellikler ve zorlu yaşam deneyimleri kategoriler olarak ele alınmıştır. Bilişsel özellikler kategorisindeki kodlar; mantıklı olmak, problem çözme becerisi, objektif bakış, sabırlı olmak, hedefe yönelik çalışmak, risk alabilmek, umutlu olmak, sorumluluk almak, bilişsel aktivitelere katılmak olarak belirlenmiştir. Sosyal duygusal özellikler kategorisinde kodlar; ilişki kurmak, diğerini rol model almak, iş birliğine açıklık, destek vermek, sağlıklı iletişim kurmak, vatan sevgisi, empati kurabilmek ve sosyal aktivitelere katılmak olarak belirlenmiştir. Yansıtıcı özellikler kategorisinde kodlar; deneyime açıklık, kendini tanıma, kendine ve sezgilere güvenmek, kabul becerisi, öğrenmeyi sevmek, gerektiğinde destek almak ve öz şefkat olarak belirlenmiştir. Zorlu yaşam deneyimleri kategorisinde ise kodlar; ilişkilerle ilgili zorluklar, toplumsal zorluklar, sağlıkla ilgili zorluklar, ekonomik zorluklar, aile ile

ilgili zorluklar, iş yaşamıyla ilgili zorluklar, olumsuz duygularla baş etmede zorluklar ve okul yaşamıyla ilgili zorluklar olarak belirlenmiştir.

3.5. GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK

Yapılan çalışmaların bilimselliğinin test edilmesinde geçerlik ve güvenilirlik koşullarının ele alınması gerekir. Nicel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik testlerinin varlığı sayısal formüllerin ele alınması ile ilerlerken nitel araştırmalarda daha farklı durumların ele alınması gerekmektedir (Başkale, 2016).

Nitel araştırmalarda geçerlik Yıldırım ve Şimşek (2011: s.255) tarafından araştırmacının araştırılan durumu nesnel bir şekilde yansız gözlemlemesi olarak ele alınmaktadır. Araştırmacı, elde ettiği verileri ek teyitler yardımı ile düzenlemelidir. Topladığı bilgilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve sonuçlara nasıl bir şekilde ulaştırdığını anlatması nitel araştırmaların geçerliğini sağlamada önemli bir etmen olmaktadır. Geçerliği iç ve dış geçerlik olarak ele alındığında iç geçerlik araştırmacının gözlemlediği olay ya da olguların gerçeği yansıtıp yansıtmadığını değerlendirmesidir. Hem veri toplama sürecinde hem analizinde hem de yorumlanmasında ele alınan durumların tutarlılığı, sorgulayıcı duruşu iç geçerlilikte önemlidir. Araştırma sürecinde yarı yapılandırılmış görüşme formunun ve bilgelik özellikleri değerlendirme formunun hazırlanmasında araştırma konusu incelenmiş, alan yazın taraması yapılarak içerik zenginleştirilmiştir. Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ve bilgelik özellikleri değerlendirme formu incelenen yapının kapsamını değerlendirmek adına akademisyenler tarafından, anlatım bozukluklarının olma ihtimaline karşın hem ortaokul ve lisede görev yapan Türkçe ve edebiyat öğretmenleri tarafından incelenmiştir. Formda yer alan soruların ve bilgelik tanımının anlaşılabilirliğini test etmek adına her gelişim döneminden kişilerle pilot görüşmeler yapılmıştır. Bu yöntemle formun ve bilgelik tanımının anlaşılıp anlaşılmadığı kontrol edilmiştir. Pilot görüşmeleri sonucunda bilgelik özellikleri değerlendirme formunda bir değişiklik olmazken, yarı yapılandırılmış görüşme formu sorularına son hali verilmiştir.

Kodlama güvenilirliğini yapmak da içerik analizi sürecinde önemli bir durumdur (Yıldırım ve Şimşek, 2011: s. 233). Yapılan içerik analizlerinde kodların güvenilirliğini test etmek adına farklı uzmanlar görüşme öncesi ve sonrası süreçte kodları incelemiştir. Aynı veri seti üzerinde ortak karar vererek kodlama farklılıklarını en aza indirmek için çalışmışlardır.

Nitel araştırmalarda doğal ortama duyarlı olma hali güvenirlikte zorluk çıkararak bir durum olmaktadır. İnsanların davranışları değişim içinde olmaktadır ve bu değişim içerisinde aynı durumu tekrar ele almamız mümkün değildir. Bu durumda dış ortamın ve görüşülen bireylerin kendi içsel algı sistemlerinin iyi incelenmesi güvenirlik için oldukça önemlidir. Var olan sosyal ortamlar tanınmalı, ifade edilmeli, kuramsal  er eve belirlenmeli, veri toplama ve analiz süreçleri adım adım ayrıntılı bir şekilde ele alınmalıdır (Yıldırım ve şimşek: 2011). Araştırma boyunca bu adımlara uyum sağlanmış, veri kaybetmemek adına hem ses kayıtları hem de yazılı dokümanlar tutulmuştur. Yapılan kodlamalar farklı kişilerce değerlendirilmiştir.

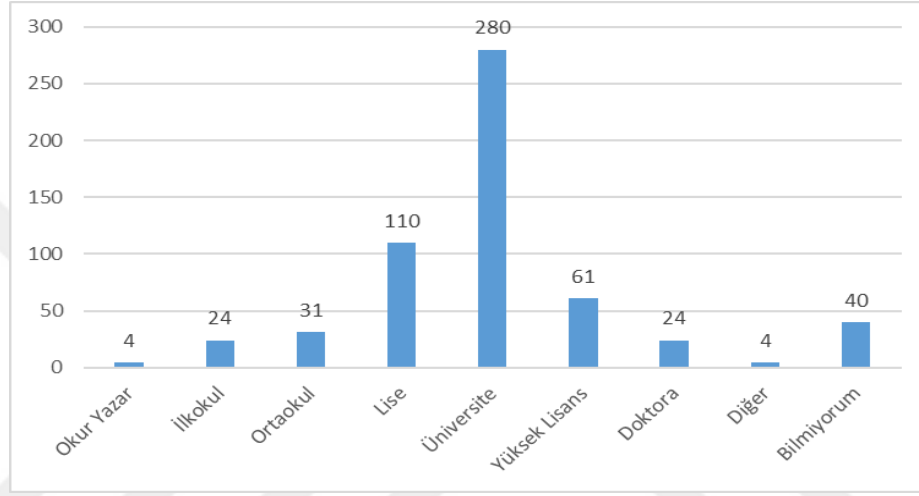
Nitel araştırmalarda güvenirlik (Büyüköztürk, 2002: s.181)  l  lmek istenen özelliğin ne derece ölçüldüğünü temsil etmektedir. SDB  ve  HY  güvenirliğini test etmek amacı ile Cronbach Alfa değerlerine bakılmıştır. SDB  yüksek güvenilir,  HY  oldukça güvenilir olarak tespit edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR

3.1. ARAŞTIRMANIN BİRİNCİ AŞAMASINDAKİ VERİLERE YÖNELİK BULGULAR

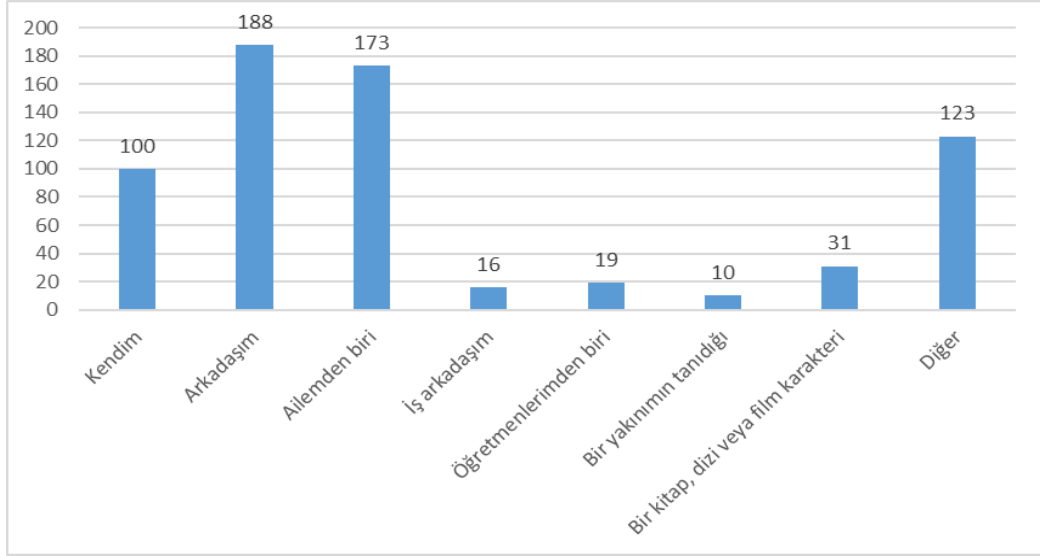
3.1.1. Araştırmanın Birinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Referans Gösterdikleri Kişilerin Eğitim Durumlarına İlişkin Bulgular

Şekil 3: Araştırmanın Birinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Referans Gösterdikleri Kişilerin Eğitim Durumları

Şekil 3’de görüldüğü gibi araştırmanın birinci aşamasında yer alan örneklem grubundaki kişilerin en çok üniversite (n=280, %48) mezunu olan kişileri referans gösterdiği görülmektedir. Bu sıralamayı lise (n=110, %19), yüksek lisans (n=61, %11), bilmiyorum (n=40, %7), ortaokul (n=31, %5), doktora (n=24, %4), ilkokul (n=24, %4), diğer (n=4, %1) ve okur yazar (n=4, %1) takip etmektedir.

3.1.2. Araştırmanın Birinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Referans Gösterdikleri Kişiler İle Yakınlık Derecesine İlişkin Bulgular

Şekil 4 Araştırmanın Birinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Referans Gösterdikleri Kişiler İle Yakınlık Derecesi

Şekil 4'e göre referans edilen kişilerin yakınlık derecelerini sıraladığımızda en fazla cevap alınan sonuçların ilkinde arkadaşım (n=188, %28) gelmekteyken bu sıralamayı ailemden biri (n=173, %26), diğer (n=123, %19), kendim (n=100, %15), bir kitap, dizi veya film karakteri (n=31, %5), öğretmenlerimden biri (n=19, %3), iş arkadaşım (n=16, %2) ve bir yakınımın tanıdığı (n=10, %2) sıralaması takip etmiştir.

3.1.3. Araştırmanın Birinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Referans Gösterdikleri Kişilerin Gelişim Dönemlerine İlişkin Bulgular

Tablo 7: Örneklem Grubunun Referans Ettikleri Kişilerin Gelişim Dönemlere Göre Dağılımı

İkinci Örneklem Grubu \ Birinci Örneklem Grubu	Ergenlik	Beliren Yetişkin	Genç Yetişkin	Orta Yetişkin	İleri Yetişkin	Toplam
Ergenlik	32 (%37.2)	13 (%15.1)	21 (%24.4)	20 (%23.3)	0	86 (%100)
Beliren Yetişkin	17 (%6.1)	138 (%49.3)	76 (%27.1)	49 (%17.5)	0	280 (%100)
Genç Yetişkin	2 (%1.2)	22 (%12.9)	116 (%67.8)	28 (%16.4)	3 (%1.8)	171
Orta Yetişkin	1 (% 1.2)	7 (% 8.1)	25 (%29.1)	52 (%60.5)	1 (%1.2)	86
İleri Yetişkin	0	0	1 (%33.3)	1 (%33.3)	1 (%33.3)	3
Toplam	52	180	239	150	5	626

Tablo 7 incelendiğinde ergenlik dönemindeki katılımcıların %37.2'si (n=32) ergenlik dönemindeki katılımcıları referans gösterirken beliren yetişkinlik dönemindeki kişilerin %49.3'ü (n=138) beliren yetişkinlik, genç yetişkinlik dönemindeki katılımcıların %67.8'i (n=116) genç yetişkin, orta yetişkin dönemindeki bireylerin %60.5'i (n=52) orta yetişkinlik ve ileri yetişkinlik dönemindeki bireylerin %33.1'lik (n=1) kısmı ileri, orta ve genç yetişkinlik dönemindeki bireyleri referans göstermiştir.

3.1.4. Araştırmanın Birinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Referans Ettikleri Kişilere Yönelik Bilgelik Değerlendirmelerine Dair Bulgular

Tablo 8: *Araştırmanın Birinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Gelişim Dönemlerine Göre Bilgelik Değerlendirmeleri*

Kodların Dönemlere Göre Görülme Sıklığı							
Kategori	Kod	Ergenlik	Beliren Yetişkinlik	Genç Yetişkinlik	Orta Yetişkinlik	İleri Yetişkinlik	Toplam
Sosyal Duygusal Özellikler	Sağlıklı İletişim	3	65	38	21	1	267
	Kurma	(%21)	(%23)	(%18)	(%17)	(%20)	(%35)
	Destek Verme	4	8	11	6	2	
		(%3)	(%3)	(%5)	(%5)	(%40)	
	Empati	13	38	18	3	-	
		(%9)	(%13)	(%9)	(%2)		
	İşbirliğine Açıklık	-	3	4	2	-	
			(%1)	(%2)	(%2)		
Bilişsel Özellikler	Muhakeme	18	26	19	11	-	183
		(%12)	(%9)	(%9)	(%9)		(%24)
	Mantık	4	6	3	2	-	
		(%3)	(%2)	(%1)	(%2)		
	Objektiflik	3	10	9	7	-	
		(%2)	(%3)	(%4)	(%6)		
	Umutlu Olmak	4	4	9	8	-	
		(%3)	(%1)	(%4)	(%6)		
	Çözüm Odaklı Olmak	2	9	6	9	1	
		(%1)	(%3)	(%3)	(%7)	(%20)	
	Sorumluluk Almak	4	6	6	4	-	
		(%3)	(%2)	(%3)	(%3)		
Yansıtıcı Özellikler	Duygu Farkındalığı	11	21	15	4	-	312
		(%8)	(%7)	(%7)	(%3)		(%41)
	Duygu Düzenleme	11	21	13	13	-	
		(%8)	(%7)	(%6)	(%10)		
	Duyguları İfade Etme	1	2	-	-	-	
		(%1)	(%1)				
	Kabul Becerisi	4	3	6	-	-	
		(%3)	(%1)	(%3)			
	Mücadele Gücü	35	61	42	32	1	
		(%24)	(%21)	(%20)	(%26)	(%20)	
	Deneyime Açıklık	-	2	7	2	-	
			(%1)	(%3)	(%2)		
	Kendine ve Sezgilerine Güvenme	2	3	-	-	-	
		(%1)	(%1)				
Toplam		(%100)	(%100)	(%100)	(%100)	(%100)	(%100)

Tablo 8’de araştırmanın birinci aşamasındaki örneklem grubunun referans gösterdikleri kişilere yönelik bilgelik değerlendirmeleri yer almaktadır. Her gelişim dönemi için hangi kod ve hangi kategorilerin var olduğu tabloda yer almaktadır. Sırasıyla en fazla kod alan kategori yansıtıcı özellikler (n=312, %41) olurken bu sıralamayı sosyal duygusal özellikler (n=267, %35) ve bilişsel özellikler (n=183, %24) takip etmiştir.

Sosyal duygusal özellikler kategorisi; sağlıklı iletişim kurma, iş birliğine açıklık, empati ve destek verme kodlarını kapsamaktadır. Empati ve iş birliğine açıklık ileri yetişkinlikte, iş birliğine açıklık ergenlik döneminde kod olarak karşımıza çıkmazken, sosyal duygusal özellikler kategorisinde her yaş döneminde en çok sağlıklı iletişim kurma kodu (ergenlik n=3, %21; beliren yetişkinlik n=65, %23; genç yetişkinlik n=38, %18; orta yetişkinlik n=21, %17; ileri yetişkinlik n=1, %20) öne çıkmaktadır. Bunu empati (ergenlik n=13, %9; beliren yetişkinlik n=38, %3; genç yetişkinlik n=18, %9; orta yetişkinlik n=3, %2) ve destek verme kodları (ergenlik n=4, %3; beliren yetişkinlik n=8, %3; genç yetişkinlik n=11, %5; orta yetişkinlik n=6, %5; ileri yetişkinlik n=2, %40) takip etmektedir.

Bilişsel özellikler kategorisi; muhakeme, mantık, objektiflik, umutlu olmak, çözüm odaklı olmak, sorumluluk almak kodlarını kapsamaktadır. Her dönem için muhakeme (ergenlik n=18, %12; beliren yetişkinlik n=26, %9; genç yetişkinlik n=19, %9; orta yetişkinlik n=11, %9) en yüksek kod değeri ile gözlenmektedir. Ergenlik döneminde ikinci sırayı mantık (n=4, %3), umutlu olmak (n=4, %3) ve sorumluluk almak (n=4, %3) izlerken beliren yetişkinlik döneminde objektiflik (n=10, %3), genç yetişkinlik döneminde objektiflik (n=9, %4) ve umutlu olma (n=9, %4), orta yetişkinlikte ise çözüm odaklı olma (n=9, %7) takip etmektedir. Çözüm odaklı olma kodu bilişsel özellikler kategorisi içinde en az ergenlik döneminde gözlemlenirken (n=2, %1) en fazla beliren yetişkinlik (n=9, %3) ve orta yetişkinlik (n=9, %7) döneminde görülmüştür.

Yansıtıcı özellikler kategorisi; duygu farkındalığı, duygu düzenleme, duyguları ifade etme, kabul becerisi, mücadele gücü, deneyime açıklık, kendine ve sezgilerine güvenme kodlarından oluşmaktadır. Her gelişim dönemi için mücadele gücü kodu (ergenlik n=35, %24; beliren yetişkinlik n=61, %21; genç yetişkinlik n=42, %20; orta yetişkinlik n=32, %16; ileri yetişkinlik n=1, %20) yansıtıcı özellikler kategorisinde en çok ifade edilen kod olmaktadır. İkinci olarak en sık ifade edilen kod duygu düzenleme kodu (ergenlik n=11, %8; beliren yetişkinlik n=21, %7; genç yetişkinlik n=13, %6; orta yetişkinlik n=13, %6) olmaktadır. Ergenlik döneminde deneyime açıklık; genç yetişkinlik döneminde duyguları ifade etme, kendine ve sezgilerine güvenme; orta yetişkinlik döneminde duyguları ifade etme, kabul becerisi, kendine ve sezgilerine güvenme kodlarına rastlanmazken ileri yetişkinlik döneminde

referans gösterilen kişilerde bulunan yansıtıcı özelliklerden sadece tek kod olarak mücadele gücü yer almaktadır.

3.1.4.1. Araştırmanın Birinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Gelişim Düzeylerine Göre Referans Ettikleri Kişilere Yönelik Bilgelik Değerlendirmelerine Dair Kodların İncelenmesi

Tablo 9: *Araştırmanın Birinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Bilgelik Değerlendirmelerine Dair Örnekler*

Sosyal Duygusal Özellikler	
Sağlıklı İletişim Kurma	“Kendisiyle ve başkalarıyla sağlıklı iletişim kurabilmesi”
Destek Verme	“Yardımlarını esirgemeyen”, “diğerine destek veren biri”
Empati	“Diğerinin duygularını anlaması”, “Karşısındakini dinleyebilmesi ve onunla empati kurabilmesi”
İşbirliğine Açıklık	“Kendi başına ya da diğerleriyle birlikte ortak hareket edebilen”
Bilişsel Özellikler	
Muhakeme	“Karşılaştığı durumları rasyonelliğini koruyarak kavrayabilen”, “Düşünüyor ve tam olarak nelerin yapılması gerekeni seçebiliyor”.
Mantık	“Karar verirken duygularının mantığının önüne geçmesine izin vermiyor.”, “Bazen insanların duygularını daha az önemsiyor ama yine de hep insanların için kararlar veriyor.”
Objektiflik	“Kötü durumlarda bile bana verilen dersi ararım, olaylara gerçekçi bakış açısıyla bakarım.”, “ karşıısına çıkan küçük ya da büyük güçlüklerle karşı felaketleştirerek değil, çok daha gerçekçi ve rasyonel bir açıdan bakması”
Umutlu Olmak	“Hayata bağlı, pozitif bakıyor hep”
Çözüm Odaklı Olmak	“Sorunlarını hızlıca çözebilen”, “Sorunlarına çözümçül yaklaşan”
Sorumluluk Almak	“Çalışkan, başta aldığı görevi sürdüren”, “sorumluluk alan ve yerine getiren”
Yansıtıcı Özellikler	
Duygu Farkındalığı	“Duygularının ne olduğunu fark eden, tanıyan”, “Koşullarda ne hissettiğini bilen”
Duygu Düzenleme	“En sıkıntılı anlarda bile sakinliğini koruması”, “Sakinliği, süreç yönetme başarısı”, “olaylar karşısındaki sakin tutumu.”, “soğukkanlı”
Duyguları İfade Etme	“Düşünce ve duygularını saklamadan kırıncı da olmadan söyleyebilen”
Mücadele Gücü	“Hedefleri var ve zorlu şartlarda bile o hedefi gerçekleştiriyor”, “Kararlı,güçlü,özgüveni yüksek,cesur”, “güçlü ve becerikli”, “Kararlılığı”
Deneyime Açıklık	“Cesaretlı, özgüveni yüksek işler yapabilen”, “başka işlerle de uğraşan”
Kabul Becerisi	“Gelip geçicilik tutumu ile olayları ele alması”, “kanseri yendim ve kabul duruşu ile izledim süreci.”, “, zorlu bir olayda hissettiği duyguda kalmak için zorlama bir çaba göstermeyen”, “İnsanları olduğu gibi kabul etmesi”
Kendine ve Sezgilerine Güvenme	“Kendine güvenen, kendisini seven”, “kararına inanan, düşünen.”

Tablo 9’ da araştırmanın birinci aşamasında yer alan örneklem grubunun referans gösterdikleri bireylerin özelliklerine dair belirttikleri kodların örnek yanıtları

yer almaktadır. Tablonun sağ tarafında özellikler ve kodlar yer alırken sağ tarafında her kod için bir yanıt yer almaktadır.

3.2. ARAŞTIRMANIN İKİNCİ AŞAMASINDAKİ VERİLERE YÖNELİK BULGULAR

3.2.1. Araştırmanın İkinci Örneklem Grubunun İHYÖ ve SDBÖ Puanları

Tablo 10: İHYÖ ve SDBÖ Puanları

Katılımcılar	İHYÖ	SDBÖ	Katılımcılar	İHYÖ	SDBÖ
21.KG	97.00	106.00	10.EO	113.00	102.00
18.EBV	89.00	91.00	4.EE	106.00	100.00
26.EG	86.00	91.00	9.KO	115.00	98.00
33.EG	86.00	100.00	24.KO	116.00	99.00
5.EO	90.00	97.00	27.KG	113.00	95.00
9.KO	99.00	92.00	22.KO	99.00	90.00
31.KG	93.00	91.00	7.EB	84.00	89.00
1.KO	113.00	101.00	16.EO	113.00	105.00
15.EG	105.00	107.00	20.KE	108.00	92.00
30.KG	97.00	92.00	29.EE	111.00	89.00
23.Kİ	111.00	102.00	19.KE	112.00	95.00
13.KB	112.00	112.00	28.EB	100.00	99.00
8.EG	96.00	92.00	32.Kİ	113.00	102.00
3.EB	84.00	81.00	2.EG	111.00	99.00
12.KB	98.00	91.00	6.KE	97.00	92.00
14.EE	101.00	92.00	11.EG	100.00	86.00
17.EO	113.00	112.00			

Tablo 10 incelendiğinde İHYÖ'den alınan minimum değer 84, maksimum değer 116 olmaktadır. Ölçekten alınan ortalama puan 102,45'dir, standart sapması ise 10,14'tür. İHYÖ alınabilecek puan 24 ile 120 arasında değişmektedir. Katılımcıların ölçek puanları ölçekten alınacak en üst değere yakın olmaktadır.

SDBÖ'den alınacak değerler incelendiğinde minimum değer 81, maksimum değer 112 olarak tespit edilmiştir. Ölçekten alınan ortalama puan 96,42 iken standart

sapması 7.20’dir. Ölçekten alınan puanlar tablodan incelendiğinde maksimum değere yakın olmaktadır.

3.2.1. Araştırmanın İkinci Örneklem Grubunun Bilgelik Özelliklerinin Dağılımı

Tablo 11: *Araştırmanın İkinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Bilgelik Özelliklerinin Dağılımı*

Kategori İsimleri	Ergenlik	Beliren Yetişkin	Genç Yetişkin	Orta Yetişkin	İleri Yetişkin
Bilişsel Özellikler	67 (%33)	141 (%31)	123 (%21)	97 (%22)	33 (%26)
Sosyal Duygusal Özellikler	51 (%25)	106 (%23)	152 (%26)	150 (%35)	57 (%44)
Yansıtıcı Özellikler	62 (%30)	143 (%31)	223 (%39)	140 (%32)	18 (%14)
Zorlu Yaşam Deneyimleri	24 (%12)	69 (%15)	82 (%14)	46 (%11)	20 (%16)
Toplam	200 (%100)	459 (%100)	580 (%100)	433 (%100)	136 (%100)

Tablo 11’de ikinci örneklem grubu ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşme formunun sonucunda elde edilen verilerin analizleri sunulmaktadır. Bireylerin bilgelik özellikleri incelenirken bilişsel, sosyal duygusal, yansıtıcı özellikler ve zorlu yaşam deneyimleri olmak üzere 4 kategoriye ayrılmıştır.

Bilişsel özellikler kategorisi ergenlik döneminin %33’ünü (n=67), beliren yetişkinlik döneminin %31’ini (n=143), genç yetişkinlik döneminin %21’ini (n=123), orta yetişkinlik döneminin %22’sini (n=97) ve ileri yetişkinlik döneminin %26’sını (n=33) oluşturmaktadır.

Sosyal duygusal özellikler kategorisi ergenlik döneminin %25’ini (n=51), beliren yetişkinlik döneminin %23’ünü (n=106), genç yetişkinlik döneminin %26’sını (n=152), orta yetişkinlik döneminin %35’ini (n=150) ve ileri yetişkinlik döneminin %44’ünü (n=57) oluşturmaktadır.

Yansıtıcı özellikler kategorisi ergenlik döneminin %30’unu (n=62), beliren yetişkinlik döneminin %31’ini (n=143), genç yetişkinlik döneminin %39’unu (n=223), orta yetişkinlik döneminin %32’sini (n=140) ve ileri yetişkinlik döneminin %14’ünü (n=18) oluşturmaktadır.

Zorlu yaşam deneyimleri kategorisi ergenlik döneminin %12’sini (n=24), beliren yetişkinlik döneminin %15’ini (n=69), genç yetişkinlik döneminin %14’ünü (n=82),

orta yetişkinlik döneminin %11'ini (n=46) ve ileri yetişkinlik döneminin %16'sını (n=20) oluşturmaktadır.

Tablo 12: *Araştırmanın İkinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Bilişsel Özelliklerinin Gelişim Dönemlerine Göre Dağılımı*

	Kodlar	Ergenlik	Beliren Yetişkinlik	Genç Yetişkinlik	Orta Yetişkinlik	İleri Yetişkinlik
Bilişsel Özellikler (461)	Mantıklı olmak (55)	7 (%10)	21 (%15)	23 (%19)	3 (%3)	1 (%3)
	Problem çözme becerisi (37)	3 (%5)	14 (%10)	11 (%9)	6 (%6)	3 (%9)
	Objektif bakış (72)	12 (%18)	21 (%15)	11 (%9)	17 (%18)	11 (%34)
	Sabırlı olmak (4)	-	-	-	4 (%4)	-
	Hedefe yönelik çalışmak (102)	25 (37)	26 (%18)	32 (%26)	14 (%14)	5 (%15)
	Risk alabilmek (49)	5 (%8)	8 (%6)	14 (%11)	17 (%18)	5 (%15)
	Umutlu olmak (39)	3 (%5)	21 (%15)	7 (%6)	8 (%8)	-
	Sorumluluk almak (72)	7 (%10)	19 (%13)	17 (%14)	21 (%22)	8 (%24)
	Bilişsel aktivitelere katılım (31)	5 (%7)	11 (%8)	8 (%6)	7 (%7)	-
	Toplam	(%100)	(%100)	(%100)	(%100)	(%100)

Tablo 12’de bilişsel özellikler kategorisinde (n=461) yer alan kodların gelişim dönemlerine göre dağılımı yer almaktadır. Bilişsel özellikler kategorisinde hedefe yönelik çalışmak (n=102) ergenlik (n=25, %37), beliren yetişkinlik (n=26, %18), genç yetişkinlik (n=32, %26) döneminde en sık belirtilen kod olurken orta yetişkinlik döneminde sorumluluk almak (n=21, %22) ve ileri yetişkinlik döneminde objektif bakış (n=11, %34) sık ele alınan kodlar arasındadır. Ergenlik, beliren yetişkinlik, genç yetişkinlik ve ileri yetişkinlik dönemlerinde sabırlı olmak; ileri yetişkinlik döneminde umutlu olmak ve bilişsel aktivitelere katılım kodu bulunmamaktadır.

Tablo 13: Araştırmanın İkinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Yansıtıcı Özelliklerinin Gelişim Dönemlerine Göre Dağılımı

	Kodlar	Ergenlik	Beliren Yetişkinlik	Genç Yetişkinlik	Orta Yetişkinlik	İleri Yetişkinlik
Yansıtıcı Özellikler (586)	Deneyime açıklık (82)	1 (%2)	23 (%16)	35 (%16)	22 (%16)	1 (%6)
	Kendini tanıma (63)	4 (%6)	20 (%14)	31 (%14)	8 (%6)	-
	Kendine ve sezgilerine güvenmek (83)	3 (%5)	27 (%19)	32 (%14)	20 (%14)	1 (%6)
	Kabul becerisi (46)	4 (%6)	8 (%5)	12 (%5)	18 (%13)	4 (%22)
	Öğrenmeyi sevmek (165)	14 (%23)	34 (%24)	65 (%29)	46 (%33)	6 (%33)
	Gerektiğinde destek almak (94)	23 (%37)	24 (%17)	24 (%11)	19 (%13)	4 (%22)
	Öz şefkat (53)	13 (%21)	7 (%5)	24 (%11)	7 (%5)	2 (%11)
	Toplam	(%100)	(%100)	(%100)	(%100)	(%100)

Tablo 13'e göre yansıtıcı özellikler kategorisinde (n=586) yer alan kodlardan öğrenmeyi sevmek (n=165) beliren yetişkinlik döneminin %24'ünü (n=34), genç yetişkinlik döneminin %29'unu (n=65), orta yetişkinlik döneminin %33'ünü (n=46) ve ileri yetişkinlik döneminin %6'sını (n=33) oluşturmaktadır. Ergenlik döneminde gerektiğinde destek alma (n=23, %37) en fazla ele alınan kod olmuştur. Kendini tanıma koduna ileri yetişkinlik döneminde rastlanmamaktadır.

Tablo 14: Araştırmanın İkinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Sosyal Duygusal Özelliklerinin Gelişim Dönemlerine Göre Dağılımı

	Kodlar	Ergenlik	Beliren Yetişkinlik	Genç Yetişkinlik	Orta Yetişkinlik	İleri Yetişkinlik
Sosyal Duygusal Özellikler (516)	İlişki kurmak (23)	7 (%14)	-	10 (%7)	5 (%3)	1 (%2)
	Diğerini rol model almak (67)	4 (%8)	14 (%13)	18 (%12)	25 (%17)	6 (%10)
	İş birliğine açıklık (40)	1 (%2)	16 (%15)	8 (%5)	14 (%10)	1 (%2)
	Destek vermek (96)	5 (%10)	15 (%14)	28 (%18)	32 (%21)	16 (%28)

**Sosyal Duygusal
Özellikler (516)**

Tablo 14: *Araştırmanın İkinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Sosyal Duygusal Özelliklerinin Gelişim Dönemlerine Göre Dağılımı*

Kodlar	Ergenlik	Beliren Yetişkinlik	Genç Yetişkinlik	Orta Yetişkinlik	İleri Yetişkinlik
Sağlıklı iletişim kurmak (137)	17 (%33)	34 (%32)	42 (%28)	32 (%21)	12 (%21)
Vatan sevgisi (24)	-	-	11 (%7)	8 (%5)	5 (%9)
Empati kurabilmek (83)	6 (%12)	19 (%18)	20 (%13)	25 (%17)	13 (%23)
Sosyal aktivitelere katılım (46)	11 (%21)	8 (%8)	15 (%10)	9 (%6)	3 (%5)
Toplam	(%100)	(%100)	(%100)	(%100)	(%100)

Tablo 14 incelendiğinde sosyal duygusal özellikler kategorisinde (n=516) sağlıklı iletişim kurmak (n=137); ergenlik (n=17, %33), beliren yetişkinlik (n=34, %32), genç yetişkinlik (n=42, %28), orta yetişkinlik (n=32, %21) dönemlerinde yüksek olarak bulunurken ileri yetişkinlik döneminde destek vermek (n=16, %28) daha sık kodlanmıştır. Vatan sevgisi kodu ergenlik ve beliren yetişkinlik dönemlerinde gözlemlenmezken diğer dönemlerde gözlenmektedir. Ek olarak her dönemdeki sosyal duygusal özellikler içinde yer alan ilişki kurmak kodu beliren yetişkinlik döneminde bulunmamaktadır.

Tablo 15: *Araştırmanın İkinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Zorlu Yaşam Deneyimlerinin Gelişim Dönemlerine Göre Dağılımı*

Kodlar	Ergenlik	Beliren Yetişkinlik	Genç Yetişkinlik	Orta Yetişkinlik	İleri Yetişkinlik
Zorlu Yaşam Deneyimleri (241) İlişkiler ile ilgili zorluklar (30)	2 (%9)	12 (%17)	11 (%13)	2 (%4)	3 (%15)
Toplumsal zorluklar (20)	2 (%8)	3 (%4)	5 (%6)	8 (%18)	2 (%10)
Sağlıkla ilgili zorluklar (7)	1 (%4)	1 (%2)	3 (%4)	2 (%4)	-

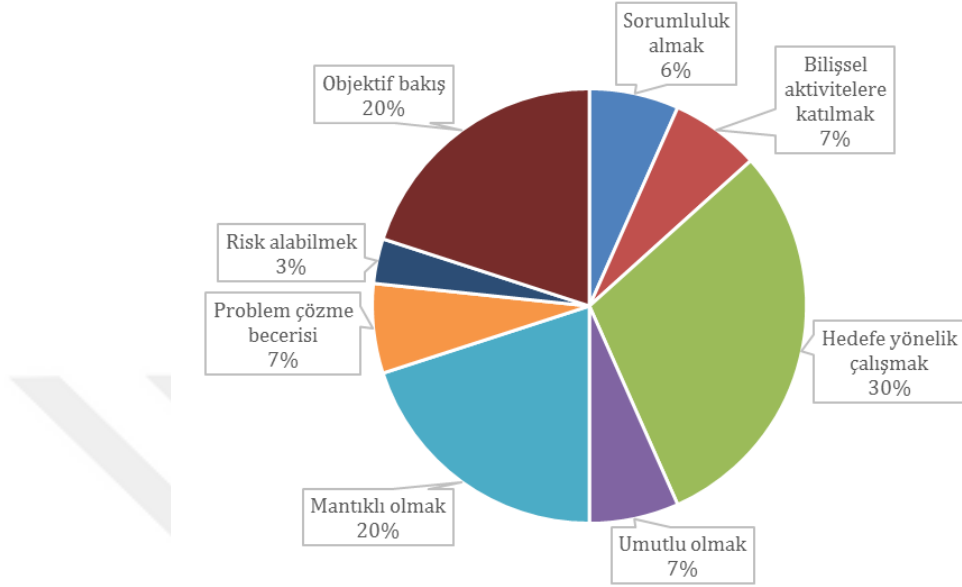
Tablo 15 Devam: *Araştırmanın İkinci Aşamasındaki Örneklem Grubunun Zorlu Yaşam Deneyimlerinin Gelişim Dönemlerine Göre Dağılımı*

Zorlu Yaşam Deneyimleri (241)	Kodlar	Ergenlik	Beliren Yetişkinlik	Genç Yetişkinlik	Orta Yetişkinlik	İleri Yetişkinlik
	Ekonomik zorluklar (40)	2 (%8)	5 (%7)	21 (%26)	9 (%20)	3 (%15)
	Aile ile ilgili zorluklar (42)	-	17 (%25)	9 (%11)	12 (%26)	4 (%20)
	İş yaşamıyla ilgili zorluklar (16)	-	5 (%7)	6 (%7)	5 (%11)	-
	Olumsuz duygularla baş etmede zorluklar (44)	7 (%29)	13 (%19)	12 (%15)	8 (%17)	4 (%20)
	Okul yaşamıyla ilgili zorluklar (42)	10 (%42)	13 (%19)	15 (%18)	0	4 (%20)

Tablo 15'e göre bireylerin zorlu yaşam deneyimleri (n=241) kategorisinde; ilişkilerle ilgili (n=30), toplumsal (n=20), sağlıkla ilgili (n=7), ekonomik (n=40), aile ile ilgili (n=42), iş yaşamıyla ilgili (n=16), olumsuz duygularla baş etme ile ilgili (n=44) zorluklar ve okul yaşamıyla ilgili zorluklar (n=42) kodları yer almaktadır. Ergenlik döneminde en fazla görünen zorluk, olumsuz duygularla baş etmedeki zorluklar (n=7) olurken, beliren yetişkinlik döneminde aile ile ilgili (n=17), genç yetişkinlik döneminde ekonomik (n=21), orta yetişkinlik döneminde aile ile ilgili (n=12) ve ileri yetişkinlik döneminde ise aile ile ilgili (n=4) ve olumsuz duygularla baş etmede zorluklar (n=4) en fazla ifade edilen zorluklar olmuşlardır.

3.2.3. Ergenlik Dönemine Ait Bilgelik Özelliklerine Dair Bulgular

3.2.3.1 Ergenlik Dönemindeki Kadınların Bilişsel Özellikleri

Şekil 5: Ergenlik Dönemindeki Kadınların Bilişsel Özellikleri

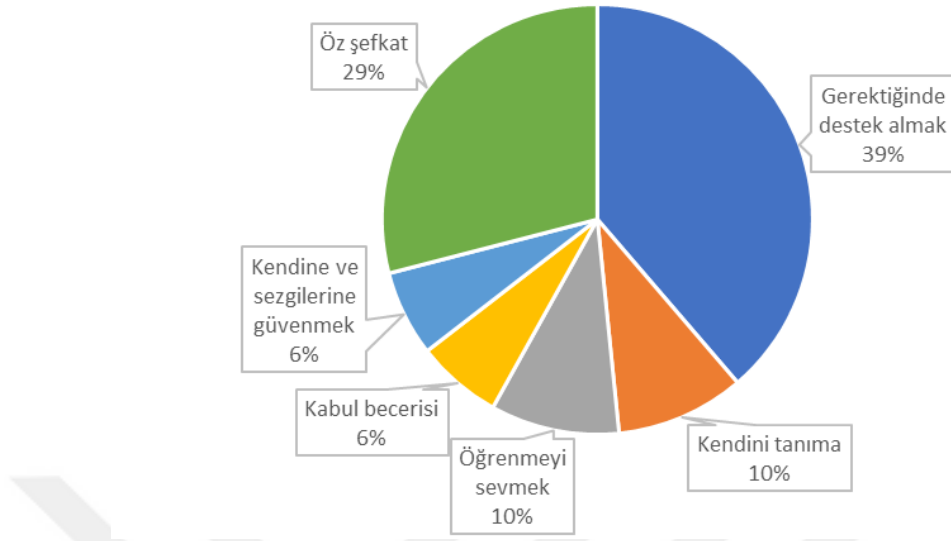
Şekil 5 incelendiğinde ergen kadın katılımcıların bilişsel özelliklerinin %30'unu hedefe yönelik çalışmak (n=9), %20'sini objektif bakış (n=6) ve mantıklı olmak (n=6), %7'sini bilişsel aktivitelere katılmak (n=2), umutlu olmak (n=2), problem çözme becerisi (n=2), %6'sını sorumluluk almak (n=2) oluştururken son olarak %3'ünü risk alabilmek (n=1) oluşturmaktadır. Bu verilere ilişkin katılımcıların ifadelerinden örnekler aşağıda verilmiştir:

6.KE: “Ben çünkü tarafsız düşünürüm her zaman.”

20.KE: “Mantıklı olmak okul tercihlerinde önemli bir nokta. Neden bunu yapıyorum ne için lazım gibi sorularla düşünmek gerekiyor.”

19.KE: “Okuldaki notları arttırmak için bu bir problemse önce ne demek olduğunu görmek sonra onunla ilgili bir çözüm süreci belirlemek lazım.”

3.2.3.2. Ergenlik Dönemindeki Kadınların Yansıtıcı Özellikleri

Şekil 6: Ergenlik Dönemindeki Kadınların Yansıtıcı Özellikleri

Şekil 6 incelendiğinde ergen kadınların yansıtıcı özelliklerinin %39'unu gerektiğinde destek almak (n=12), %29'unu öz şefkat (n=9), %10'unu öğrenmeyi sevmek (n=3) ve kendini tanıma (n=3), %6'sını kendine ve sezgilerine güven (n=2) ve kabul becerisi (n=2) oluşturmaktadır. Bu verilere ilişkin katılımcıların ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

19.KE: “Kendimi tanıyorum neyi sevip neyi sevmediğimi biliyorum.”

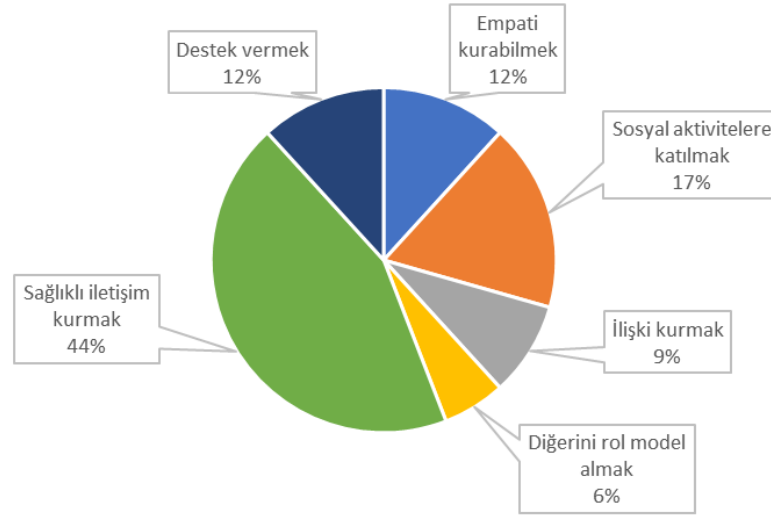
6.KE: “O gün hani kendime şey demiştim hani yapacağım başaracağım falan demiştim.”

20.KE: “Bazı günler zor olabiliyor, o anlarda dinlenmek için kendime zaman ayırıyorum.”

19.KE: “Bu konuda zorlanıyorsam elimden bir şey gelmiyorsa o zaman gerekli kişilere de sorarım.”

6.KE: “Hayatın merkezi teknoloji. Benim de ilgimi çekiyor bu nasıl olmuş diye merak ediyorum merak ettikçe de öğreniyorum.”

3.2.3.3. Ergenlik Dönemindeki Kadınların Sosyal Duygusal Özellikleri

Şekil 7: Ergenlik Dönemindeki Kadınların Sosyal Duygusal Özellikleri

Şekil 7 incelendiğinde ergen kadın katılımcılarının sosyal duygusal özelliklerinin %44'ünü sağlıklı iletişim kurmak (n=15), %17'sini sosyal aktivitelere katılmak (n=6), %12'sini destek vermek (n=4) ve empati kurabilmek (n=4), %9'unu ilişki kurmak (n=3) ve %6'sını diğerini rol model almak (n=2) oluşturmaktadır. Bu verilere ilişkin katılımcıların ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

19.KE: “İletişim kurunca mutlu oluyorum ben, ilişkilerim iyi olsun istiyorum herkesle.”

6.KE: “Arkadaşımı iyi anlıyorum, onun yaşadıklarını hissedebiliyorum ben de.”

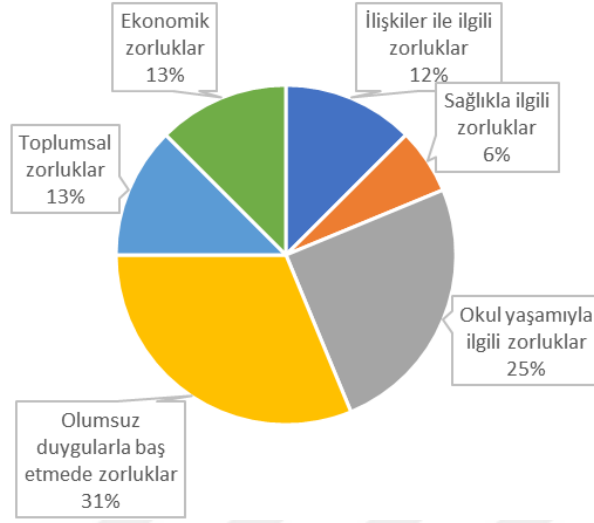
19.KE: “Sosyal ortamları çok severim. Voleybol şu an benim için çok önemli, düzenli oynuyorum.”

20.KE: “Bakıyorum yardıma ihtiyacı var yapıyorum.”

6.KE: “Annem benim her yönden bir rol modelim.”

19.KE: “Herkesten biraz biraz alıp kendimde gördüğüm yönler var, rol modelim var ama pek çok farklı yönden özelliklerini gözlemlediğim rol modeller bunlar.

3.2.3.4. Ergenlik Dönemindeki Kadınların Zorlayıcı Yaşam Deneyimleri

Şekil 8: Ergenlik Dönemindeki Zorlayıcı Yaşam Deneyimleri

Şekil 8 incelendiğinde kadın ergenlerin güç yaşam deneyimlerinin %31'i olumsuz duygularla baş etmede zorluklar (n=5) olurken %25'i okul yaşamıyla ilgili zorluklar (n=4), %13'ü toplumsal (n=2) ve ekonomik zorluklar (n=2), %12'si ilişkiler ile ilgili zorluklar (n=2), %6'sı sağlıkla ilgili zorluklardan (n=1) oluşmaktadır. Bu verilere ait katılımcı ifadelerinin örnekleri aşağıda verilmiştir:

19.KE: "Pandemi benim için çok zor bir dönemdi. Evde yalnız kalmak çok sıkıcıydı."

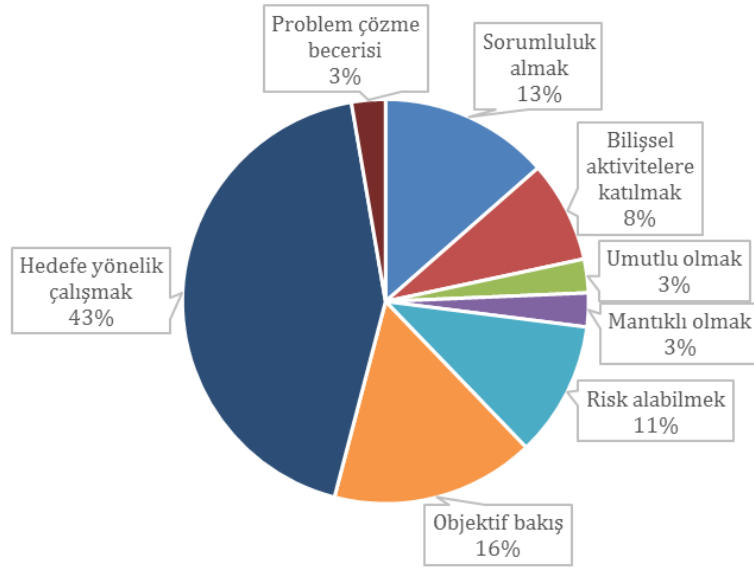
6.KE: "Okulda yalnız kaldım kimseyle konuşmadım bazı günler."

20.KE: "LGS sürecine bakınca ne kadar zorlandığımı görüyorum."

20.KE: "Ekonomik olarak çok zorlandık ailece."

6.KE: "Çok büyük bir kaostu. Kendime gelemedim, midem bulandı, kaygılandım çok korktum."

3.2.3.5. Ergenlik Dönemindeki Erkeklerin Bilişsel Özellikleri

Şekil 9: Ergenlik Dönemindeki Erkeklerin Bilişsel Özellikleri

Şekil 9’da erkeklerin bilişsel özelliklerini gösteren grafiği incelediğimizde bilişsel özelliklerin %43’ünü hedefe yönelik çalışmak (n=16), %16’sını objektif bakış (n=6), %13’ünü sorumluluk almak (n=5), %11’ini risk alabilmek (n=4), %8’ini bilişsel aktivitelere katılmak (n=3), %3’ünü ise mantıklı olmak (n=1), problem çözme becerisi (n=1) ve umutlu olmak (n=1) kodları oluşturmaktadır. Katılımcıların örnek ifadeleri aşağıda verilmiştir:

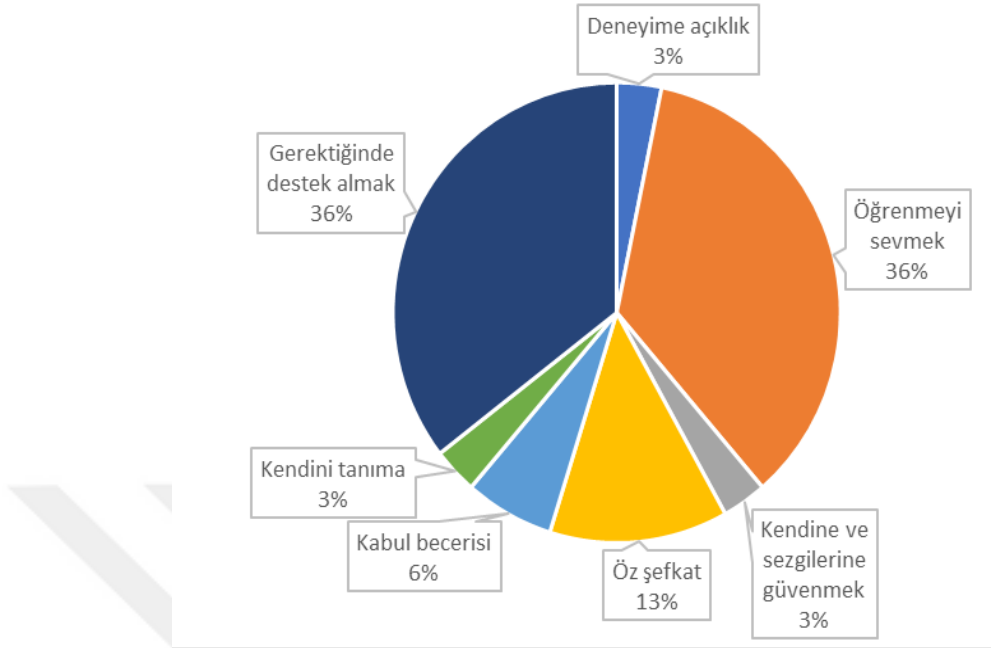
4.EE: “her zaman hedef tutturamasak da en azından yüksek hedefler belirlemek ya da yüksek demek çok doğru olmaz ama daha uzun vadeli ya da daha değerli hedefler belirlemenin avantajı var. Hedefi belirlersek yönümüz orası olur.”

14.EE: “Risk bana ne katacak sorgulayıp ben de risk alırdım.”

4.EE: “Sorumluluk da aynı şekilde ben önce sorumluluklarımı önceliklerim sonra diğer işlerimi yaparım.”

14.EE: “Bisiklet sürmeyi severim, kitap okumayı çok severim çok kitap okudum. Bilim kurgu fantastik falan o onlardan mı ilerliyorsun hepsi var evet karışık okuyorum ya aşk ve biyografi dışında diğerlerini okuyorum.”

3.2.3.6. Ergenlik Dönemindeki Erkeklerin Yansıtıcı Özellikleri

Şekil 10: Ergenlik Dönemindeki Erkeklerin Yansıtıcı Özellikleri

Şekil 10’da erkek ergen katılımcıların yansıtıcı özelliği incelendiğine yansıtıcı özelliklerin %36’sını öğrenmeyi sevmek (n=11) ve gerektiğinde destek almak (n=11) oluştururken %13’ünü öz şefkat (n=4), %6’sını kabul becerisi (n=2) ve %3’ünü kendine ve sezgilerine güvenmek (n=1), kendini tanıma (n=1) ve deneyime açıklık (n=1) oluşturmaktadır. Katılımcıların örnek ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

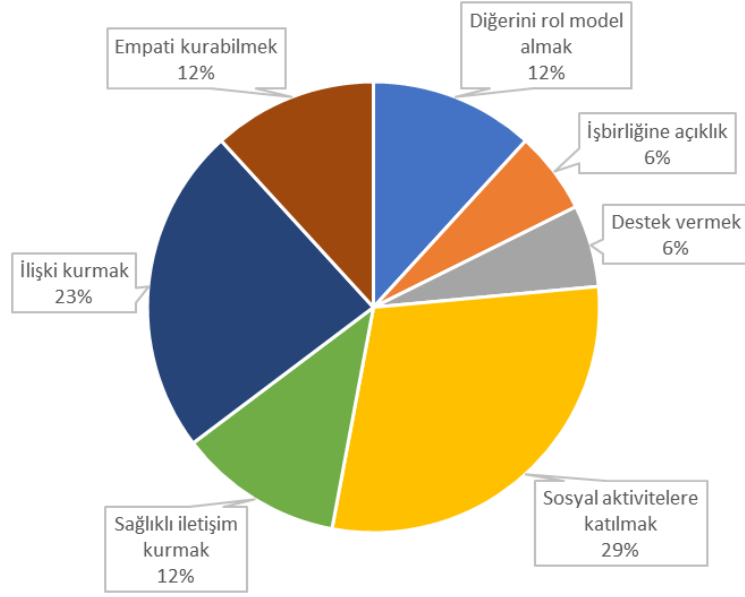
4.EE: “Çok belirgin kararları kendim almaya çalıştım.”

4.EE: “Elimden geleni yapmışım sonuçta.”

14.EE: “Öğrenmeyi severim mesela tarihi öğrenmek çok hoşuma gider merakım vardır.”

29.EE: “Kendine sordum bugün yapabilecek miyim diye düşündüm. Çok zorluyorsa dinlenirim öyle devam ederim.

3.2.3.7. Ergenlik Dönemindeki Erkeklerin Sosyal Duygusal Özellikleri

Şekil 11: Ergenlik Dönemindeki Erkeklerin Sosyal Duygusal Özellikleri

Şekil 11 incelendiğinde erkek ergen katılımcıların sosyal ve duygusal özellikleri incelendiğinde bu özelliklerin %29'unu sosyal aktivitelere katılmak oluştururken (n=5), %23'ünü ilişki kurmak (n=4) sağlamaktadır. Ek olarak %12'sini diğerini rol model almak (n=2) ve sağlıklı iletişim kurmak oluştururken (n=2), %6'sını destek vermek kodlarının (n=1) varlığı gözlemlenmektedir. Katılımcılarımıza ait bu veriler hakkındaki yorumlar aşağıdadır:

29.EE: “Annem benim rol modelim. Soruları çözmesi, iyi bir arkadaşlarının olması rol almamda etmenler arasındadır.

4.EE: “Ortaokul geçiş süreçleri çok zorlayıcıydı.”

14.EE: “Annemle sakın sakın konuşmak önemli. Onunla sohbet etmek.”

3.2.3.8. Ergenlik Dönemindeki Erkeklerin Zorlu Yaşam Deneyimleri

Şekil 12: Ergenlik Dönemindeki Erkeklerin Zorlu Yaşam Deneyimleri

Şekil 12 incelendiğinde erkek ergenlerinin güç yaşam deneyimlerinde %75 okul yaşamıyla ilgili zorluklar (n=6) bulunurken %25'ini de olumsuz duygularla baş etmede zorluklar (n=2) yer almaktadır. Katılımcıların verdiği örnekler aşağıda yer almaktadır:

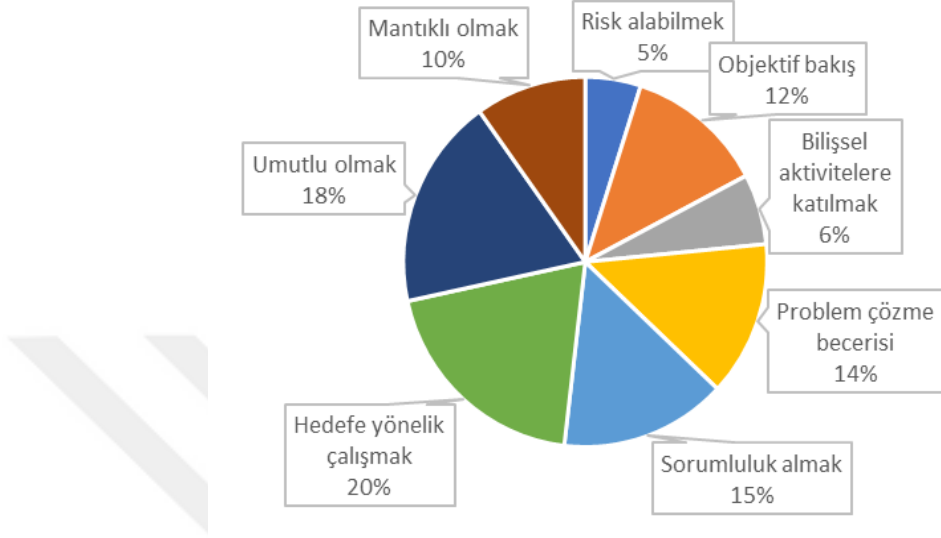
4.EE: “Yurdun da zorlukları var ama bir amaç için geldim.”

14.EE: “Bazen üzgün ve yalnız da hissediyorum. Bu durumlar beni tetikliyor.”

29.EE: “Yapamayacağımı düşününce çok sıkılıyor ve bunalıyorum. Nasıl dayanıyorum anlamıyorum.”

3.2.4. Beliren Yetişkin Dönemindeki Kişilerin Bilgelik Özelliklerine İlişkin Bulgular

3.2.4.1. Beliren Yetişkin Dönemindeki Kadınların Bilişsel Özellikleri

Şekil 13: Beliren Yetişkin Dönemindeki Kadınların Bilişsel Özellikleri

Şekil 13 incelendiğinde beliren yetişkinlik dönemindeki kadınların bilişsel özelliklerinin %20'sini hedefe yönelik çalışmak (n=16) oluştururken %18'ini umutlu olmak (n=15), %15'ini sorumluluk almak (n=12), %14'ünü problem çözme becerisi (n=11), %12'sini objektif bakış (n=10), %10'unu mantıklı olmak (n=8), %6'sını bilişsel aktivitelere katılım (n=5) ve %5'ini risk alabilmek (n=4) kodları oluşturmaktadır. Katılımcıların verdiği örnekler aşağıda yer almaktadır:

13.KB: “Görsel hafızamı geliştirmek benim hedefimdi, bilgisayar kullanımı için kendimi geliştirdim.”

30.KB: “Sorumluluğu yerine getirdikten sonraki başarı da hani insanı daha çok motive ediyor.”

12.KB: “Mantıklı olduğumu düşünüyorum daha rasyonel bir insanım, gerçekliğe vurgu yapıyorum.”

25.KB: “Zihnimi kitaplarla meşgul etmek, okumak, yazmak benim için büyük keyif.”

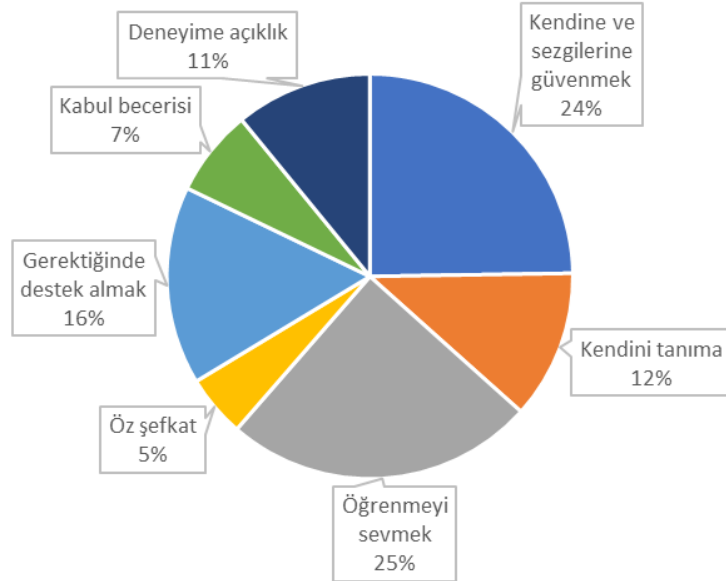
25.KB: “Memnun olmadığım istemediğim ya da bana hoşuna gitmeyecek şeyler hissettiren bir sonuç olacaksa kesinlikle o kararı vermek istemem, yapmak istemem. Sonucunda risk almak varsa onu alırım.”

30.KB: “Neşeli biriyim kötü düşünmüyorum durumların, olayların sonunu.”

12.KB: “Gözlemlerle ve kendi kararlarım ile o objektifliği sağlamaya çalışıyorum.”

13.KB: “Ortada bir problem varsa öncelikle kendimize şu soruları sormalıyız; bu ürün doğru ürün mü bu program doğru program mı? Peki biz herkese bunu vermeli miyiz? Sorular ve cevaplar ile ilerleme göstermek sorun çözmede çok önemli.”

3.2.4.2. Beliren Yetişkin Dönemindeki Kadınların Yansıtıcı Özellikleri

Şekil 14: Beliren Yetişkin Dönemindeki Kadınların Yansıtıcı Özellikleri

Şekil 14 incelendiğinde beliren yetişkinlik dönemindeki kadınların yansıtıcı özelliklerinin %25'i öğrenmeyi sevmek (n=25), %24'ü kendine ve sezgilerine güven (n=25), %16'sı gerektiğinde destek almak (n=16), %12'si kendini tanıma (n=12), %11'i deneyime açıklık (n=11), %7'si kabul becerisi (n=7) ve %5'i öz şefkatten (n=5) oluşmaktadır. Katılımcıların verdiği yanıtlar aşağıda örneklendirilmiştir:

13.KB: "Ben bu laboratuvarı açacağıma inanıyorum bunu yapabilirim biliyorum şimdi onunla ilgili çalışıyorum."

30.KB: "Hedef oluştururken tabii ki insan kendini ne yapmayı sevdiğini hangi alanlardan hoşlandığı ne yani ne yapmaktan zevk aldığını bilerek hareket etmelidir."

12.KB: "Kişinin kendisine saygısı ve sevgisi olması lazım. Bize ne iyi gelmiyor görmesi lazım ona göre hayatını şekillendirmek gerekiyor."

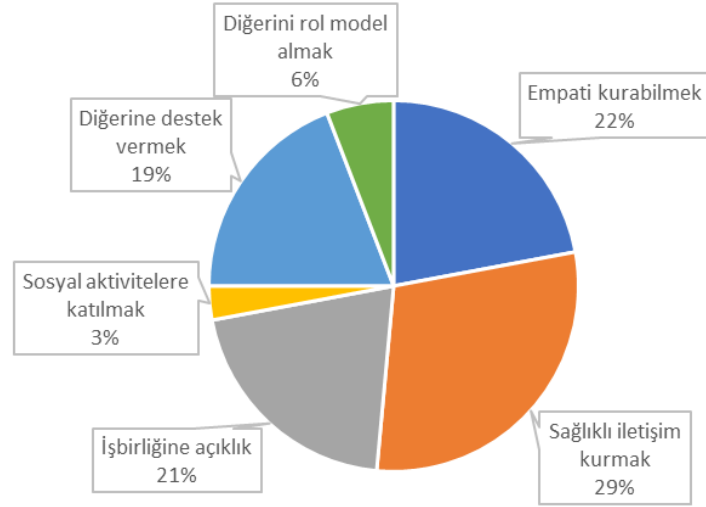
25.KB: "Onun dışında ilgi alanımda olan şeyleri okumayı araştırmayı seviyorum. Mesela özellikle bu çocuklardan sonra oldu çocukların gelişimiyle ilgili işte bilişsel psikolojik gelişimleri özellikle zihinsel gelişimleri için hani yapabileceğim şeyler ne olabilir çocuğuma ne katkılar sağlayabilir gibi birçok araştırma makale işte psikologların yazıları falan çok okudum. Kendi alanımla ilgili de hani yeni materyaller geliştirmeye yeni dersler için öğrencilere yönelik şeyler geliştirmeyi seviyorum hani onlarla da ilgili araştırma yapmak bu alanla ilgili yeni şeyler öğrenmeyi seviyorum diyebilirim."

30.KB: "Her zaman yanımda olabilecek arkadaşlara sahibim. Onlardan destek isteyebilirim."

13.KB: "Ailemi ben motive ediyordum. Bitecek bir gün artık görmeyeceğim biliyordum onun yerine ne yapabilirizi araştırmamız lazımdı artık."

12.KB: "Çok kontrol altında tutulan bir çocuk olmadım. İstediklerimi yapmam için gerekli ortama da sahiptim."

3.2.4.3. Beliren Yetişkin Dönemindeki Kadınların Sosyal Duygusal Özellikleri

Şekil 15: Beliren Yetişkin Dönemindeki Kadınların Sosyal Duygusal Özellikleri

Şekil 15 incelendiğinde beliren yetişkinlik dönemindeki kadınların sosyal duygusal özelliklerinin %29'unu sağlıklı iletişim kurmak (n=20), %22'sini empati kurabilmek (n=15), %21'ini iş birliğine açıklık (n=14), %19'unu diğerine destek vermek (n=13), %6'sını diğerini rol model almak (n=4) ve %3'ünü sosyal aktivitelere katılmak (n=2) oluşturmaktadır. Katılımcıların ifadelerinin detayları aşağıdaki gibidir:

13.KB: “O alanla gelişmiş bir arkadaşım ile çift kanat dediğimiz bende olan onda olmayan ve tam tersi düşündüğümüz kısımları birbirimizle etkileşim halinde geliştiriorduk. Birlikte iş yapmamız çok önemliydi.”

30.KB:”Farklı tarz şeyleri denemeyi severim veya böyle daha farklı dans etkinliklerinden birini denemek çok isterim. Farklı dillere çok daha ilğim vardır.”

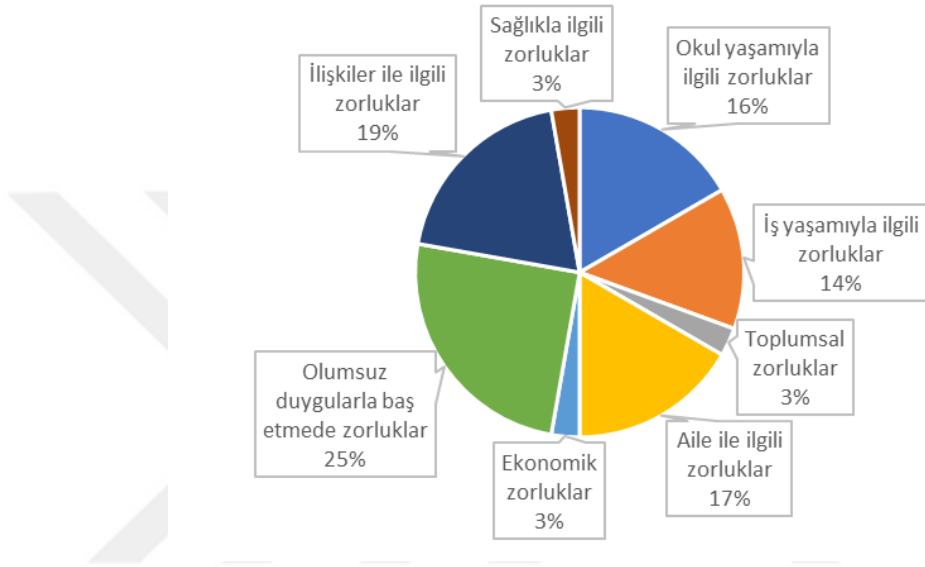
13.KB:“Ufak bir bozukluk görürsem o kişi için bunu yapmak onlara yardım etmek istiyorum.”

25.KB:”Gördüğüm olumsuz tablolar da bana rol model oldu. Onları görerek onlar gibi olmamaya çalıştım.”

30.KB:“Ben bu konularda pek zorlanmıyorum çünkü hani iki tarafla empati yaparak bu durumu en doğru şekilde tarafsız bir şekilde yansıtabiliriz diye düşünüyorum.”

12.KB:” Karşımızdaki kişinin alanına saygı duymak lazım. İletişim kurmak en önemli nokta burada. İyi anlamak, iyi dinlemek onu ve alanını iyi tanıyacak şekilde yaklaşmak lazım.”

3.2.4.4. Beliren Yetişkin Dönemindeki Kadınların Zorlu Yaşam Deneyimleri

Şekil 16: Beliren Yetişkin Dönemindeki Kadınların Zorlu Yaşam Deneyimleri

Şekil 16 incelendiğinde beliren yetişkin dönemindeki kadınların güç yaşam deneyimlerinin %25’ini olumsuz duygularla baş etmede zorluklar oluştururken (n=9), %19’unu ilişkiler ile ilgili zorluklar (n=7), %17’si aile ilgili zorluklar (n=6), %16’sını okul yaşamıyla ilgili zorluklar (n=6), %14’ü iş yaşamıyla ilgili zorluklar (n=5), %3’ünü ise toplumsal, ekonomik ve sağıkla ilgili zorluklar (n=1) oluşturmaktadır. Bu verilere ait katılımcı ifadelerinin örnekleri aşağıda verilmiştir:

12.KB: “Kendini anlatamama, anlaşılmama hissi çok zordu. Yeni bir düzendesin, ailenden ayrısın var olmaya çalışıyorsun bunu ortaya koyabilmek çok güç.”

25.KB: “Lüks bir okul muhit yani veliler dahil bir tane bile tesettürlü kimse yok hani böyle çok garip çok tuhaf karşılanmıştı durumumu onlarla bağ kuramadık.”

13.KB: “Göremediğim için biz hızlı koşarsın sen koşamazsın dediler ama ayak uydururdum. Top oynarsın sen oynayamazsın dediler.”

30.KB: "Gerçekten hayatımın hani tek zorlu kısmı sınava gireceğim senelerin olduğu dönemdi."

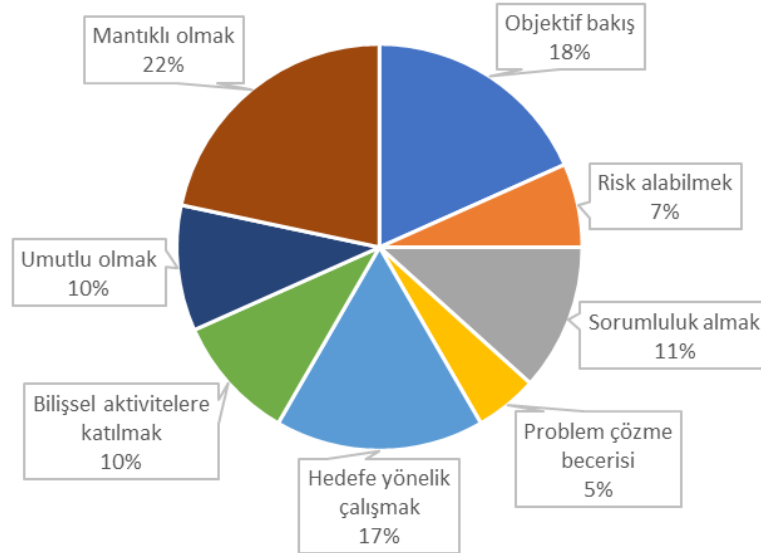
12.KB: "İş yerimde müdür pozisyonu söz konusuydu. Rekabet ortamı çoktu. Anlaşamadığım insanlarla o ortamda olmak çok zordu."

12.KB: "Toplumdaki kişilerin müdahaleleri, onların bakış açısı benim kendi gelişimimde zorlayıcı şekilde etkili oldu."

25.KB: "Abimin evliliği bizim hayatımızı çok etkiledi. Kavgalar, gürültüler, ortada kalan çocuklar, onları sahiplenme isteğim beni çok yıprattı."

25.KB: " O kadar saatlik yolu otobüsle gitmek zorunda kaldım."

3.2.4.5. Beliren Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Bilişsel Özellikleri

Şekil 17: Beliren Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Bilişsel Özellikleri

Şekil 17 incelendiğinde beliren yetişkinlik dönemindeki erkeklerin bilişsel özelliklerinin %22'sini mantıklı olmak oluştururken (n=13), %18'ini objektif bakış (n=11), %17'sini hedefe yönelik çalışmak (n=10), %11'i sorumluluk almak (n=7), %10'u bilişsel aktivitelere katılmak ve umutlu olmak (n=6), %7'sini risk almak (n=4)

ve %5'ini ise problem çözme becerisi (n=3) oluşturmaktadır. Katılımcıların verdiği örnekler aşağıda yer almaktadır:

18.EB: *“Hedeflerimi oluşurken zamana dikkat ediyorum dediğim gibi uzun süreli kısa süreli hedefler ölçülebilir, mantığıma uygun olması gerekiyor. Şu an hedefim en kısa sürede bölümümü bitirmek.”*

28.EB: *“Ben koşulsuz şartsız destek veririm ve net bir şekilde olayı değerlendirip ona göre bunu yapabilirim.”*

3.EB: *“Yeni bir şeyler denemem lazım burası beni tatmin etmiyor ve bu risk iş bulamama riski belki aylarca işsiz kalma riski ama dediğim gibi mutlu olmadığınız yerde mutlu olmadığınız şey yapmanız mümkün değil ya mutsuz bir toplum oluruz yoksa.”*

18.EB: *“Şimdi bölümü değiştirmiştım ve çok zor hazırlık. İngilizce bilgim yoktu ama aldığım sorumluluğu vazgeçemedim.”*

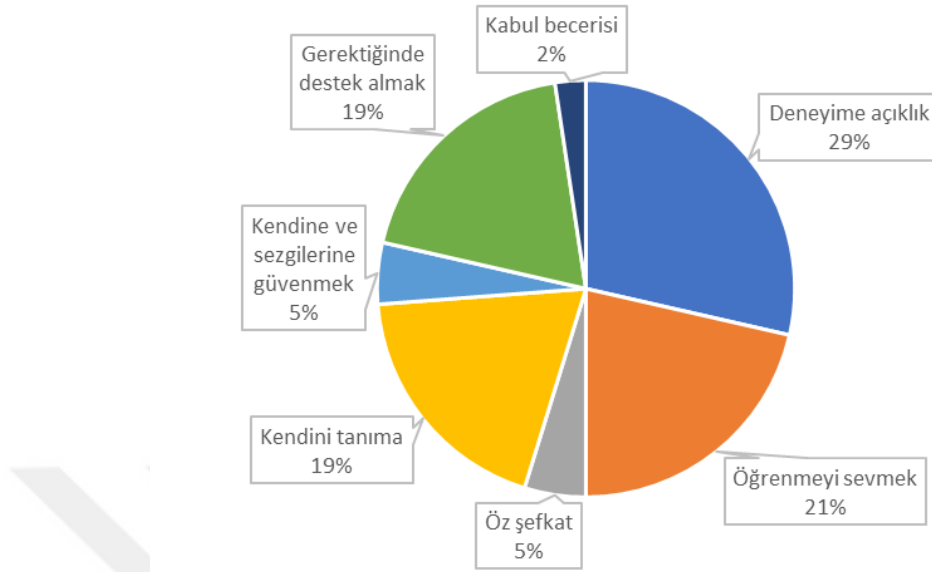
7.EB: *“Problemlerimi, sorunlarımı çözmek için kendi kaynaklarıma bakmam lazımdı. Nerede güçlüydüm ve nasıl bu sorunla baş edebilirim diye fark edip ona göre strateji belirledim.”*

7.EB: *“Hedefim insanlara bunu doğrusunu anlatmak ve yaptığım yanlışları düzeltmekti. Bu yanlışın bedelini de ödemek ve doğrusunu sunmak için elimden geleni yaptım.”*

28.EB: *“Yazılımla uğraşıyorum, satranç ve strateji oyunları ile uğraşıp düşünmeyi çok seviyorum.”*

18.EB: *Bu hayallerimin gerçekleşeceğine çok inanıyorum.”*

3.2.4.5. Beliren Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Yansıtıcı Özellikleri

Şekil 18: Beliren Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Yansıtıcı Özellikleri

Şekil 18 incelendiğinde beliren yetişkin dönemindeki erkeklerin yansıtıcı özelliklerinin %29'unu deneyime açıklık (n=12), %21'ini öğrenmeyi sevmek (n=9), %19'unu gerektiğinde destek almak ve kendini tanıma (n=8), %5'ini kendine ve sezgilerine güvenmek (n=2) ile öz şefkat kodlarından oluşurken (n=2), %2'sini de kabul becerisi (n=1) oluşturmaktadır. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir:

28.EB: “Yeni şeyler öğrenmek çok hoşuma gidiyor. Bu dalgıçlıktan kick-boxa kadar her alan olabilir.”

7.EB: “Okul benim için çok heyecanlı, eğlenceli ve öğrenmenin olduğu bir yerdi. Ben her şeyi öğrenmek, sorgulamak isteyen bir çocuktum.”

3.EB: “Kimin ne düşündüğü kimin ne yaptığı kimin ne dediği çok önemli değil. İnsanların tabii ki konuşma özgürlüğü var tabii ki insanlar herkese nasihat edebilirler ama benim de onları dinleyip dinlememe özgürlüğüm kendi isteklerimi dile getirebilirim bana ait.”

18.EB: “Şimdi düşünüyorum ben ne yapıyorum video çektim ben bunu yaptım hoşuma gidiyor video çekiyorum ama ben ne okuyorum. Düşündüm nerede çalışacağım

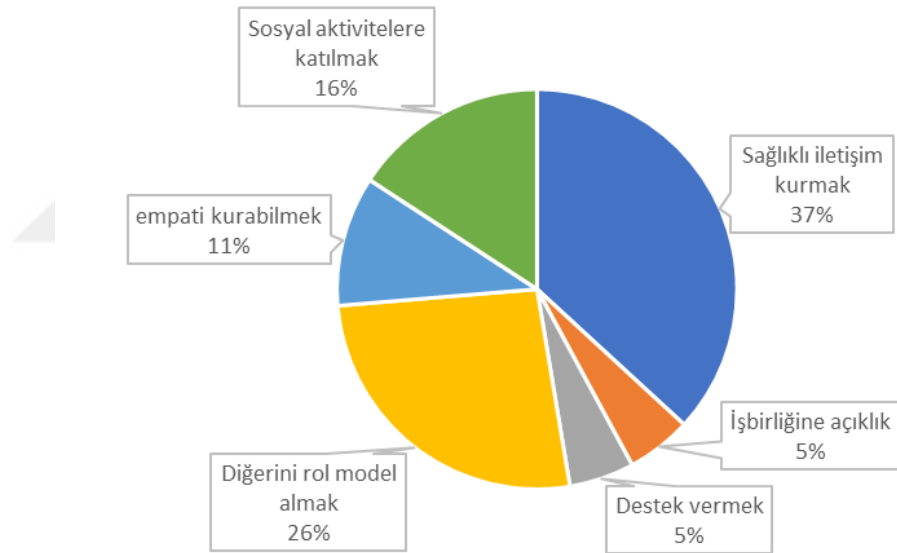
sanayide çalışacağım onu da istemiyorum. Kamera yani hoşuma giden onlar video çekiyorum montaj yapıyoruz ki ben küçük yaşta montaj öğrendiğim için kendimi avantajlı görüyorum onları okulda öğretiyorlar.Düşündüm taşındım kendimi tanıdıkça kendime bölüm aramaya başladım.”

18.EB: “Motivasyonum ne istediğime olan kendime olan inancımdı.”

7.EB: “İlkokul öğretmenimden çok destek aldım. Maddi manevi hep yanımdaydı.”

28.EB: “Başıma gelen ne olduysa evet bu olması gerekiyordu oldu deyip sonrasında yoluma bunu kabul ederek, öğrenerek devam etmeye çalıştım.”

3.2.4.6. Beliren Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Sosyal Duygusal Özellikleri

Şekil 19: Beliren Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Sosyal Duygusal Özellikleri

Şekil 19 incelendiğinde beliren yetişken dönemindeki erkeklerin sosyal duygusal özelliklerinin %37'sini sağlıklı iletişim kurmak (n=14), %26'sını diğerini rol model almak (n=10), %16'sını sosyal aktivitelere katılmak (n=6), %11'ini empati (n=4) kurabilmek oluştururken %5'ini iş birliğine açıklık (n=2) ve destek vermek (n=2) oluşturmaktadır. Katılımcıların ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

7.EB: “Dostluk çok kıymetli, onunla kurduğun bağ, iletişim çok farklı.”

28.EB: “Benim doğru bildiğim bir şey yanlış çıkıyor olmuyorsa güvendiğim kişilerle bu işi yürütmeye çalışırım.

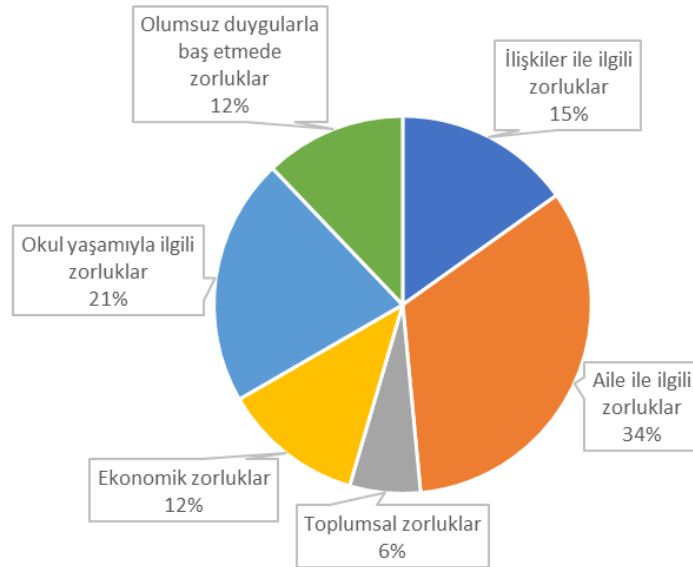
18.EB:”Destek verme konusunda genelde açığım yani her şekilde destek sağlamaya çalışıyorum.”

3.EB: “Babam benim bu hayatta rol modelim. Çabası, mücadelesi ,hayatta yaşadıkları ve davranışları ile örnek oldu hep bize.”

28.EB:”Birinin sorununu görmek onu anlamak bize ek sorumluluk da getirir. Bakıyorum mesela ne kadar zorlanıyor kötü bir süreçte. O zaman ona bir şey yapmalıyım diye düşünüyorum.”

7.EB: “Tiyatro yapmak, yazmak, gösterilere katılmak, sahneye çıkmak hep sürdürdüğüm bir etkinlik içindedir.”

3.2.4.7. Beliren Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Zorlu Yaşam Deneyimleri

Şekil 20: Beliren Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Zorlu Yaşam Deneyimleri

Şekil 20 incelendiğinde beliren yetişkin dönemindeki erkeklerin zorlu yaşam deneyimlerinin %34’ü aile ile ilgili zorluklardan (n=11), %21’i okul yaşamıyla ilgili zorluklardan (n=7), %15’i ilişkiler ile ilgili zorluklardan (n=5), %12’si olumsuz duygularla baş etmede zorluklar (n=4) ve ekonomik zorluklardan oluşurken (n=4), %6’sı toplumsal zorluklardan (n=2) oluşmaktadır. Katılımcıların ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

28.EB: “Bir grubun parçası olmak beni çok zorladı. Grupta hep liderler olur ve lidere boyun eğmek istemediğim zamanlar oldu.”

7.EB: “Sürekli bir baskı hissi vardı ailede. Şu üniversiteye git, burada şunu yap gibi bana hep değerleri yönünde baskı yaptılar.”

3.EB: “Toplumda o kadar yorucu gündem var ki. Cinayetler, hırsızlıklar. Haberlerimiz çok kötü. Toplumun bu düzensiz yapısı çok yorucu.”

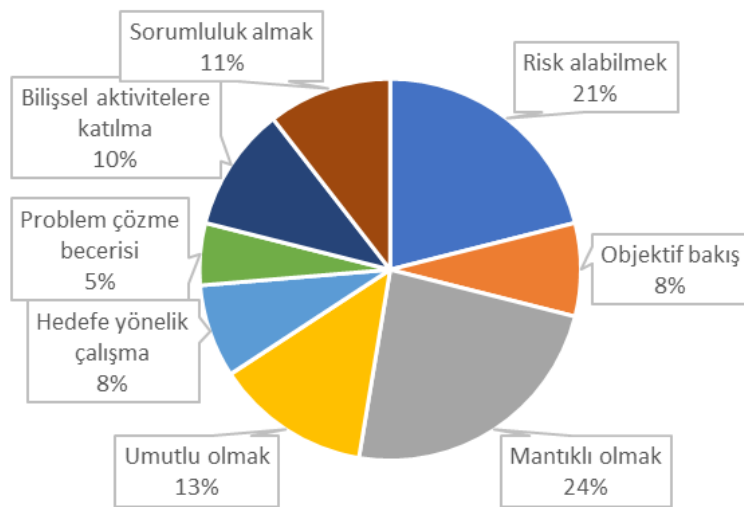
7.EB: “Arkadaşlarımla buluşmaya gidemedim. Hem giyim kuşam anlamında hem de gidilecek yerlerde onlara eşlik edecek maddi gücüm yoktu.”

18.EB: “Atölyedeyiz mesela burada ne işim var benim. Hiç sevmiyordum dersleri.”

28.EB: “Yalnızlık hissi, arkadaşlarının yanında tek kalyormuş hissi hep var bende.”

4.2.5 Genç Yetişkin Dönemindeki Kişilerin Bilgelik Özelliklerine İlişkin Bulgular

4.2.5.1 Genç Yetişkin Dönemindeki Kadınların Bilişsel Özellikleri

Şekil 21: Genç Yetişkin Dönemindeki Kadınların Bilişsel Özellikleri

Şekil 21 incelendiğinde genç yetişkin dönemindeki kadınların bilişsel özelliklerinin %24'ünü mantıklı olmak (n=9), %21'ini risk almak (n=8), %13'ünü umutlu olmak (n=5), %11'ini sorumluluk almak (n=4), %10'unu bilişsel aktivitelere katılma (n=4), %8'ini objektif bakış (n=3) ve hedefe yönelik çalışma oluştururken (n=3) %5'ini problem çözme becerisi (n=2) oluşturmaktadır. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir:

31.KG: *“Mevzu para değil asıl önemli olan zaten oradaki o verimlilik ve huzur. Asıl durum kendi hayatımızla bir riske girebilmektir.”*

21.KG: *“Objektif olmaya çalışıyorum çoğu konuda.”*

27.KG: *“Akademik hayata da şöyle bakıyorum şimdi ben böyle çok rasyonel bir insanım ben kendimi tanımlıyorum biraz aldığım matematik eğitimim de etkisi var bunda tabii ki çok mantıklı kararlar veriyorum.”*

31.KG: *“Gelecek için umutlu ve inançlı olduğumu düşünüyorum.”*

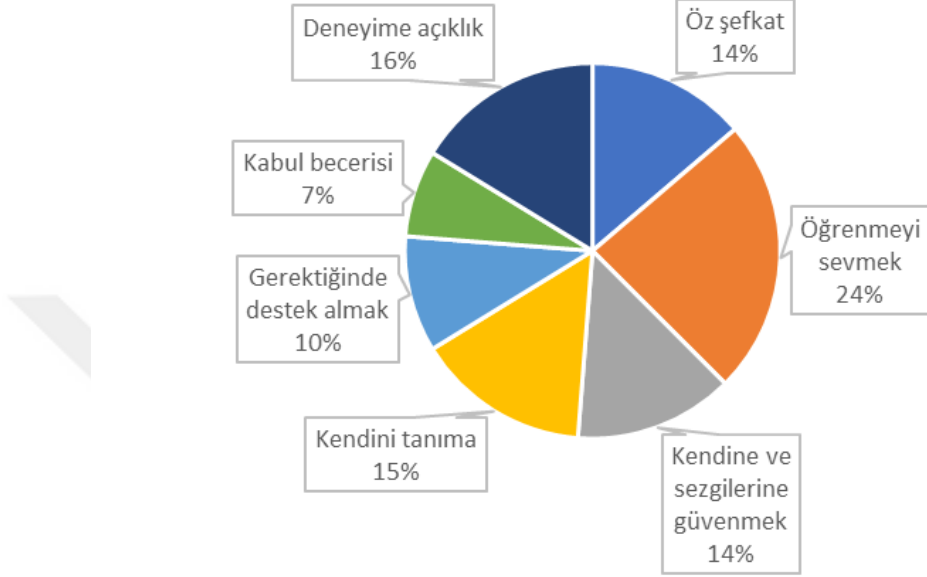
27.KG: *“Bir gün içinde günün nasıl olacağını belirlemek hedef oluşturmak bana iyi geliyor. Sabah oturup ve bunlar yapılacak hani yemekten işte işe kadar şu saatte kalktım bu saatte uyuyacağım kendimi zorlayacağım düş alacağım bazen öyle hedefler koyuyorum yani böyle planlı olmak da benim bir kaynağım çünkü planlı olunca o gün başlıyor ve bitiyor bunu görüyorum.”*

31.KG: *“Bir problem çözme becerisini kazanmak sadece kitaplarla tam oturmaz. Belki drama küçük etkinliklerde okulda elverirse bir şey sahnelediğinde oradaki duyguyu onlara verebiliriz ama oradaki ağaca çıkmakta bile hani bir yardımlaşma var ve karar var oradaki bir algoritma var nereye basacağım nasıl ilerleyeceğim hani aslında matematik bakıldığında. Bir noktada o hesabı yapıp ilerleyebilmek hayatın içinde bunu kullanmayı öğrenebilir çocuklar, sorun çözme becerini geliştirebilir.”*

27.KG: *“Çok güzel kitaplar okurdum, şiirler yazardım hala da çok severek yapıyorum.”*

21.KG: "Uzun bir süre tek yaşadım aslında küçük yaşta çok sorumluluk aldım, ev sorumluluğunu aldım."

4.2.5.2. Genç Yetişkin Dönemindeki Kadınların Yansıtıcı Özellikleri

Şekil 22: Genç Yetişkin Dönemindeki Kadınların Yansıtıcı Özellikleri

Şekil 22’de genç yetişkin dönemindeki kadınların yansıtıcı özellikleri gösterilmiştir. Genç yetişkin dönemindeki kadınların yansıtıcı özelliklerinin %24’ü öğrenmeyi sevmek (n=19), %16’sı deneyime açıklık (n=13), %15’i kendini tanıma (n=12), %14’ü kendine ve sezgilere güvenmek (n=11), %14’ü öz şefkat (n=11), %10’u gerektiğinde destek almak (n=8) ve %7’si kabul becerisi kodlarından (n=6) oluşmaktadır. Katılımcıların yanıtlarına aşağıda örnek verilmiştir:

31.KG: "Bu durumun sonu bana ne getirecek? Bana soyut yanında getirilerinin olması lazım beni hedefe kilitleyen şey unsurlar onlar değil. Bana huzur ve manevi anlamda iyi bir şey getirmesini istiyorum."

21.KG: "Eğlenmeyi ve eğlenirken de öğreniyor olmayı çok seviyorum."

27.KG: "Amerika'ya gitme kararı, Amerika'dan İsviçre'ye gelme kararı, Hacettepe'den istifa etmem bunların hepsi aslında benim kendim duygu ve düşüncelerime göre yaptığım kararlardı."

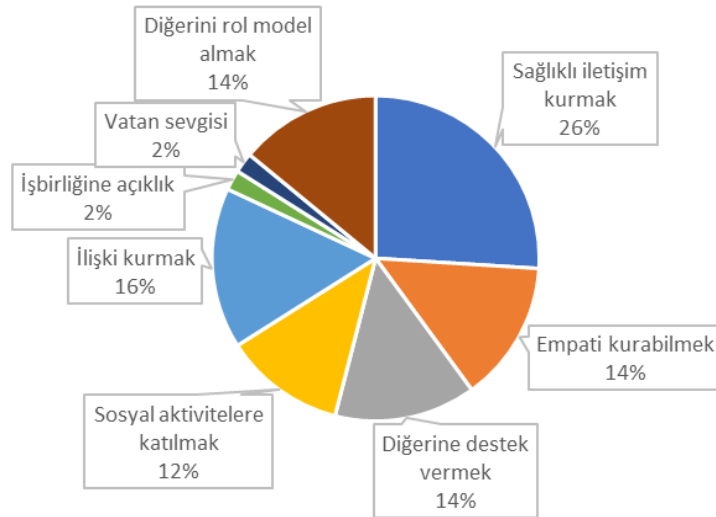
21.KG: "Hiçbir zaman dört dörtlük insan olduğumu düşünmüyorum bence çok kötü karakteristik özelliklerim de ama kendini tanıyor olmak, bunun üzerine düşünmek insana avantaj getiriyor."

27.KG: "Aslında buradan bakınca yani benim ana kaynağım geliştirdiğim güçlü samimi insan çevrem, onlarla beraberken dertleşmek onlardan zorlandığımı fark edince destek almak ve yalnız olmadığını hissetmek bana çok iyi geliyor."

27.KG: "Çözümleyemediğim bir durum olduğunda da tamam ya bu duygu da normal diye alan açıyorum."

31.KG: "İstanbul'dan ayrılmak istediğime kanaat getirip hep işte iş bakındım vesaire ama İzmir merkezde kolej var ve kolej istemiyordum Daha alternatifli okul olsada işte biraz şehir dışında olsun ne bileyim İzmir'in güzel kasabalarında olsa Seferihisar'da şurada burada falan diye böyle bakındım. Bu proje Şirince'de işte tiyatro medresesi, matematik köyünün yanında orada. Sonra burada olmaya karar verdim."

3.2.5.3. Genç Yetişkin Dönemindeki Kadınların Sosyal Duygusal Özellikleri

Şekil 23: Genç Yetişkin Dönemindeki Kadınların Sosyal Duygusal Özellikleri

Şekil 23 incelendiğinde genç yetişkin kadınların sosyal duygusal özelliklerinin %26'sını sağlıklı iletişim kurmak (n=13), %16'sını ilişki kurmak (n=8), %14'ünü empati kurabilmek (n=7) ve diğerini rol model alabilmek (n=7), %12'sini sosyal

aktivitelere katılmak (n=6) ve %2'sini işbirliğine açıklık (n=1) ve vatan sevgisi (n=1) oluşturmaktadır. Katılımcıların ayrıntılı ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

21.KG: *“Evet iletişim çok önemli. İletişimi kurabiliyor olursam karşımdaki insana çok rahat yaklaşabilirim, onu anlayabilirim.”*

27.KG: *“Özellikle kızımın öğretmenlerini çok iyi anlıyorum ben de öğretmen olduğum için. Mesela cuma bir mail atıyorsam biliyorum ki 2-3 gün sonra anca cevap verebilir hani veriyorsa teşekkür ediyorum hemen demek vakti var her gün bunu bu şekilde yapacak değil falan diye düşünüyorum anlıyorum yani onların hallerini.”*

31.KG: *“Okulda zorlanan arkadaşlarıma destek sunmaya çalışırdım hep.”*

27.KG: *“Arkadaşlarımla beraber olmaya vakit geçirmeyi çok seviyorum, spor yapmaya çok özeniyorum vakit ayırmak istiyorum.”*

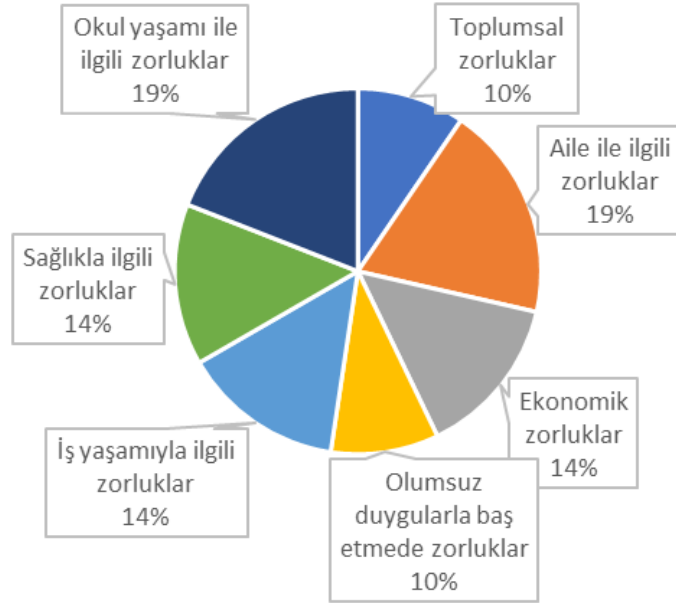
31.KG: *“Çocukken hep diğeri ile temas ettiğim, sosyalleştiğim zamanlarım oldu. Bağ kurmak çok kolaydı ve çok önemliydi.”*

21.KG: *“Mesela işte lise sona gidiyorum evde temizlik yapacağım ama zorlanıyorsam bütün arkadaşlarım gelir ve hep beraber yapardık.”*

21.KG: *“O maneviyatımız, değerlerimiz, birbirimizin bir topluluk olarak benimsediğimiz zamanlar nerede diye düşünüyorum bazen.”*

27.KG: *“Çok tatlı bir edebiyat öğretmenimiz vardı. Okuma alışkanlığını ondan öğrendim. Ayrıca matematik öğretmenim çok kötüydü ondan da öyle olmamayı öğrendim. Hayatta hem iyi hem kötü rol modeller var.”*

4.2.5.4. Genç Yetişkin Dönemindeki Kadınların Zorlu Yaşam Deneyimleri

Şekil 24: Genç Yetişkin Dönemindeki Kadınların Zorlu Yaşam Deneyimleri

Şekil 24’te genç yetişkin dönemindeki kadınların zorlu yaşam deneyimleri incelendiğinde deneyimlerin %19’unu aile ile ilgili zorluklar ve okul yaşamıyla ilgili zorluklar (n=4), %14’ünü iş yaşamıyla ilgili zorluklar (n=3), sağlıkla ilgili zorluklar (n=3) ve ekonomik zorluklar (n=3) oluşturmaktadır. %10’luk dilimlerde ise olumsuz duygularla baş etmede zorluklar (n=2) ve toplumsal zorluklar (n=2) bulunmaktadır. Katılımcıların ayrıntılı ifadeleri aşağıda yer almaktadır:

21.KG: “9 yaşında annemi kaybettim.”

31.KG: “Depremden sonraki o yıkımlar, çevrenin bozulması kötüleşmesi çok kötüydü.”

27.KG: “Ailem çok çalışıyordu geçinmek için. Sürekli bir geçim kaygısı vardı.”

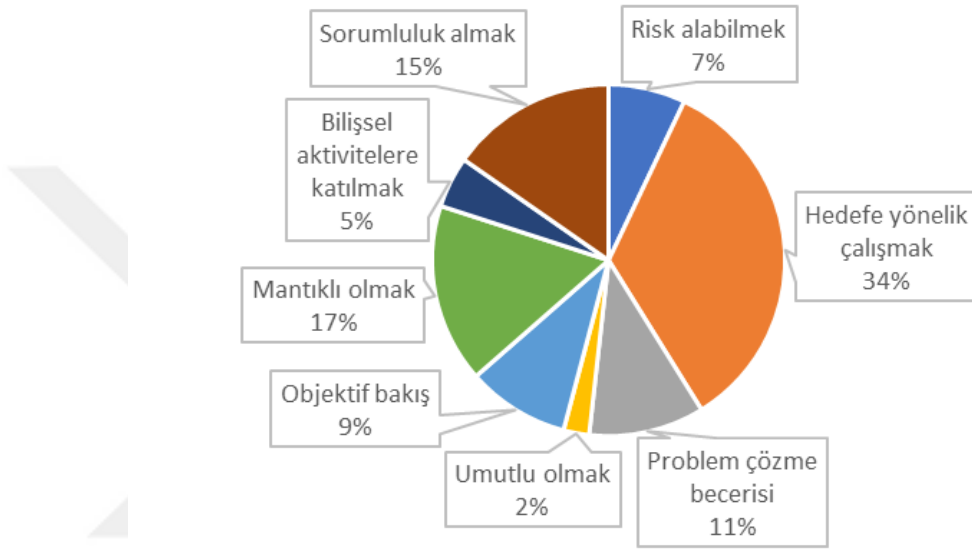
31.KG: “Depresif bir dönemde yaşadım bir taraftan, aitlik hissedemediğim üzgün olduğum bu dönemde işte bırakmaya karar verdim.”

21.KG: “Hem öğretmenler hem öğrencilerle çok çirkin olaylar yaşadım bırakmak istedim okulu.”

31.KG: “Saçım ile ilgili bu rahatsızlık ailemi çok uğraştırmıştı.”

27.KG: “Maalesef öğretmenlerimi, okulu kötü anıyorum. Kalabalık sınıflarda çok kötü öğretmenler ile dersler yaptık.”

4.2.5.5 Genç Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Bilişsel Özellikleri

Şekil 25: Genç Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Bilişsel Özellikleri

Şekil 25 incelendiğinde genç yetişkin dönemindeki erkeklerin bilişsel özelliklerinin %34'ünü hedefe yönelik çalışmak (n=29), %17'sini mantıklı olmak (n=14), %15'ini sorumluluk almak (n=13), %11'ini problem çözme becerisi (n=9), %9'unu objektif bakış (n=8), %7'sini risk alabilmek (n=6), %5'ini bilişsel aktivitelere katılmak (n=4) ve %2'sini umutlu olmak (n=2) oluşturmaktadır. Katılımcıların ayrıntılı ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

2.EG: “Aldığın her görevde mutlaka bir risk vardır.”

33.EG: “Hedef belirleyerek ilerliyorum yaptığım işlerin mümkün olduğu kadar farkında olmaya çalışıyorum.”

26.EG: “Bu durumu nasıl ele alacağımı düşünüp sonra artı ve eksilerini düşünerek bir yol haritası oluşturmaya çalışmak çözüm yollarımdan birisidir.”

2.EG: “Genellikle yapacağım şeylerin hep iyi olacağını sonunun da iyiye çıkacağını düşünüyorum. Çok çalıştım, eşimi görmediğim günler bile oldu ekonomik gücümü arttırarak hedefimi gerçekleştirmek istedim. Daha rahat olmak için bunu yapmak istedim.”

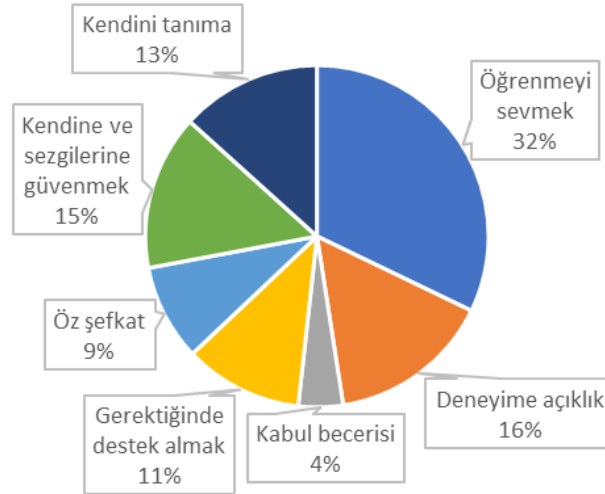
11.EG:” Sonralardan işte bizimkileri dışarıdan bakma imkânım oldu daha nesnel oldum ve annem babamın rollerin ters olduğunu gördüm.”

26.EG: “ Olaylar karşısında akıl ve mantığımı bir araya alarak ilerlemeyi severim.”

8.EG: “Sanatın içinde olmak, kendine bir dünya kurmak benim en sevdiğim durumlardan, aktivitelerdendir.”

33.EG: “Yani genel olarak dediğim gibi sorumluluklarımı iş hayatında çok ciddiye alırım.”

4.2.5.6. Genç Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Yansıtıcı Özellikleri

Şekil 26: Genç Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Yansıtıcı Özellikleri

Şekil 26 incelendiğinde genç yetişkin dönemindeki erkeklerin yansıtıcı özelliklerinin %32’si öğrenmeyi sevmek (n=46), %16’sı deneyime açıklık (n=22), %15’i kendine ve sezgilerine güvenmek (n=21), %13’ü kendini tanıma (n=19), %11’i

gerektiğinde destek almak (n=16), %9'u öz şefkat (n=13), %4'ü kabul becerisinden (n=6) oluşmaktadır. Katılımcıların ayrıntılı ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

15.EG: “Üniversitedeyken de artık kendi bilgisayarım da olunca çok araştırmayı seven birisi olduğumu keşfettim. Zamanımı oyunlardan çok öğrenerek araştırarak geçirirdim hep.”

11.EG: “2016 mezunuyum zaten 2016’da bir radikal kararlar aldım, Katar’a gittim. 2018’ de radikal kararlar aldım geri döndüm. 2020 de bir karar alıp farklı deneyimlerim oldu. Şu an 2022 bir karar aldım ya foruma giriyorum bir sonraki ikinci 2 yılda ne olacağını ben de merakla bekliyorum. ”

8.EG: “Bilgelik manevi yönü güçlü bir tanım. Ben kendi adıma ne yaşadığımı, ne yaptığımı kabul etmek ve ona göre yaşama konusunda iyi görüyorum kendimi.”

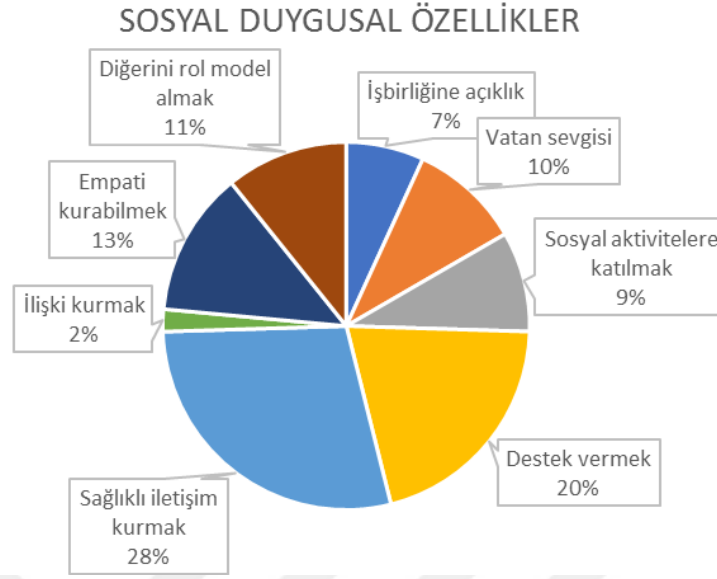
33.EG: “Eşim bana çok destek oldu onun sayesinde tezimi bitirdim. Ayrıca bir konu varsa ve ben tam bilgili hissetmiyorsam gidip destek alacağım çok kişi var.”

15.EG: “Senin bu teklifi sunduğu zaman kendime sordum acaba benim buna ihtiyacım var mı ya da ne zaman ihtiyacım var bu hafta mı ihtiyacın var diye bu bana ne hissettirecek? Bu sorular ile kendini tanımaya çalışıyorum ve isteklerime uygun hareket ediyorum.”

26.EG: “Bir gözlemlerim durumu öncelikle sonra kendi karar süzgecimi düşünerek kendime güvenimi toplayıp gerekeni yapmaya çalışırım.”

15.EG: “Kendimle ilgili düşündüğüm çok şey var ne yapsam da o ihtiyacı karşılamak için diye sorardım. Aslında kendimi anlamam daha çok gerekiyordu kendimi.”

4.2.5.7. Genç Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Sosyal Duygusal Özellikleri

Şekil 27: Genç Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Sosyal Duygusal Özellikleri

Şekil 27 incelendiğinde genç yetişkin dönemindeki erkeklerin sosyal duygusal özelliklerinin %28'ini sağlıklı iletişim kurmak (n=29), %20'sini destek vermek (n=21), %13'ünü empati kurabilmek (n=13), %11'ini diğerini rol model almak (n=11), %10'unu vatan sevgisi (n=10), %9'unu sosyal aktivitelere katılmak (n=9), %7'sini iş birliğine açıklık (n=7), %2'sini ilişki kurmak (n=2) oluşturmaktadır. Katılımcıların ayrıntılı ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

15.EG: “Bulunduğum çevrede fiziksel ve hayati konularda herkesin dayanışması çok yüksekti.”

8.EG: “Bu vatan bir toprak parçası değil, geçmişi ve şimdisi ile bize ait. Ona karşı sorumluluğumuz var.”

2.EG: “Arkadaşlarımla buluşmak ya da oyun oynamak ya da film seyretmek onlarla güzel bir gün geçirdim dediğim zamanda yine aynılarını yaparım.”

26.EG: “Bir işi olan zorda olan herkes gelir yardım isterse çözerim.”

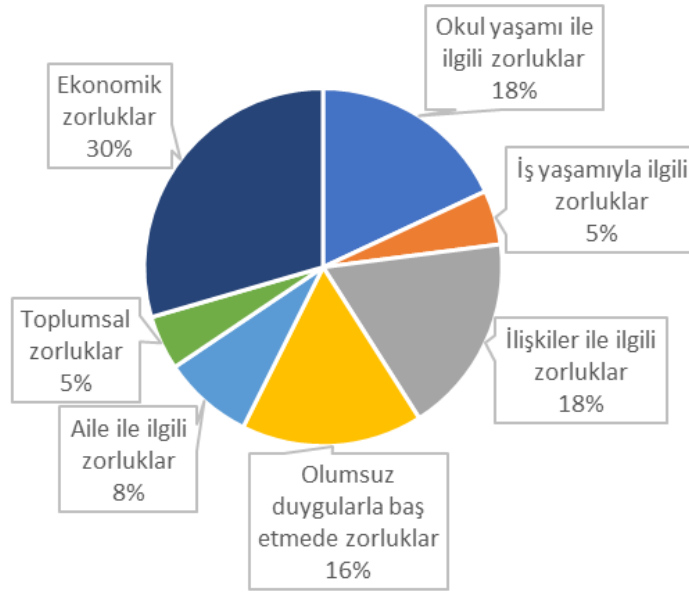
26.EG: “İletişim kurmak çok önemli. Dışarıdan bazen soğuk durduğumu düşünüyorum aslında bağ kurmaya çok önem veririm, ikili iletişimimde kendimi iyi ifade etmek için çabalarım.”

15.EG: “Romantik ilişkilerin varlığıyla da çok mutluyumdur çok iyi hissettirir bana.”

2.EG: “Diğerinin gönlünü almak çok önemli. Çünkü kalbinin kırık olması gerçekten çok üzücü. Kişinin bunu fark etmesi ve telafi etmesi gerekir.”

8.EG: “Bizi hayata kazandıran öğretmenlere ayrı saygı duydum onlar gibi olmak istedim.”

4.2.5.8. Genç Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Zorlu Yaşam Deneyimleri

Şekil 28: Genç Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Zorlu Yaşam Deneyimleri

Şekil 28 incelendiğinde genç yetişkin dönemindeki erkeklerin zorlu yaşam deneyimlerinin %30'unu ekonomik zorluklar (n=18), %18'ini ilişkiler (n=11) ve okul yaşamı ile ilgili zorluklar (n=11), %16'sını olumsuz duygularla baş etmede zorluklar (n=10), %8'ini aile ile ilgili zorluklar (n=5), %5'ini iş yaşamıyla ilgili (n=5) ve toplumsal zorluklar (n=5) oluşturmaktadır. Katılımcıların ayrıntılı ifadeleri aşağıda yer almaktadır:

15.EG: “Ekonomik olarak çok zorlanmıştım. Gitarımı satmak zorunda bile kaldım.”

26.EG: “Okul yaşamım zorlayıcı geçti. Dayak yedim mesela, oysa ki sessiz de bir öğrenciydim.”

11.EG: “Yöneticilerim benden memnun kalmadılar, işimi iyi yaparım ama onların peşinde koşmam ben.”

8.EG: “Defalarca anlattığım halde iyi niyetimin kullanılmaya çalışması beni üzüyor.”

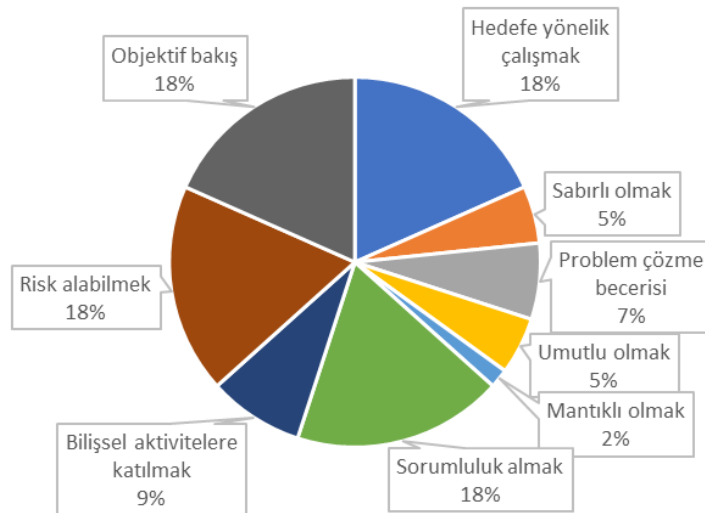
11.EG: “Bazen aşırı sinirlenebiliyorum, kontrolümü sağlarken çok zorlanıyorum.”

15.EG: “Ben yapmak istediğim şeylerin çoğunu hep ailemi kabul ettirmek zorunda kalıyordum.”

8.EG: “Darbe, yoksulluk, toplumun geçim kaygıları, Çarşamba’yı selin alması bu kaotik düzenin içinde zorlandığımız günler yaşadık.”

4.2.6. Orta Yetişkin Dönemindeki Kişilerin Bilgelik Özelliklerine İlişkin Bulgular

4.2.6.1. Orta Yetişkin Dönemindeki Kadınların Bilişsel Özellikleri

Şekil 29: Orta Yetişkin Dönemindeki Kadınların Bilişsel Özellikleri

Şekil 29 incelendiğinde orta yetişkin dönemindeki kadınların bilişsel özelliklerinin %18'ini sorumluluk almak (n=11), hedefe yönelik çalışmak (n=11),

objektif bakış (n=11), risk alabilmek oluştururken (n=11), %9'unu bilişsel aktivitelere katılmak (n=5), %7'sini problem çözme becerisi (n=4), %5'ini sabırlı olmak (n=3) ve umutlu olmak (n=3), %2'sini mantıklı olmak (n=1) oluşturmaktadır. Katılımcıların ayrıntılı ifadeleri aşağıda verilmiştir:

24.KO: *“Yüksek lisans doktora hedeflerimin yanında ben yazar olmak için gerekli düzeni kurmaya çalıştım.”*

1.KO: *“Bazı durumlar için sabretmek gerekiyor.”*

22.KO: *“İstediğim bir şey yolunda gitmeyince burada ne oluyor diye bakmak lazım. Soğan gibi cücüğe ulaşana kadar adım adım ne gerekiyor sordum kendime ve aldığım cevaplara göre bir yol oluşturdum.”*

24.KO: *“Ben hep devam edeceğim üretmeye, kendimi geliştirebilirim biliyorum.”*

22.KO: *“Durumları değerlendirmek ve o durumun ihtiyaçlarına göre riski almak gerekiyorsa alırım.”*

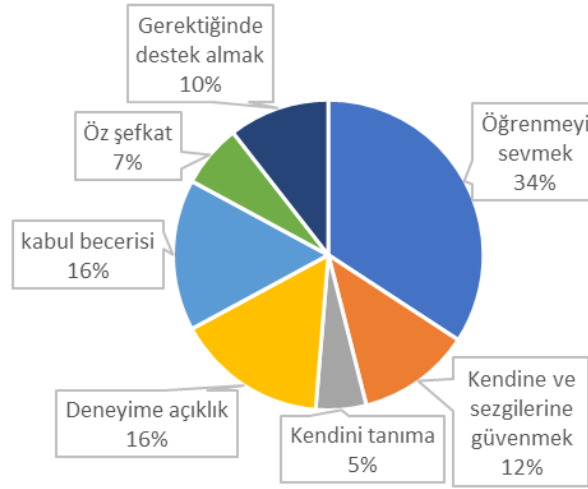
9.KO: *“Kendimi sorumluluk duygusu çok gelişmiş bir insan olarak görüyorum.”*

1.KO: *“Şiir yazmayı, resim yapmayı severim. Fotoğraf çekerim.”*

9.KO: *“Şu anda özel okulda yöneticilik yapıyorum kampüs müdürlüğü yapıyorum bu da bir risk. Veliyle konuşuyorsun öğretmenlerin pedagojik yaklaşımı konusu da bilmiyorsun ve bu sistemi yönetmeye çalışıyorsun.”*

24.KO: *“Çevremdeki birçok kişiden objektif olmaya çalıştığıma dair yorumlar da alıyorum.”*

4.2.6.2. Orta Yetişkin Dönemindeki Kadınların Yansıtıcı Özellikleri

Şekil 30: Orta Yetişkin Dönemindeki Kadınların Yansıtıcı Özellikleri

Şekil 30 incelendiğinde orta yetişkin dönemindeki kadınların yansıtıcı özelliklerinin %34'ünü öğrenmeyi sevmek (n=26), %16'sını deneyime açıklık (n=12) ve kabul becerisi (n=12), %12'sini kendine ve sezgilerine güvenmek (n=9), %10'unu gerektiğinde destek almak (n=8), %7'sini öz şefkat (n=5) ve %5'ini kendini tanıma (n=4) oluşturmaktadır. Katılımcıların ayrıntılı ifadeleri aşağıda yer almaktadır:

24.KO: “Farklı kültürler, yerler, bilgiler hepsini öğrenmeyi severim.”

1.KO: “Yapmalıyım bunu, adım atmalyım derim. İlerlememiz lazım gelişmemiz lazım derim. Kendime ve yapacaklarıma güvenirim.”

22.KO: “Ben finans okumamalıymışım psikoloji alanına yönelsem daha iyi olurdu. Kendime döndükçe neyi sevip sevmediğimi görebiliyorum.”

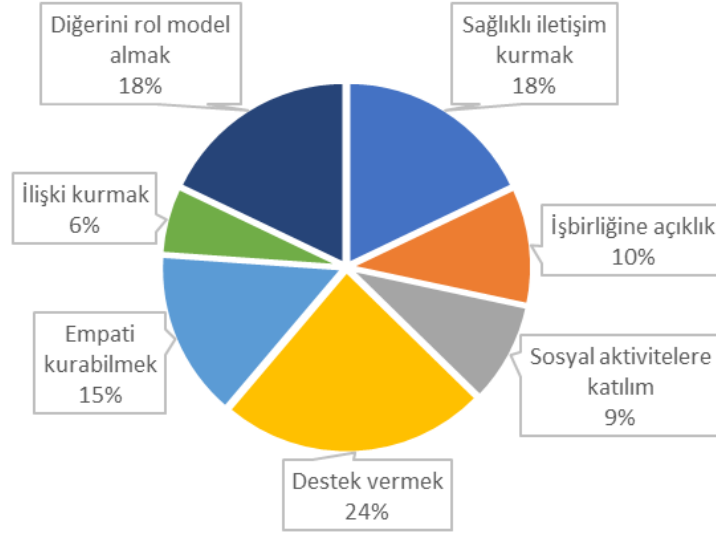
24.KO: “Başka şehirlere gidip gezmek, keşfetmek, orada kalıp orali gibi yaşıyor olmak çok iyi bir deneyim olurdu.”

22.KO: “Neden olmadı diye ağlamanın anlamı yok. Demek ki olmaması gerekiyormuş ben de tercih etmemişim.”

9.KO: “O zaman içimdekini görünür kılmak ve çok zorlandığımda bazen bir uzman desteği bazen sevdiğim bir dost ile devam ederim. Böyle baş ediyorum. Önce bir toparlayalım çünkü toparlarsak üretiriz ve diğerine dokunabiliriz.”

9.KO: “Zor dönemde hem terapi hem de arkadaş desteği alarak kendime destek vermeye çalıştım.”

4.2.6.3. Orta Yetişkin Dönemindeki Kadınların Sosyal Duygusal Özellikleri

Şekil 31: Orta Yetişkin Dönemindeki Kadınların Sosyal Duygusal Özellikleri

Şekil 31 incelendiğinde orta yetişkinlik dönemindeki kadınların sosyal ve duygusal özelliklerinin %24'ünü destek vermek (n=16), %18'ini sağlıklı iletişim kurmak (n=12) ve diğerini rol model almak (n=12), %15'ini empati kurabilmek (n=10), %10'unu işbirliğine açıklık (n=7), %9'unu sosyal aktivitelere katılım (n=6) ve %6'sını ilişki kurmak (n=4) oluşturmaktadır. Katılımcıların ayrıntılı ifadelerine aşağıda yer verilmektedir:

1.KO: “Herkesle sosyalleşmeyi, iletişim kurmayı çok severim. Yatılı okulda birlikte kaldığım arkadaşarımla hala görüşürüz.”

24.KO: “Ankara’nın dağ başındaki çok az kız yatılı kaldık, kardeş gibi büyüdüük ve hep karşılıklı destek alıp sorunlarımızı çözdük.”

22.KO: “Resim atölyesi kurdum, yoga eğitimlerimi yaparım ve edebiyat atölyeleri de açarım diye.”

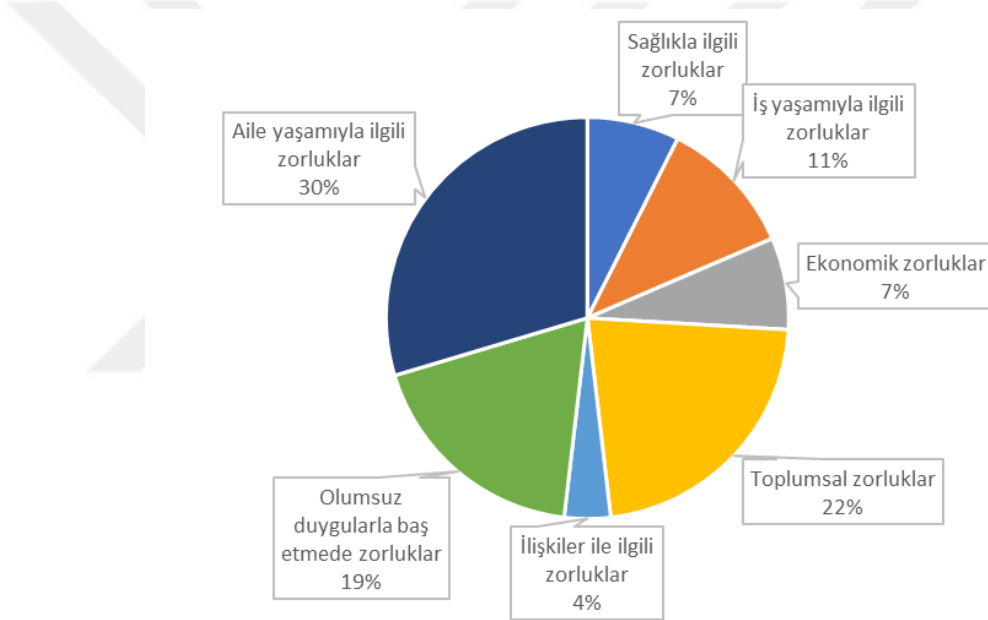
9.KO: “Şuan da öğrencimle, velimle öğrenciliğime devam ediyorum. Onlara rehberlik ederken öğreniyorum, öğrendiklerimle onlara destek oluyorum.”

24.KO: “Karşı taraf talep ettikçe destek veriyorum herkese. Mesela arkadaşımın bir engeli var ama onu kırmamak işine karışmamak adına onun bana söylemesini isterim.”

9.KO: “Ülkenin pek çok yerinden çok tanıdığım iletişimde olduğum insan var. Atölyelerime katılırlar, onlarla bağımın olması hoşuma gidiyor.”

1.KO: “Annem gibi güçlü ve şefkatli bir kadın olmak istedim. Güçlü kadın kitaplarını okuyarak onları da rol almak istedim.”

4.2.6.4. Orta Yetişkin Dönemindeki Kadınların Zorlu Yaşam Deneyimleri

Şekil 32: Orta Yetişkin Dönemindeki Kadınların Zorlu Yaşam Deneyimleri

Şekil 32 incelendiğine orta yetişkin dönemindeki kadınların zorlu yaşam deneyimlerinin %30'unu aile yaşamıyla ilgili zorluklar (n=8), %22'sini toplumsal zorluklar (n=6), %19'unu duyguları düzenleme ile ilgili zorluklar (n=5), %11'ini iş yaşamıyla ilgili zorluklar (n=3), %7'sini ekonomik zorluklar (n=2) ve sağlıkla ilgili zorluklar (n=2) oluşturmaktadır. Katılımcıların ayrıntılı ifadeleri aşağıdaki gibidir:

1.KO: “Sırtüstü hiç kıpırdamadan yatmam gerekiyordu.”

9.KO: “7-8 yıl müdürlük yaptığım okulda bir kadrom yoktu ve başka bir müdür geldi beni çıkardılar.”

22.KO: “Pandemi döneminde işlerimiz çok bozuldu, iş de bulamadık.”

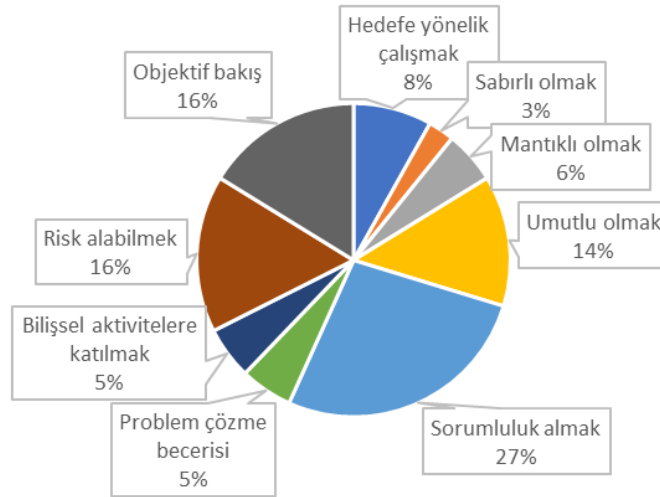
9.KO: “Darbede abimi kaybettik o süreç bizim için çok zor bir dönemdi. Bizim kaybımızın yanında toplum olarak çok yara aldığımız bir süreçti diye düşünüyorum.”

22.KO: “Eşimle olan ilişkim zorlaştı ve boşandık.”

9.KO: “Düşük yaptıktan sonra çok ağır bir depresyona girdim. O duygu çok ağırdı.”

24.KO: “Annem babam çok kavga ederdi, hiç anlamazlardı. Abimler de yatılı okuldaydı. Annem çok otoriterdi.”

4.2.6.5. Orta Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Bilişsel Özellikleri

Şekil 33: Orta Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Bilişsel Özellikleri

Şekil 33 incelendiğinde orta yetişkin dönemindeki erkeklerin bilişsel özelliklerinin %27'sini sorumluluk almak (n=10), %16'sını risk alabilmek (n=6) ve objektif bakış (n=6), %14'ünü umutlu olmak (n=5), %8'ini hedefe yönelik çalışmak (n=3), %6'sını mantıklı olmak (n=2), %5'ini problem çözme becerisi (n=2) ve bilişsel aktivitelere katılmak (n=2), %3'ünü sabırlı olmak (n=1) oluşturmaktadır. Katılımcıların ayrıntılı ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

5.EO: “Aldığım eğitimler ve bulunduğum kesim benim bakışımı, hedeflerimi geliştirdi. Kendimi geliştirmek ve topluma katkı sağlamak hedefim oldu. Bunun için uğraşıyorum.”

16.EO: “Çalışarak aşılmayacak hiçbir engel yoktur. Kimisi 5 yılını verir kimisi 5 gününü. Ama sonunda alır o istediğini.”

17.EO: “Hedefin mantıklı olması ve gerçekçi olması ona ulaşmada çok önemlidir. Ne için ne yapıyorumu nesnel ele almak lazım.”

16.EO: “Krizler fırsatları doğurur. Krizin ötesini görmek lazım.”

5.EO: “Çocuklarda bir yanlış davranış varsa aile kendi sorumluluğunu almalı ki çocuğuna örnek olsun. Herkes kendi görevini yapmalı en iyi şekilde.”

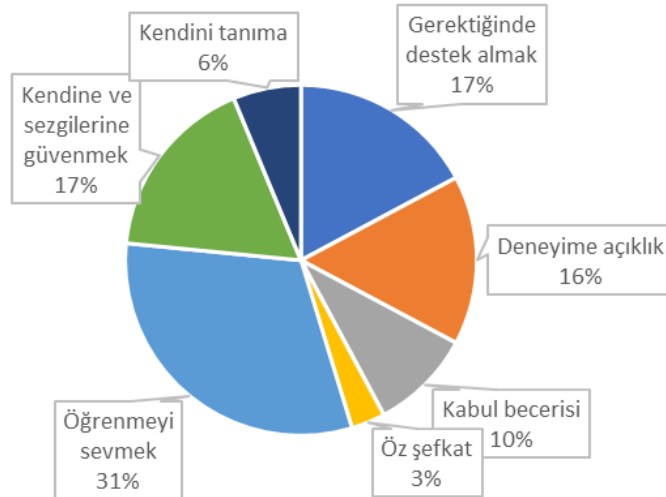
10.EO: “Çözmem gereken konularda bu sorun nedir sorarak başlarım kendi kendime. Sonra kim zarar görür, ne kadar sürede ne yapabilirim, zamanım az mı çok mu vs gibi pek çok etmene göre süreci şekillendirmek lazım.”

5.EO: “Dört kitap yazdım, beşinciye yazıyorum. Yazmak çok önemli benim için, aktarıyor olmak.”

17.EO: “Bir insan başarılı olmak istiyorsa risk almak zorundadır.”

10.EO: “Her açıdan bakan ve olayı bütünsel görüp bu yönü de var diye gözlemleyen biriyim.”

4.2.6.6. Orta Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Yansıtıcı Özellikleri

Şekil 34: Orta Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Yansıtıcı Özellikleri

Şekil 34 incelendiğinde orta yetişkin dönemindeki erkeklerin yansıtıcı özellikleri incelendiğinde özelliklerin %31'ini öğrenmeyi sevmek (n=20), %17'sini gerektiğinde destek almak (n=11), kendine ve sezgilere güvenmek (n=11), %16'sını

deneyime açıklık (n=10), %10'unu kabul becerisi (n=6), %6'sını kendini tanıma (n=4) ve %3'ünü öz şefkat (n=2) oluşturmaktadır. Katılımcıların detaylı ifadeleri aşağıda yer almaktadır:

17.EO: “Ne kadar çözümlerim olsa da destek alıp danıştığım kişiler de olur süreç içinde.”

5.EO: “Ptt sınavına girdim, şirkette çalıştım, dil bildiğim için farklı sektörlerle de katıldım. Kardeşim ile konuşup öğretmenliğe geçtim.”

16.EO: “Hayatın bizi sürdüğü yerler olur. Bazen biz istesek de olamayabilir.”

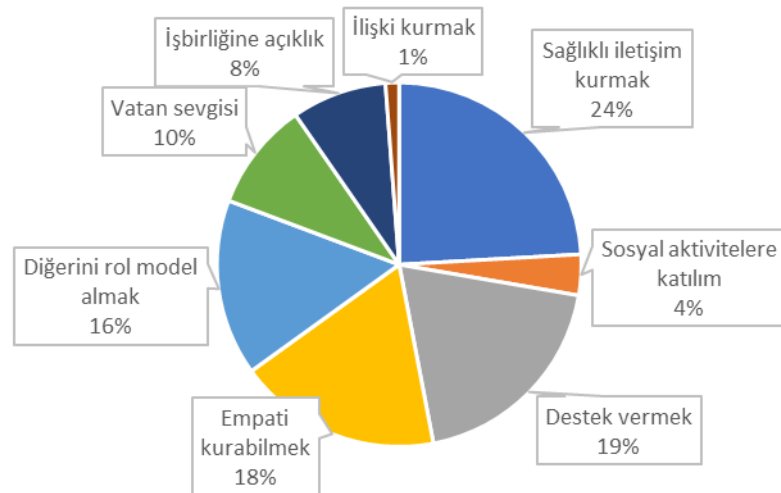
16.EO: “Kendimi yıpratmadan bu işin içinde var olmak çok isterim.”

10.EO: “Hangi işteysem veya neyle uğraşıyorsam buradan bir öğrenme ile çıkmalıyım kısmını benimsiyorum.”

5.EO: “Bir insan kendine güvenirse her şeyi yapabilir, kararlarını alabilir ben de kendi kararlarımın sorumluluklarını üstelenebiliyorum.”

10.EO: “Genç yaşlarımda kendimi tanımaya başladıkça öğretmen olacağım dedim, 40'lı yaşlarımda bana diğerlerinin alanına girmemeyi, sorumluluğu çok fazla diğerinden almamayı, beklemeyi öğretti.”

4.2.6.7. Orta Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Sosyal Duygusal Özellikleri

Şekil 35: Orta Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Sosyal Duygusal Özellikleri

Şekil 35 incelendiğinde orta yetişkin dönemindeki erkeklerin sosyal duygusal özelliklerinin %24'ünü sağlıklı iletişim (n=20), %19'unu destek vermek (n=16), %18'ini empati kurabilmek (n=15), %16'sını diğerini rol model almak (n=13), %10'unu vatan sevgisi (n=8), %8'ini iş birliğine açıklık (n=7), %1'ini ilişki kurmak (n=1) oluşturmaktadır. Katılımcıların detaylı bilgileri aşağıda yer almaktadır:

10.EO: “Köy okulunda okumanın en güzel yani çok güzel ilişkiler kurup oyunlarımızı oynamamızı.”

16.EO: “Motor bisiklet sürmek, arkadaşlarımla spor etkinliklerine gitmeyi çok severim.”

17.EO: “Duygusal bir insanım böyle insanlara yardım etmekten insanların sıkıntılarıyla problemleriyle ilgilenmekten zevk alan bir insanım.”

5.EO: “Hayat insan sevgisi ve onu anlamaktan geçer. İnsani kimliğe saygı duymak anlamak lazım.”

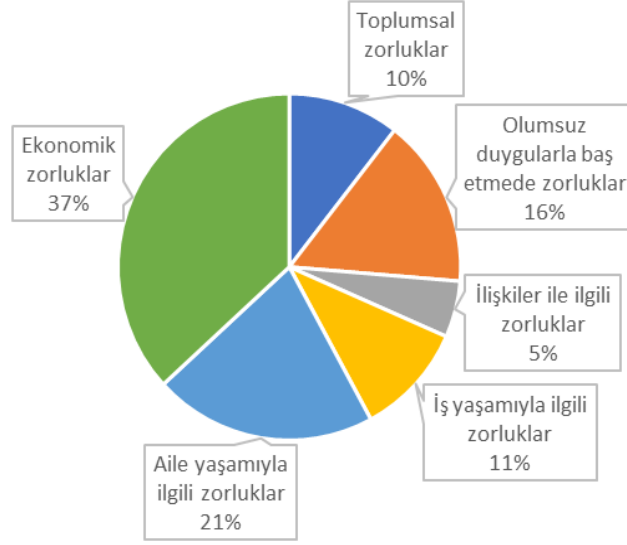
10.EO: “Çok güzel öğretmenlerimiz oldu, yeri hepsinin ayrı bende. Enstitü mezunu öğretmenlerimizi dinlemek bizi hayata hazırladı. Vatanımızı sevmek, bunun bir parçası olmak bizim için gurur haline geldi.”

5.EO: “Vatanımız, değerlerimiz bizim geleceğimiz aynı zamanda. Onun her parçasını korumak, geliştirmek bizim sorumluluğumuzda.”

16.EO: “Ben gelişirken diğerleri de gelişiyor. Paylaşmak, iş birliği, takım çalışması hepsini çok seviyorum.”

16.EO: “Kendi kendime kalamam ben, toplumla, işle birlikte olmayı ilişki kurmayı seviyorum. Tek başıma olmak o yalnızlık benim sevdiğim bir şey değildir.”

4.2.6.8 Orta Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Zorlu Yaşam Deneyimleri

Şekil 36: Orta Yetişkin Dönemindeki Erkeklerin Zorlu Yaşam Deneyimleri

Şekil 36 incelendiğinde orta yetişkin dönemindeki erkeklerin zorlu yaşam deneyimlerinin %37'sini ekonomik zorluklar (n=7), %21'ini aile yaşamıyla ilgili zorluklar (n=4), %16'sını olumsuz duygularla baş etmede zorluklar (n=3), %11'i iş yaşamıyla ilgili zorluklar (n=2), %10'unu toplumsal zorluklar (n=2) ve %5'ini ilişkiler ile ilgili zorluklar (n=1) oluşturmaktadır. Katılımcıların ayrıntılı bilgileri örnek olarak aşağıda yer almaktadır:

5.EO: “Hayatım çok zor. Toplumsal sorunlar ve yasalar sebebi ile sürgün olduğum zamanlar oldu.”

10.EO: “Ben iyi değil miyim? İyi bir eğitimci değil miyim? kaygısını çok yaşadım.”

10.EO: “Destek veriyorsun elinden geleni yapıyorsun ama bakıyorsun o değeri sana vermiyor. O his hiç güzel değil.”

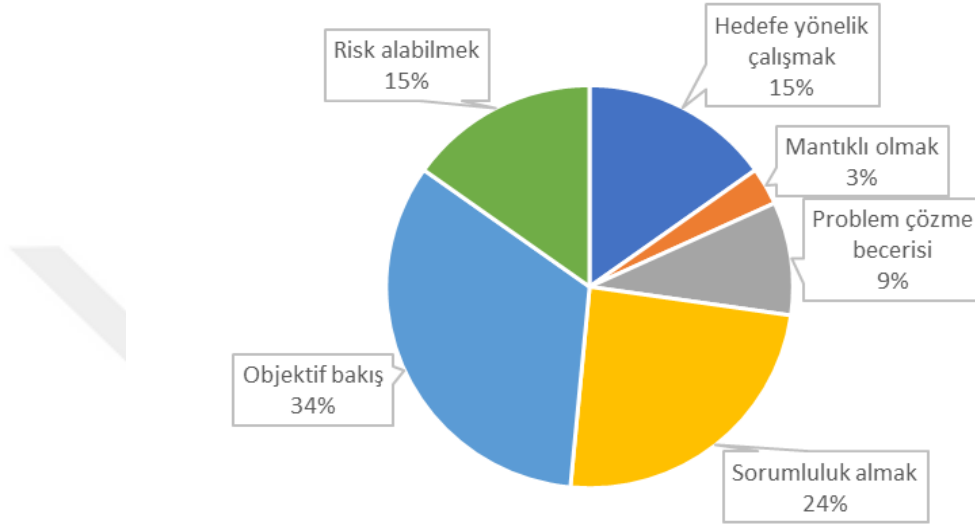
16.EO: “İş yaşamında hep kriz var. Bu da bizler için çok zor. Hep belirsizlik içindeyiz.”

10.EO: “Evde kalıp o ocağı sürdürmemi istedi ailem. Benim okumam onlar için çok ön planda değildi.”

5.EO: “Turşu da sattım, boyacılık da yaptım, hamallık, inşaatçılık da yaptım. Ekonomik olarak zorlayıcı süreçlerimiz oldu ama ne geliyorsa elimden onu yaptım.”

4.2.7. İleri Yetişkin Dönemindeki Kişilerin Bilgelik Özelliklerine İlişkin Bulgular

4.2.7.1. İleri Yetişkin Dönemindeki Kadınların Bilişsel Özellikleri

Şekil 37: İleri Yetişkin Dönemindeki Kadınların Bilişsel Özellikleri

Şekil 37 incelendiğinde ileri yetişkin dönemindeki kadınların bilişsel özelliklerinin %34'ünü objektif bakış (n=11), %24'ünü sorumluluk almak (n=8), %15'ini hedefe yönelik çalışmak (n=5) ve risk alabilmek (n=5), %9'unu problem çözme becerisi (n=3) ve %3'ünü mantıklı olmak (n=1) oluşturmaktadır. Ayrıntılı katılımcı ifadeleri aşağıda yer almaktadır:

32.Kİ: “Çalışmadan duramam. Hedefler koyarak ilerlemeyi de severim. Hedefe geldikçe yapabildiğim için çok mutlu oluyorum.”

32.Kİ: “Risk alırken mantıklı olmak lazım. Gerçekten gerek var mı bu riske? Ne kazandıracak bana? gibi sorular sormak lazım.”

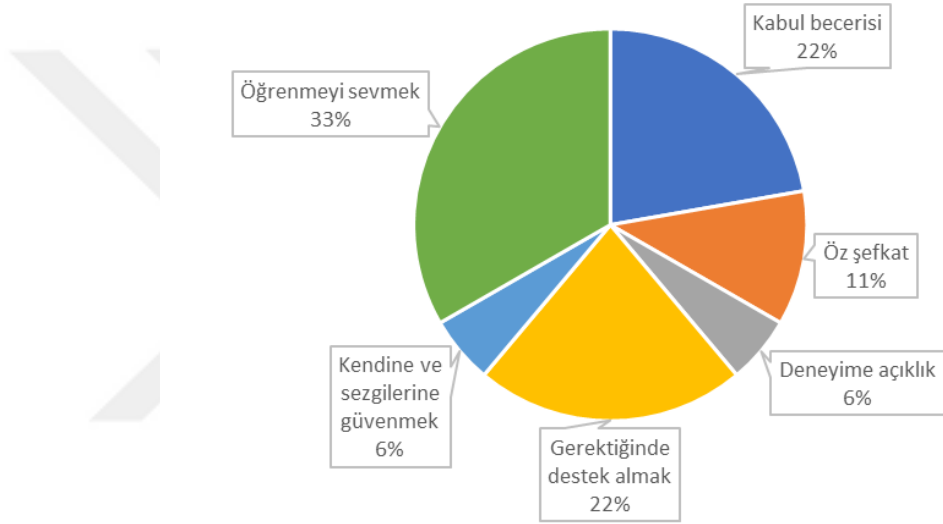
23.Kİ: “Çocuklar düşünmüyor. Bu yüzden problem de çözemiyor. Problemi çözmek istiyorsanız önce düşünmelisiniz, dikkatinizi vermelisiniz. “

23.Kİ: “İlkokul öğrencilerimin velilerine çok söylüyorum bu çocuklar sorumluluk almalı diye. Aileler üstleniyor. Biz hayatın sorumluluğunu böyle böyle aldık.”

32.Kİ: “Hep gözlemlerim, iyice düşünürüm. Bağımsız durumdan olayı ele almaya çalışırım.”

23.Kİ. “Bizde yatılı okula gitmek bir riskti. Uzak bir yerdı sonuçta ve ben gittim.”

4.2.7.2. İleri Yetişkin Dönemindeki Kadınların Yansıtıcı Özellikleri

Şekil 38: İleri Yetişkin Dönemindeki Kadınların Yansıtıcı Özellikleri

Şekil 38 incelendiğinde ileri yetişkin dönemindeki kadınların yansıtıcı özelliklerinin %33’ünü öğrenmeyi sevmek (n=6), %22’sini gerektiğinde destek almak (n=4) ve kabul becerisi (n=4), %11’ini öz şefkat (n=2) ve %6’ını kendine ve sevgilere güvenmek (n=1) oluşturmaktadır. Katılımcıların ayrıntılı ifadeleri aşağıda yer almaktadır:

32.Kİ: “Ben bir çadırda bile mutlu olabilirim. Çünkü böyle olması gerekiyormuş. Yaratılanı severim Yaradan’dan ötürü sözünü çok severim.”

32.Kİ: “Bugün çok yoğun çalıştıysam mutlaka kendimi dinlendirir veya ödüllendiririm.”

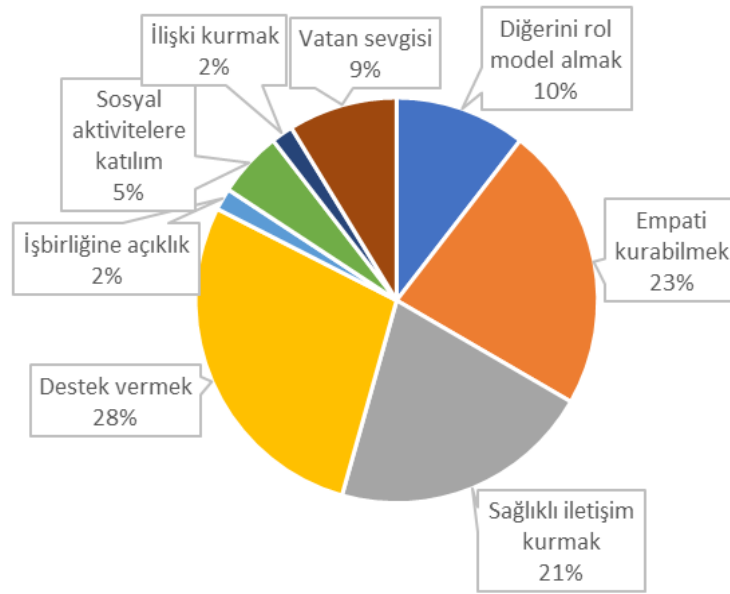
32.Kİ: “Sürekli doğayı incelerim. Ekmek, bişmek merak ettiğim ve ilgilendiğim konular. Bu konuda gelişebilirim.”

23.Kİ: “Teknolojiyi gençler çok iyi biliyor, onlardan destek alıp uyum sağlamaya çalışıyorum.”

32.Kİ: “Hemen karar veremem detaylı düşünürüm. Zincirleme düşünürüm. Olayın içine kendimi koyarım. İçime sineni yaparım.”

23.Kİ: “Öğrenmek çok güzel. Mesela gençlerden çok şey öğreniyorum. Öğrenmek, gençlerle konuşmak hoşuma gidiyor.”

4.2.7.3. İleri Yetişkin Dönemindeki Kadınların Sosyal Duygusal Özellikleri

Şekil 39: İleri Yetişkin Dönemindeki Kadınların Sosyal Duygusal Özellikleri

Şekil 39 incelendiğinde ileri yetişkin dönemindeki kadınların sosyal duygusal özelliklerinin %28’ini destek vermek (n=16), %23’ünü empati kurabilmek (n=13), %21’ini sağlıklı iletişim kurmak (n=12), %10’unu diğerini rol model almak (n=6), %9’unu vatan sevgisi (n=5), %5’ini sosyal aktivitelere katılım (n=3) ve %2’sini ilişki kurmak (n=1) ve iş birliğine açıklık (n=1) kodları oluşturmaktadır. Katılımcıların ayrıntılı bilgilerine aşağıda yer verilmiştir:

23.Kİ: “Yatılı okulda oradaki arkadaşlarıma yemek yapmayı, çamaşır yıkmayı öğrettim yardım ettim.”

23.Kİ: “Öyle arkadaşlarım olduğu için birbirimizle verilen her görevi ya da durumu birlik içinde yaptığımız için çok mutluyum.”

32.Kİ: “Mesleğimi çok seviyorum, konuşabildiğim, aktarabildiğim çok önemli bir alandayım.”

32.Kİ: “Büyüklerimiz bizi hep diğeri ile iyi ol diye büyüttü. İlişkilerimizin iyi olması çok önemlidir.

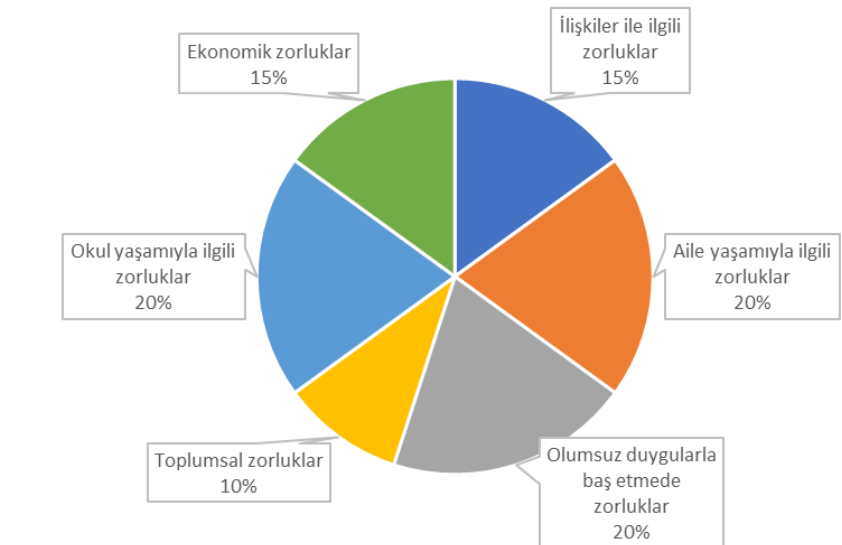
23.Kİ: “Benim dedem savaşa girmiş bir adam. Onun sayesinde sevdik biz Atatürk’ü. Babannemiz, dedemiz Paşamız derdi ona. Gördüler onu. Vatanımızı çok seviyoruz.”

32.Kİ: “Giysi uyumunu ondan aldım. Annem de böyleydi. Her şeyi takımdı.”

23.Kİ: “Kendimi ailenin yerine koyar düşünürüm.”

32.Kİ: “Arkadaşlarla aile gibiydik. Hala görüşürüz. Ortak planlar yaparız. Bu sene öğretmenler gününde Göcek’teydik. Mahalle arkadaşlarımla bile hala görüşürüm.”

4.2.7.4. İleri Yetişkin Dönemindeki Kadınların Zorlu Yaşam Deneyimleri

Şekil 40: İleri Yetişkin Dönemindeki Kadınların Zorlu Yaşam Deneyimleri

Şekil 40 incelendiğinde ileri yetişkin dönemindeki kadınların zorlu yaşam deneyimlerinin %20'sinin okul yaşamıyla (n=4), olumsuz duyguları baş etmede (n=4) ve aile yaşamıyla ilgili zorluklar oluştururken (n=4), %15'ini ilişkilerle ve ekonomik zorluklar (n=3) ve %10'unu toplumsal zorluklar (n=2) oluşturmaktadır. Katılımcıların ayrıntılı bilgileri aşağıda yer almaktadır:

23.Kİ: *“Gençler çok saygısız, toplu taşımada ayağa bile kalkmıyorlar.”*

32.Kİ: *“Okula gidememek babam istemedi. Havacı olmadım çünkü kızlar için yasak geldi. Ama bu üniversiteye devam etmemek işte benim hatamdı.”*

32.Kİ: *“Ama hala havacı subayları çok kıskanırım. Başka kimseyi kıskanmam. Hala baş edemedim belki ben acıyla.”*

32.Kİ: *“Fen lisesine gittim çünkü mühendis olmak istiyordum ama engellendim. Kızlardan mühendis olmazdı.”*

23.Kİ: *“Sınavlara hazırlandım sözlü ve yazılıydı çalışması da zordu.”*

23.Kİ: *“Hayvanlara bakmak zorundaydık orada ders çalışmak zorunda kaldık.”*

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma soruları doğrultusunda yapılan analizlerin sonucunda elde edilen bulgular ve bulgulara karşılık gelen alan yazı sonuçları incelenmiştir. Bu inceleme çalışmanın kuramsal çerçevesi ile sınırlandırılarak tartışılmıştır.

4.1. ARAŞTIRMANIN BİRİNCİ AŞAMASINDAKİ ÖRNEKLEM GRUBUNA İLİŞKİN BULGULARA DAİR SONUÇLAR

Araştırma bulgularında; gelişim dönemlerine göre bireylerin bilgelik değerlendirmeleri sosyal duygusal, bilişsel, yansıtıcı özellikler bağlamında incelenmiştir. Ergenlik, beliren yetişkinlik, genç yetişkinlik, orta yetişkinlik dönemindeki bireylerin ikinci örneklem grubunu referans gösterirken sosyal duygusal özelliklerden sağlıklı iletişim kurma, yansıtıcı özelliklerden mücadele gücünü ve bilişsel özelliklerden muhakeme becerisini ön plana aldığı gözlemlenmektedir. İleri yetişkinlik dönemindeki katılımcılar da destek verme yönlerine daha çok vurgu yapmışlardır. Ardelt (2003)'in bilişsel, yansıtıcı ve duygusal boyutları ile ele aldığı bilgelik özelliklerine, Webster'in (2003) zorlu yaşam süreçlerine vurgu yaparak açıkladığı bilgeliğe ve Staudinger ve Zacher (2018) 'in bilgeliğin toplumsal yönlerine vurgu yaparak bir tanım oluşturmuş ve bireyleri bu tanıma uygun bir şekilde referans göstermişlerdir.

Tüm dönem katılımcılarının referans özelliklerinde iletişim ve mücadele gücü ön planda görülmektedir. Ek olarak beliren yetişkinlik döneminde ergenlik döneminden farklı olarak kabul becerisine, iş birliğine açık olmaya ve deneyimin açıklığına dair tanımların yer almaya başladığı görülmektedir. Turgut'un (2022) araştırmasında beliren yetişkinlik dönemindeki yeni rollerin gelişimine, hem kariyer hem de sosyal yaşamdaki değişimler ile bireylerdeki iş birliği yapma ve deneyimlere açık olma becerilerine vurgu yapmaktadır. Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin tanımlarında yer alan deneyime açıklık ve işbirliği kurma becerilerinin varlığı bu araştırma süreci ile de desteklenmektedir.

Referans gösterilen kişilerin %44,7'si kadın, %55,3'ü erkektir. Bireylerin referans gösterdiği kişiler ile benzer gelişim dönemlerinde olduğunu görmek

mümkündür. Referans edilen kişilerin eğitim durumları incelendiğinde de çoğunluğun üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Üniversite mezunu veya üniversite okuyan bireylerin iletişim becerileri üzerinde pek çok araştırma mevcuttur. Erözkan (2005) yaptığı araştırmasında iletişim becerileri ile insan severliğin ve duyarlılığın anlamlı ilişkisi olduğunu bulgulamıştır. Bireylerin referans gösterilen kişiler ile yakınlıklara da bakıldığında aile, arkadaş, iş arkadaşı ve kendim ön plana çıkmaktadır. Referans gösterirken destek alma ve iletişim becerilerine ait olan vurguların aile bireyleri, arkadaşlara yapılması sosyal desteğin ve bireylerin içinde bulundukları sosyal ağların önemini gösterebilmektedir. Bu bulgu benzer araştırmalarda da kendini göstermektedir. Topbay (2018) aileden, arkadaşlardan ve öğretmenlerden alınan sosyal desteğin ergenlerdeki etkilerini incelemiştir. Aileden, arkadaşlardan ve aileden gelen sosyal desteğin öğrencilerin psikolojik sağlamlık düzeylerini anlamlı bir şekilde yordadığını tespit etmiştir. Üniversite öğrencileri ile yapılan araştırmada Yılmaz vd., (2008) aile, arkadaşlar ve hayatlarındaki herhangi özel birinden alınan sosyal desteğin bireylerdeki yalnızlık duygularını azalttığını bulgulamıştır. Varıcıer (2019) sosyal desteğin önemini vurgulayan araştırmasında aileden alınan desteğin bireylerdeki psikolojik sağlamlık puanlarını arttırdığını bulgulamıştır. Bireylerin referans göstermeleri istenen tanıma “kendim” cevabını vermeleri de kendine yönelik inancı, özgüveni göstermektedir. Özgüven, bireyin kendi yeteneklerine ve yapabileceklerine duyacağı inancı temsil etmektedir. Bilgin (2019) özgüven alanındaki tezleri incelemiş ve bireylerin özgüveni ile sosyal yaşamlarının, aile uyumlarının ve akademik süreçlerinin arasında pozitif ilişkinin var olduğunu belirtmiştir.

4.2. ARAŞTIRMANIN İKİNCİ AŞAMASINDAKİ ÖRNEKLEM GRUBUNA İLİŞKİN BULGULARA DAİR SONUÇLAR

4.2.1. Bilgeliğin Bilişsel Özelliklerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bireylerdeki bilgeliğin bilişsel özelliklerine dair bulgular incelendiğinde; incelenen her gelişim döneminde hedefe yönelik çalışmak en sık gözlenen kod olmaktadır. Ek olarak beliren yetişkinlik döneminde objektif bakış, genç yetişkinlik döneminde risk alabilmek, orta yetişkinlik döneminde sorumluluk alabilmek ve ileri yetişkinlikte objektif bakışa sahip olabilmek de diğer kodlara göre daha fazla gözlemlenmiştir.

Cinsiyet açısından elde edilen bulgular incelendiğinde ergenlik dönemindeki kadınlarda mantıklı olma ve objektif bakışa sahip olma kodu en yüksekken erkeklerde en düşük olmaktadır. Ercan (2001) ergenlik döneminin gelişim özellikleri ve değişim süreçlerini ifade ederken; ergenlerin yaşam felsefesini oluşturarak bir meslek seçimine doğru hedeflerini belirlemekten ve bedenine uyum sağlamaktan bahsetmektedir. Gençlerin ilgi ve yeteneklerinin kendini tanıma çalışmaları ile daha belirginleşmesinin hedef oluşturma süreçlerini de olumlu yönde etkilediğini belirtmektedir. Ergin ve Akfırat da (2013) ergenlik dönemindeki bilişsel gelişim ve soyut düşünme sistemlerine dikkat çekerek sunulacak hizmetlerin ergenlerin kendini keşfetme ve bu keşif süreçlerine yönelik hedeflerini planlamalarına yardımcı olabileceğini belirtmektedir. Peker ve Kaygusuz (2009)'da yaptıkları araştırmada meslek lisesi ve genel liselerdeki öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin psikolojik danışma hizmetlerinden beklentilerini incelemiştir. Bu beklentiler içerisinde eğitsel hedef belirleyebilmenin önemli bir yeri olduğunu ifade etmektedirler. Ergenlik dönemindeki katılımcılar da yapılan görüşmelerde hedeflerine ve mesleki gelişimlerini ilerletme isteklerine değinmişlerdir. Bireylerdeki bilgelik gelişimi bireylerin hedef oluşturmada önemli bir yere sahip olmaktadır (Baltes ve Smith, 2008).

Bilişsel özelliklerde öne çıkan bir diğer kod objektif bakış nesnel bir tutum içerisinde durumu ele almak, kendi duygu ve inançlarından bağımsız bir şekilde değerlendirme becerisini ifade etmektedir. Kadın ve erkek ergenler bu kavramı arkadaş ilişkilerindeki durumlara örnek vererek, her iki tarafı dinleme ve tarafsız olabilme ile açıklamışlardır. Ek olarak problemle karşılaştıkları zaman da örneğin bir mesleğin seçilmesi veya bir karar verileceği zaman gündemdeki ihtiyaçları ve isteklerini dikkat ederek belirtmişlerdir. Üst düzey becerilerden olan objektif davranma Güneş (2012) göre problem çözme ve bilimsel bakış için önemli olan üst düzey becerilerin özellikleri arasında yer almaktadır. Üst düzey beceriler; bireylerin dinleme, konuşma ve okuma- yazma becerilerini geliştirmesini, aktif olarak sosyal yaşamlarında ve var olan problem durumlarında kullanmasını esas almaktadır. Ergenlik dönemine ait temel yaşam becerilerini ifade eden Ulus (2018) eleştirel ve yaratıcı düşünme ve problem çözme becerisine vurgu yapmıştır. Eleştirel düşünme ile ergenler var olan durumu objektif analiz ederken bu durum problemleri ele alarak çözümlemeye ve mantıklı sonuçları oluşturmaya destek olmaktadır. Soyut becerilerin

gelişmesi ergenlik dönemindeki problem çözme becerisinin gelişimine destek olmaktadır. Ayrıca hedef belirleme ve hedefe yönelik çalışma göstermede problem çözme becerisinin gelişimi önemli bir yere sahip olmaktadır.

Beliren yetişkinlik döneminde kadınlarda umutlu olma ve sorumluluk alma daha ön planda iken erkeklerde ergenlik döneminde en düşük olan mantıklı olma kodu beliren yetişkinlikte daha fazla gözlemlenmiştir. Beliren yetişkinlik döneminde katılımcılar hedeflerini oluşturmada var olan iş süreçlerini ve okul yaşantılarını geliştirmeye vurgu yapmışlardır. Arnett de (2000) beliren yetişkin dönemindeki bireylerin kendini geliştirme ve yeni öğrenmeler sağlamaya istekli olma halini belirtmektedir. Toplumsal olarak yeni bir düzen kurmaya çalışan bireylerin bu dönemde hedeflerine önem vermesi ve mantıksal düşünme sistemlerini kullanmasında bilgeliğin önemli bir rolü olmaktadır. Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin yaşam süreçlerini kurgulamasında bilgeliğin gelişimi de etkili olabilmektedir (Gluck, 2019).

Umutlu olmayı değerlendirdiğimizde hem kadın hem de erkek katılımcılar ilerde iyi bir lisede olabilme, iyi bir meslekte çalışabilme, olduğunu konumu sürdürebilme ve güzel bir geleceğe sahip olabilme gibi ifadelerde umutlu olmaya vurgu yapmışlardır. Ergenler ve umut düzeyi ile ilgili yapılan araştırmaların sınırlılığına vurgu yapan Cihangir Çankaya ve Meydan (2018) ergenlerin mutluluk düzeylerinde umudun bir yordayıcı olduğunu bulgulamıştır. Beliren yetişkin kadınların bilişsel özelliklerinden ikinci sırada yer alan umutlu olmak pozitif inanca sahip olma ile birlikte gözlemlenmiştir. Katılımcı ifadelerinden hedefe yönelik çalışma ve azimde umudun rolü görülmektedir. Nazir'e (2020) göre umut temel olarak bilişseldir ancak gelecekte elde etmek istediğimiz şeylerin peşinden gitme motivasyonunu sağlayan duygusal bir yanı da vardır. Aynı zamanda umut, yaşamaya veya sürdürdürmeye kasten karar verdiğimiz, yaşamayı veya sürdürdürmeyi bilerek seçtiğimiz bir durumdur. Martocchi (Aktaran: Ataman, 2021) de umudun pasif bir bekleyişten ziyade aktif bir durum olduğunu vurgulamaktadır. Snyder (2000) umudun hedef belirlemede önemli bir rolü olduğunu bulgulamaktadır. Snyder (2002) umudun hedefin planlanmasında karar verme süreçlerinde önemli bir bilişsel yapı olduğunu belirtmektedir. Ayrıca bireyler karar verme süreçlerinde zorluklarla karşılaşabilir. Umut düzeyi düşük kişiler zorluklar karşısında daha çabuk pes ederken umut düzeyi yüksek kişiler zorluklarla mücadelede daha başarılı olabilmektedir (Snyder vd., 1991).

Katılımcıların da zorlu koşullarda umutlu olduklarını ve hedeflerine yönelik çalışmalara devam ettiklerini belirttiği görülmektedir.

Genç yetişkinlik dönemindeki kadınlarda hedefe yönelik çalışmak erkeklerle göre daha az gözlemlenirken, umutlu olmak ve risk alabilmek erkeklerden daha fazla belirtilmiştir. Genç yetişkinlik dönemindeki kadınlarda mantıklı olma becerisi erkeklerden daha yüksek oranda gözlenmiştir. Kadın katılımcıların istatistik ve felsefe alanlarında aktif olarak çalışıyor olması ve ifadelerinde mantık ve analiz konularına sıkça değinmeleri dikkat çekicidir. Yöneticiler üzerinde yapılan bir araştırmada mantıklı karar verebilen yöneticilerin problem çözmede başarılı olduğu belirtilmiştir (Yüksel Şahin, 2002). Sternberg (1985)'e göre bilge kişiler problem çözme ve akıl yürütme, diğerini dinleme ve kısa ve uzun vadeli amaçları gerçekleştirmede başarılıdırlar. Alan yazında hayat amacı ile bilgelik ve alt ölçekler arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir (Borhan, 2017).

Erkeklerde en az gözlemlenen kod umutlu olmak iken kadınlarda problem çözme becerisidir. Atak ve Çok (2010) genç yetişkinlerin gelişim süreçlerinde ekonomik bağımsızlığı kazanarak daha iyi bir noktaya gelme çabasını vurgularken katılımcılar bu bulguyu destekleyen ifadelerle yer vermişlerdir. Genç yetişkinlik döneminde kariyer gelişimi ve var olan kariyer akışının geliştirilmesi ön planda iken Bulut ve Kızıldağ (2017) kadınların kariyer gelişim basamaklarında üst kademelere çıkamama engellerini incelemiş ve toplumun kadınların objektif karar verme ve yönetme kabiliyetine sahip olmadıkları düşüncelerinden ötürü kariyer gelişimlerinin engellenebildiğine vurgu yapmıştır. Ancak yapılan araştırma bulgularında ergenlik döneminden itibaren kadınların erkeklerden daha fazla hedefe yönelik çalışma ve mantık becerilerini vurgulayan ifadelerle yer verdikleri gözlemlenmektedir. Koca (2021) toplumdaki cinsiyet ön yargılı kalıplarının oluşmasının bireylerin yaşamlarında olumsuzlukları meydana getirebileceğini vurgulamaktadır. Orta yetişkinlik döneminde erkeklerin umutlu olma kodu kadınlardan daha fazla gözlemlenirken kadınlarda sabır becerisinin geliştiği görülmektedir. Bu dönemde erkeklerde sabırlı olma koduna en az rastlanılmıştır. Kadınların umutlu olma becerisinin gelişim dönemleri ilerledikçe azaldığı, yerini sabır becerisinin aldığı görülmektedir.

Yalnızca orta yetişkinlik döneminde ifadeleri ile ele alınan sabır ise bireyler için bir karakter gücü niteliği taşıdığından bireyin olayları anlamlandırması, değerlendirmesi aşamasından başlayıp, çözümleme aşamasına kadar problem çözme

veya başa çıkmanın her evresinde etkili olabilen, gerekli davranışa zemin hazırlayan bir eğilim olarak değerlendirilebilir (Doğan, 2017). Schnitker'e (2012) göre en temel anlamda sabır, bir kişinin hayal kırıklığı, sıkıntı veya ıstırap karşısında sakince bekleme eğilimidir. Sabır, çok çeşitli koşullar ve zaman dilimlerinde uygulanır. Trafikte beklemek gibi sıradan faaliyetlerde olduğu kadar ebeveynlik yapmak veya ciddi bir hastalıkla uğraşmak gibi daha önemli ve uzun vadeli durumlarda da uygulanabilir. Genellikle zamansal veya bekleme bileşeni içermesine rağmen, zamana doğrudan odaklanmanın olmadığı durumlarda da (örneğin, zor bir insanla uğraşmak) sabır gerekir.

Koca (2021: s.125) ailelerin ve toplumun belirli kesimlerinin erkek çocuklarını mantıksal beceriler ve problemlerin üzerinden gelmedeki motive ile desteklediklerini belirtirken kız çocuklarını sosyal ilişkilerle uyumlu, ağır başlı, sorumluluk sahibi ve kurallara uygun hareket eden bir birey olması için destek verdiğini belirtmektedir.

Beliren yetişkinlik dönemindeki kadınlarda erkeklerden daha fazla sorumluluk alma kodu gözlemlenmektedir. Kişinin duygu, düşünce ve davranışlarının kendisine ait olduğunu kabul etmesi sorumluluğunu alması anlamına gelmektedir (Özen, 2015). Sorumluluk, bireyin kendi seçimlerini yapmasını ve yapmış olduğu hata veya davranışlarının sonucunu da üstlenmesi durumudur (Kavun, 2016). Katılımcı ifadelerine baktığımızda da bir karar vermek ve kararın sonucundaki durumu üstlenme durumlarının kabulü görülmektedir. Toplum içerisinde bir birey olma rolünü üstlenen ergenler; hem kendinin hem diğerinin hem de toplumun sorumluluğunu almaktadır. Sorumluluk bilinçli olarak alınmakta ve sürdürülmesinde duygusal niteliklerin varlığı görülmektedir. Sorumluluk duygusunun gelişimi için Özen, Gülaçtı ve Çıkkılı (2002) seçim yapma ve o seçimin sorumluluğunu alacak ortamların varlığının olmasına işaret etmektedir. Sosyal faaliyetlere katılmanın ve sosyal gruplar içinde yer almanın sorumluluk duygusunu geliştirmede önemini ifade eden Şahin ve Çevener Özçelik (2016) sporun ergenlik dönemindeki rolünü de vurgulamaktadır. Toprak (2019) yaptığı tez çalışmasında gençlerin spor yapmasının sorumluluk alma becerisinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu bulgulamıştır. Sorumluluk almak orta yetişkin dönemi kadın ve erkeklerinde oldukça ön plana çıkmaktadır. Katılımcıların ifadelerine bakıldığında orta yetişkinlik döneminde hem kendine karşı hem de sahip olduğu diğer rollere ilişkin sorumlulukların varlığından söz etmek mümkündür. Bu iş ve ilişkiler ile ilgili sorumluluklar olmaktadır. Bu durumda katılımcıların var olan diğer bilişsel,

sosyal ve yansıtıcı niteliklerini geliştirerek sorumluluklarını ilerletebileceğini söylenebilmektedir. Bu dönem katılımcıları ele alınan sorunlar ve sorumluluklar karşısında çözüm yollarını değerlendirmektedir. Orta yetişkinliğe ek olarak ileri yetişkinlik döneminde de katılımcılar yaşanan topluma karşı sorumluluk bilincinden bahsetmektedirler.

Lachman (2004) orta yetişkinlik dönemindeki yeni rollerin gelişimi ve bu rollerin getirdiği sorumluluk duygusuna vurgu yaparken katılımcılar da benzer özellikleri vurgulamışlardır. Katılımcıların farklı rollerde olduklarını ve bu rollerdeki sorumluluklarına devam ettiklerini ifade eden bilgiler görüşmelerde yer almıştır. Ayrıca üretken olma ve diğer kuşaklara da bilgi verme ihtiyacını kitap yazmanın öneminden bahsettiği ifadelerinde ele almışlardır. Kitap yazmak, yaşam atölyeleri düzenlemek hem diğerleri ile sosyalleşmede hem de bilginin üretimini sağlamak adına bu dönem için önemli adımlardır.

İleri yetişkinlik döneminde mantıklı olmak çok az gözlemlenmiştir. İleri yetişkin dönemindeki katılımcılar da hedefe yönelik çalışma becerilerini vurgulamışlardır. Katılımcılar şu anki hedefleri yerine eski hedeflerini vurgulamışlardır. Yaşlılık dönemi bilişsel değişimlerin de gözlemlendiği bir dönemdir. Yaşın artması ile ileri yetişkinlerdeki bilişsel özelliklerinin de zayıflamaya başlaması analiz süreçlerini zorlaştırabilmektedir (Gluck, 2019). Yeni bilgiler öğrenme ve analiz etme süreçlerinde etkin olan bilişsel faaliyetler yaş ile değişim içinde olmaktadır (Çuhadar vd., 2006). Çuhadar vd., (2006) araştırmasında bilişsel bozuklukların yaş arttıkça ve eğitim seviyesi düştükçe arttığını tespit etmişlerdir. Özkan Tuncay ve Kars Fertelli (2018) araştırmasında bireyin bilişsel durumunun yaşam doyumunu arttırdığını tespit etmişlerdir. Bilişsel işlevlerde bozulmalar, bireylerin günlük yaşam faaliyetlerini ve yaşam doyumlarını etkilemektedir. Ertekin Pınar ve Demirel (2016) yaşlıların yaşam doyumlarını inceledikleri araştırmasında bireylerin günlük yaşam aktivitelerini yapma düzeylerinin öz bakımlarını ve yaşam doyumlarını da arttırdığını tespit etmişlerdir.

Tüm dönemdeki katılımcıların bilişsel aktivitelere katılımına yaptığı vurgular da bulgular bölümünde öne çıkmaktadır. Serbest zaman aktivitelerinde bilişsel faaliyetlerde bulunan katılımcılar zihinsel uyarıcıları güçlü olan etkinliklere katılım sağlamaktadırlar. Farklı diller öğrenmek, satranç oynamak, yazı atölyelerine katılmak gibi farklı bilişsel faaliyetlerine katılım göstermektedirler.

Gelişim dönemlerine göre bireylerin bilgeliğe özelliklerinden bilişsel özellikler incelendiğinde her yaş döneminde benzer veya farklı oranlarda katılımcıların bu becerileri kullandıkları görülmektedir. Katılımcıların belirli bir hedef oluşturarak sorumluluklarını alması, bu sorumlulukları alırken mantıklı bir süzgeçten geçirerek risk analizini yapması, objektif bir şekilde durumları ele alarak incelemesi ile var olan problemler karşısında çözüm önerilerini getirmesi, zorlu yaşam deneyimleri ile baş etme becerisini geliştirmeye çalışarak hedefe yönelmesi her yaş döneminde gözlemlenmektedir. Ardelt (2003)'in üç boyutlu bilgeliğe yapısındaki bilişsel boyutun bu özellikler ile benzer nitelikler gösterdiği düşünülmektedir. Gluck vd.,'in (2005) araştırmasında belirttiği bilgeliğe özelliklerinin farklı yaş dönemlerinde gözlenebildiği bulgusu araştırma sürecinde de tespit edilmiştir. Gluck vd., (2005) empati ve destek alt boyutlarının ergenlerde gözlemlendiğini, yetişkinlikte bilgi ve esnekliğin ön plana çıktığını bulgularken araştırmada da benzer nitelikte ergenlerin sağlıklı iletişim kurma ve destek alma yönlerine vurgu yaptığını, ilerleyen dönemlerde öğrenme sevgisinin ön plana çıktığı görülmektedir.

4.2.2. Bilgeliğin Yansıtıcı Özelliklerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Yansıtıcı özellikler gelişim dönemlerine göre incelendiğinde yaşam boyu öğrenmenin önemi görülmektedir. Her gelişim döneminde bireylerin öğrenme sevgisinin yansıtıcı özellikler içinde daha yüksek olduğu görülmektedir. Tüm katılımcılar okumak, yeni bilgiler öğrenmek, yemek yapmak gibi ifadeler ile öğrenme isteklerini belirtmişlerdir. Antik çağ filozoflarının temel odak noktalarına bakıldığında da bilme, hakikat arayışı ve merakın ön planda olduğu görülmektedir. Sokrates gerçek bilgeliği erdemli bir yaşam olarak vurgularken bu yaşama da edinilen bilgilerin yardımı ile gidileceğini vurgulamaktadır. Özellikle sofistler kendini bilme ve diğerine katkı sunmak için bilmenin peşinden gitmektedirler (Kılıç, 2019). Katılımcılar da bilme, bilgiyi edinme konusuna vurgu yaparak öğrenme süreçlerine karşı olan ilgilerini yansıtmaktadırlar.

Katılımcıların öğrenme süreçlerinde vurgu yaptıkları bir diğer unsur da deneyime açık olmak ve diğerinden sosyal destek almak olmaktadır. Ergenlik dönemindeki katılımcılarda gerektiğinde diğerinden destek almak en çok gözlenen kod olmuştur. McGee (2005) destek ve yardım almanın bilişsel ve motivasyonel bir

boyutunun olduğunu belirtmektedir. Yardım aramanın başarıyla ilgili bir öğrenme stratejisi olarak görülebileceğini belirtmektedir. Katılımcılar ailelerinden, arkadaşlarından, öğretmenlerinden gerektiği zamanlarda destek aldığını belirtmektedirler. Hem katılımcıların yorumları hem de referans gösteren kişilerin yorumları incelendiğinde bireylerin yaşamlarında yakın çevresi yani aile, arkadaş ve akrabaların yönlendirme ve desteklerinin önemli olduğu gözlenmiştir. Katılımcıların hayatlarındaki destek aldıkları kişiler; ailesi, arkadaşları, öğretmenleri olarak ortaya çıkmaktadır. Kapıkıran ve Özgüngör (2009) de benzer bir şekilde aile sosyal desteğin akademik başarıda önemli bir rol oynadığını bulgulamıştır.

Deneyime açıklık özellikle beliren yetişkinlik ve ergenlik dönemindeki erkek katılımcıların söylemlerinde daha fazla yer alırken, genç ve orta yetişkinlik döneminde ise kadın katılımcıların ifadelerinde daha fazla gözlemlenmiştir. Var olan bilgiyi edinme ve kullanma ile deneyime açık olma arasında anlamlı bir ilişki mevcuttur (Bitlisli vd., 2013). Kaleli ve Yalçın da (2021) deneyime açık olan bireylerin öğrenmeye açık, risk alabilen ve araştırmacı bireyler olduklarını belirtmektedir. Ergenlik dönemindeki katılımcıların çeşitli sosyal ve bilişsel aktivitelere katılması, yeni hedefler belirlemesi, beliren yetişkinlik dönemindeki katılımcıların yeni bir iş ve ilişki sistemlerini kurgulamaya çalışması deneyime açık olma halini destekleyebilmektedir. Tatlılıoğlu (2014) üniversite öğrencileri ile yaptığı araştırmasında cinsiyet ve deneyime açık olma değişkenlerini incelemiş ve cinsiyete göre deneyime açık olma halinde anlamlı bir farklılık tespit etmemiştir. Kadın ve erkek öğrencilerin deneyime açıklıklarını inceleyen araştırmada da Akça ve Şakar (2017) anlamlı bir farklılık tespit etmemiştir. Genç yetişkin erkek sporcular ile yapılan araştırmada ise bireysel gelişim inisiyatifinin artması yani kişinin değişime olan inancının artmasının, değişimin kendisinde olduğunu fark edebilmesinin bireylerin deneyime açıklık puanlarını da arttırdığı tespit edilmiştir (Öner, 2019). Deneyime açıklık ile bireylerin sorumluluk özellikleri ile aynı yönlü ve orta dereceli ilişki içerisinde olduğu da tespit edilmiştir (McCrae ve Costa, 1997). Sorumluluk hisseden ve entelektüel anlamda meraklı olan bireyler edindikleri bilgileri hem kendi amaçları hem de etrafındaki kişilerin amaçları için kullanmayı tercih edeceklerdir.

Yansıtıcı özellikler içerisinde kendine ve sezgilere güvenmek ergenlik döneminde yansıtıcı özellikler içinde oldukça az bir yer kaplarken ve beliren

yetişkinlik dönemindeki kadınların ifadelerinde daha ön planda olmaktadır. Çalıkları ve Sürücü (2020) ergenlerdeki kendine güveni etkileyen etmenleri incelemiş ve kendine yönelik negatif duygu ve düşüncelerin öz güven düzeylerini etkilediklerini belirtmiştir. Ek olarak Bowlby (2012) kendine güvenen ergenlerin aileleriyle keyifli zaman geçiren ergenler olduğunu belirtmektedir. Beliren yetişkinlik dönemi kimlik ve benlik gelişiminde önemli bir dönemi kapsamaktadır (Wang vd., 2017). Toplumumuzda çoğu kadın üniversite eğitimi ile birlikte ilk kez ailesinden, evinden uzaklaşarak bağımsızlaşma sürecini sürdürebilmektedir. Deneyimlerin varlığının artması ve bu deneyimlerin sonucunda alınan tatmin ve öğrenme ile kendine ve sevgilere güvenin artıyor olması mümkün olabilmektedir. Toy (2017) yaptığı araştırmada deneyime açık olma ile özgüven arasında anlamlı bir ilişki bulgulamıştır.

Bir diğer önemli yansıtıcı özellik olan kendini tanıma da beliren ve genç yetişkinlik dönemindeki katılımcıların ifadeleri arasında yer almaktadır. Katılımcılar görüşme sırasında kendini tanıma deneyime açık olmanın önemini belirtmişlerdir. Beliren ve genç yetişkinlik dönemlerindeki bireyler yaşamlarında farklı performanslar gösterirken ilişkilerini de düzenlemektedirler (Turgut ve Yücel, 2020). Bu dönemdeki kişilerin hem sosyal hem de bilişsel faaliyetlere sıkça yer vermesi kendine yönelik yorumların ve farkındalığın gelişmesine destek sağlayabilmektedir. Bilişsel ve sosyal faaliyetler bireyin kendini tanımasını zenginleştirir (Clayton, 2022). Ayrıca bilgelik gelişimi incelendiğinde Brown Bilgelik Modeli'ne göre bireyin kendini tanıyarak olması bilgelik gelişimi için önemli bir durum olmaktadır (Brown ve Greene, 2006). Kılıç (2019: s. 47) araştırmasında bilgiyi kullanan insanın erdemliliğe kavuşabileceğini, doğru bilgiye ulaşmanın ise neyin iyi ya da neyin kötü olduğunu bilmesi yani bilgelik ile mümkün olduğunu ifade etmektedir. Erdemlilik aklın doğru bir şekilde kullanılması ile mümkün olabilmektedir. İnsanın kendini gerçekleştirmesinde yardımcı olacak şey bilgeliğidir. Heraklitos da kendini tanımanın bilgece bir yaşamın ön koşulu olduğunu vurgulamaktadır (Kılıç, 2019).

Her gelişim döneminde belirtilen öz şefkat ise ergenlik dönemindeki kadınların ifadelerinde çokça kendini gösterirken diğer dönemlerde de farklı düzeylerde yansıtıcı özellikler içinde yer almaktadır. Bireyin zorlu zamanlarında “Benim neye ihtiyacım var?” sorusunu sorarak kendi deneyimlerine yargısız bir şekilde anlayış gösterme hali olan öz şefkat (Germer, 2019) kendini en çok ergenlik dönemindeki kadınların

yansıtıcı özelliklerinde görülmektedir. Kendine iç motivasyon sağlayarak ve kendine güvenerek sorunlarla baş etmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir. Öz şefkatin bilgeliğin hedeflere yönelik mücadele gücünü içeren kapsamındaki rolüne destek verecek bir araştırma yapan Neff vd.'e (2006: s.912) göre; bilgeliğin yansıtıcı, sosyal duygusal ve bilişsel boyutları ile öz şefkatin ilişkili olmaktadır. Sonuçlar, öz-şefkatin bilgeliğin yansıtıcı boyutu ile güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu, bilgeliğin duygusal boyutu ile daha düşük ama ilişkili olduğunu ve bilişsel bilgelikle olumlu ancak anlamlı olmayan bir şekilde ilişkili olduğunu göstermektedir. Ardelt'in (2003) formülasyonuna göre, bilgeliğin yansıtıcı boyutu, gerçeği olduğu gibi görme ve öz-farkındalık ve içgörü geliştirme becerisini ifade etmektedir. Öz-şefkat ve bilgeliğin yansıtıcı boyutunun çeşitli şekillerde örtüşmesi muhtemeldir ve bu da iki yapı arasında güçlü bir ilişki ile sonuçlanmaktadır. Araştırmalar, öz-şefkatli bireylerin, bu özelliğe sahip olmayanlara göre daha doğru öz-değerlendirmeler yaptıklarını (bir diğer ifade ile, kendini geliştirmeden veya kendini küçümsemeden ele aldıklarını) göstermektedir.

Ergenlik döneminde kadınlarda en sık ifade edilen kod olan öz şefkat orta yetişkinlik döneminde en düşük olarak yer almaktadır. Kadınların öz şefkat ifadeleri gelişim dönemleri ilerledikçe azalmıştır. Gönenç vd., (2018) toplumsal cinsiyet eşitsizliğine vurgu yaparak kadınların toplum içerisinde diğerinin duygusunu önemseme ve kendini ikinci planda tutulmaya maruz kaldığını belirtmektedir. Ergenlik dönemindeki katılımcılar aile ve arkadaşlık ilişkilerinin onlar için çok önemli olduğunu belirtmişlerdir. Orta yetişkinlik dönemindeki kadınlarda ise toplumsal konulardaki zorlu yaşantıların onları etkilediklerine vurgu yapmışlardır. Altun (2021) geç ergenlik dönemindeki bireylerin ebeveyn tutumlarını incelendiğinde demokratik tutumun yani çocukların bireyselliğine destek veren tutumun öz şefkat ile anlamlı ilişkide olduğunu belirtmiştir. Demokratik tutumun artması ve arkadaşlık ilişkilerindeki doyumunun artmasının ergenlerdeki öz şefkat puanlarını da arttırdığını tespit etmiştir. Öztan Ulusoy da (2020) orta yetişkinlik dönemindeki bireylerin hem kişisel hem de aile üyeleri ile ilgili zorluklarının varlığını belirtmektedir. Bu durumda öz şefkatin gelişiminde aile ve toplumun etkilerinin önemli olduğu söylenebilmektedir.

Daha çok orta ve ileri yetişkinlikte gözlemlenen ancak her dönemde var olan kabul becerisi, kendimize ve bize acı veren duyumlara alan açmak, zorlayıcı

deneyimleri pasif bir durumda olmadan aktif bir şekilde gözlemleyerek olduğu gibi deneyimleyebilmektir (Blackledge vd., 2010: s. 21). Katılımcılar bir durumun sonucunda elinden geleni yaptıklarını, sonucun böyle olması gerektiğini belirten kabul ifadelerine yer vermişlerdir. Öztan Ulusoy (2020) orta yetişkinlik dönemindeki kişiler ile yaptığı çalışmasında katılımcıların yaşamı olduğu gibi kabul etme becerisine sahip olduğunu tespit etmiştir. Ardelt (1997) bireyin öznellikten uzaklaşmasının bilgeliğin yansıtıcı boyutundaki rolünü temsil ettiğini belirtmektedir. Kabul becerisi ile benlik bütünlüğüne vurgu yapan Abukan da (2014) bireyin Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin son basamağındaki kendini gerçekleştirmenin bir bilgelik özelliği olduğunu varsaymaktadır. Aslan ve Hocaoglu (2017) da Erikson'un gelişim dönemleri de incelendiğinde benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk evresindeki son basamakta kabul becerisinin geliştirerek o bütünlüğü sağlamanın bilgelige ulaşmadaki rolü olduğunu belirtmektedir.

Bigeliğin yansıtıcı özelliklerinin incelendiği bu bölümde Staudinger ve Zacher'in (2018) genel ve kişisel bilgelik ayrımına ilişkin bulgular ele alınmaktadır. Genel bilgelik, genel yaşama dair içgörüyü kapsarken kişisel bilgelik ise kişisel sorunlar ve kendi yaşam olaylarına karşı içgörü geliştirmeyi içermektedir. Kişisel bilgelige dair çalışmaların değerlendirilmesinde öz bildirim ve performansa dayalı ölçütler kullanılmaktadır. Bu durumun sağlanması bireylerin kendi öz farkındalığını geliştirerek ben merkezilikten uzak bir şekilde analizlerin yapılmasını gerektirmektedir. Hem kendine hem diğerine karşı içgörünün gelişmesinde kendini tanıma, öz şefkat ve öğrenme süreçlerinin önemi bulunmaktadır.

4.3.3. Bilgelinin Sosyal Duygusal Özelliklerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Her yaş dönemindeki kodlar incelendiğinde kadınlar ve erkeklerin sağlıklı iletişim kurma becerisi görüşme sürecinde ön plana çıkarken orta ve ileri yetişkinlik döneminde diğerine destek vermek katılımcılarda en çok rastlanan beceri olmuştur. Sağlıklı iletişimin gerçekleşmesinde katılımcılar anlama ve dinleme yönlerine vurgu yapmış hem aile hem arkadaş hem de öğretmenlerine karşı kurdukları olumlu iletişim süreçlerine aile ve öğretmenlerine kurdukları bağı ifade ederken gözlenmektedir. Bilgelinin tanımı ve gelişimi üzerine yapılan araştırmalarda da sosyal gelişime yapılan vurgular gözlenmektedir (Baltes ve Smith, 2008; Ardelt, 2003). Sosyal ilişkileri güçlü olan bireyler hem kendine hem de diğerine katkı sunmaktadırlar.

Katılımcıların ifadelerinde sosyal ortamın, iletişimin ve karşılıklı iş birliği ile süreç yönetiminin önemi gözlemlenmektedir. Kılıç (2019) araştırmasında antik çağ felsefesi bilim insanlarının bilgiyi elde etme biçimlerinde insana ve çevresine fayda anlayışını ortaya koyduklarını ifade etmektedir. Özellikle sofistler, gençlerin nasıl eğitim alacağı kısmında pek çok alanda eğitimler vermekteydiler. Sofistlerin bu davranışı, insanın akıl tecrübesi ve bilgelik sevgisinin bir göstergesi olarak ele alınabilmektedir. Hem kendi hem de diğeri için bilmeyi, bilgiyi sevmek filozofların ortak noktaları arasında yer almaktaydı. Filozofların insan yaşamını kolaylaştıracak bilgiyi öğrenme istekleri hem teorik hem de pratik bir bilgelik gelişimini desteklemektedir. Diğesine verilecek fayda ve sosyal çevrenin önemi bilgelik gelişiminde önemli bir noktayı temsil etmektedir. Piliavin ve Charng (1990) insanların diğelerini önemseyebilme duygusuna sahip olduğunu, diğesine veya topluma katkı sağlayacak davranışlarda bulunduğunu belirtmektedir. Sosyal bir canlı olan insan var olduğu toplumun gelişimini arttırarak kendi gelişimine de katkı sağlamaktadır. Bilgeliliğin sosyal ve duygusal boyutu, Staudinger ve Kessler'in (2008: s.243) kişilik gelişiminin üçüncü bileşeni olan kişisel çıkarları aşarak başkalarının ve dünyanın iyiliğine yatırım yapma motivasyonu ile uyumlu olmaktadır. Ardelt de (2003) bilgeliliğin duygusal boyutunda diğesinin duygularını fark ederek ona şefkat verebilme kısmını ele almaktadır. Sternberg de (1998) bilgeliliği ortak iyilik haline ulaşma isteği olarak ele almış, iyilik haline ulaşmak için kişisel ve kişiler arası faydanın denge halinin kurulması gerektiğini belirtmiştir. Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde diğesine ve topluma karşı önemsedikleri ortak iyilik halini sağlama istekleri gözlemlenmektedir. Orta yetişkinlik döneminin üretme ve destekleme yönü katılımcılarda kitaplar yazarak gençlere ulaşabilme, kendi sorunlarını aşarak diğesine yardımcı olabilecek platformlar kurabilme istekleri ile gözlemlenmiştir.

Sosyal duygusal özelliklerin incelenmesinde diğesini rol model almak katılımcıların sıklıkla vurguladığı bir beceri olmaktadır. Diğesinin tutum ve davranışlarını fark eden ve bu özellikleri kendilerinde de geliştirmeye çalışan katılımcıların her yaş döneminde diğesini rol model almaya çalıştıkları bulgulara görülmektedir. Katılımcılara rol modelleri sorulduğunda öğretmenlerine öğretmenlere atıf yapılırken, kişileri geliştiren kitaplar ve karakterlere de atıf yapıldığı görülmektedir. Ergenlik ve beliren yetişkinlik dönemindeki katılımcıların ifadelerine bakıldığında tek bir rol model yerine özellikleri farklı kişilerden ayrı ayrı referans alma

durumu gözlemlenmektedir. Ek olarak rol modeller arasında babaanne ve dede gibi aile büyüklerinin de yer aldığı görülmektedir. Yapılan çalışmalar da gençlerin kimleri rol aldığına yönelik sonuçlara bakıldığında en fazla kendi aile yakınlarını, mesleğinde başarılı kişileri, komşu veya arkadaşlarının çocuklarını rol model olarak gördükleri; gençlerin ise anne babalarını, öğretmenlerini, aile yakınlarını, mesleğinde başarılı kişileri ve siyasi liderleri rol model aldıkları belirtilmiştir (Kabakçı Çimen, 2019). Balıkçı (2023) yaptığı araştırmasında da bilge veya örnek alınan şahsiyetlerin belirlenmesinde ulusal kimliğin, aile bağlarının ve dini inanç faktörlerinin ön planda olduğunu bulgulamıştır. Öğretmenlerinin rol modeliği hakkında öğrencilerin görüşlerini alan Köse ve Demir (2014) araştırmasında öğrenciler öğretmenlerini rol model olarak aldıklarını ve öğretmenleri ile iyi iletişimin var olmasının rol model olarak almasındaki önemini ortaya koymaktadır. Sağlıklı iletişim geliştirilebilir bir beceri olmaktadır. Ayrıca samimiyet, anlama ve dinleme gibi özelliklerin varlığı kuşak çatışmasını azaltarak gelişimin sağlıklı ilerlemesine de katkı sunabilmektedir (Kavut, 2015).

İleri yetişkinlik döneminde görüşülen katılımcıların vurguladığı temel noktalardan birisi “saygı” olmaktadır. Gençlerin, ebeveynlerin kendilerine saygı göstermediklerinden şikayet ederken şimdiki aile yapılarının da saygıdan uzak olduğunu vurgulamışlardır. İleri yetişkin dönemindeki bireylerin saygı ihtiyaçlarına Abukan’ın (2014) araştırmasında da rastlanmıştır. Ek olarak Duyan ve Danış da (2006) araştırmasında da saygının yaşlı bireylerin ihtiyaçlarında ilk sıralarında yer aldığını belirtmektedir. Yapılan araştırma sürecinde ileri yetişkin kişilerin referansının gösterilmemiş olması, referans gösterilenlerin çalışmaya katılmak istememesi, ön görüşme yapılan bazı kişilerin bilgileri alınacağı gibi kaygılarla formları doldurmaktan kaçınması güvensizliğin ve iletişimdeki kurmadaki kaygıların belirtileri olarak gösterilebilir. Williams vd., (1997) yaşlı bireylerin toplumdaki yerini incelediği çalışmalarda kültürün önemine vurgu yapmıştır. Doğu toplumlarında yaşlıların öneminin Batı toplumlarına göre daha fazla olduğunu belirtmektedir. Kuşaklar arası iletişim becerilerini geliştirmek amacıyla gençlerin yaşlılar hakkındaki görüşlerini almayı amaçlayan Karaağaç vd., (2019) bulgularına göre gençlerin yakın çevrelerinde yaşlıların yer aldığını ve gençlerin %48’inin yaşlılarla yaşamak istediğini ve bunun sebebinin onların deneyimlerinden faydalanmak ve sevgi olduğunu belirtmişlerdir. Bir kısım genç ise yaşlıların huzursuzluklarını dile getirerek olumsuz iletişim

deneyimlerine vurgu yapmıştır. Her yaş dönemi için olan iletişimin ileri yetişkinler için önemi büyüktür. Bu dönemdeki kişilerin çevresi ve toplumla olan ilişkilerinin zayıflayabildiği görülmüştür. Göncü Serhatlıoğlu ve Artan (2018) yaşlı bireylerle iletişim kurmadaki güçlükleri fiziksel, psikolojik, çevresel, duygusal, iletişim dili ile ilgili değişimler ile ve sağlık sorunlarıyla birlikte açıklamaktadır. Ek olarak Ryan (2004) yaşlı bireylerin yetersiz iletişim kurma becerine sahip olduğuna dair bir kalıp yargının bulunduğunu, bunun da iletişim süreçlerini etkileyebileceğini belirtmektedir. Bu sebepten ötürü de sosyal ilişkilerin güçlendirilmesi gerekmektedir (Şimşek vd., 2018).

Ericson'un psikososyal gelişim dönemleri anlayışını ele alan Gürses ve Kılavuz (2011) kuşakların birbiri ile anlamlı iletişim kurmalarına ve birbirleri ile faaliyetler geliştirmelerine vurgu yapmaktadır. Öte yandan kuşak çatışması hep varlığını sürdürmüş olsa da farklı fikirleri bir araya getirerek ilişkilerdeki bilgi birikimini zenginleştirmektedir (Kavut, 2015). Ek olarak katılımcılar saygı konusunda ve aradaki iletişim engellerine vurgu yapsa da gençlerden çok bilgi edindiklerini belirterek gençlerle temasın da önemli ve faydalı olduğunu ifade etmektedirler. Korkut (2005) yaptığı araştırmada 12 saatlik iletişim becerileri eğitimini 16 kişi üzerinde deneyimlemiş ve ön test son test puanlarını incelediğinde iletişim düzeylerinde son test puanlarında anlamlı derecede artışı bulgulamıştır. Araştırmamızın katılımcılarının da çoğunun eğitim alanında aktif çalışması ve referans gösterilen kişilerin çoğunun öğretmen veya eğitim alanındaki bir mesleğe mensup olmaları, rol modellerini anlatırken etkili iletişim becerilerini yansıtmaları bu araştırmalarla benzer noktaları bulgulamaktadır.

İletişimin arttığı bir diğer ortam olan sosyal aktivitelere katılım, katılımcıların sık ifade ettiği bir durum olmuştur. Tiyatro, dans, sinema, yaşam atölyeleri gibi sosyal aktivitelere katılımların olması, iletişim becerisini ve iş birliğine açıklığı da desteklediği belirtilmektedir. Ergenlik dönemindeki kadın ve erkeklerin ifadelerinde sosyal aktivitelere katılmak ve ilişki kurmak sık olarak karşılaşılmaktadır.

Ataşalar (1996) yüksek lisans tezinde empatinin iletişim becerilerinin gelişiminde aktif bir rolü olduğunu ifade etmektedir. Yapılan birçok araştırmada kadınların empatik eğiliminin erkeklerden anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirtilse de (Hançer ve Tanrısevdi, 2003; Alver, 2005; Koç, 2016; Saygılı vd., 2015) araştırmanın her gelişim dönemindeki katılımcı empati kurabilme becerisine vurgu

yapmış, bu vurgu beliren yetişkin dönemindeki kadınlarda daha sık dile getirilmiştir. Yapılan araştırmalar da kadınların empatik eğilimlerinin erkeklerden daha yüksek olduğunu belirtmektedir (Koç, 2016; Arslan, 2016; Öztürk ve Yılmaz, 2021). Dökmen (2013) kadınların empati kurma becerilerinin daha yüksek olmasını toplum içinde sürekli davranışlarını ve duygularını kontrol etme durumunun bir sonucu olarak belirtmektedir. Empatinin cinsiyetler arasındaki farklılıklarını sosyolojik olarak açıklamaktadır.

Kadın ve erkeklere atfedilen roller kültür içerisinde şekillenmektedir. Geleneksel olarak toplum kadınlara içinde bulunduğu konumdan memnun olmalarını ve ev işleri ile uğraşarak çocuk bakımını yapmalarını vurgulamaktadır (Akin ve Demirel, 2003). Toplumun bu tutumu cinsiyete yönelik kalıp yargıların oluşmasına neden olabilmektedir (Güneş ve Tarhan, 2022). Vefikuluçay vd., (2007) yaptığı araştırmasında erkek üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine geleneksel bakış açısı ile yaklaştığını belirtmiştir. Ünal ve ark. da (2017) araştırmasında geleneksel cinsiyet rollerinin toplumsal cinsiyet algısını yordadığını ve kadınların erkeklere göre toplumsal cinsiyet algılarının daha olumlu yönde geliştiğini belirtmiştir. Güneş ve Tarhan da (2022) üniversite mezunu genç yetişkinlerin lise mezunu genç yetişkinlere göre toplumsal cinsiyet algısının daha yüksek olduğunu tespit etmiştir.

Vatan, tarih boyunca tüm topluluklar için önemli bir kavram olarak ele alınmaktadır. Toplumsal etmenlerin ülke yöneticilerindeki bilgelik anlayışına da etki ettiğini belirten Sinanoğlu' ya (2006) göre Türk tarihindeki bilge liderlerin faaliyetlerinde bilgi ve bilime olan ilginin arttığı, eğitim faaliyetlerinde yükselişlerin olduğunu belirtmektedir. Vatan sevgisi orta ve ileri yetişkinlik dönemleri incelendiğinde karşımıza çıkan bir kod olmuştur. Buradaki bireylerin yaş dönemlerini düşündüğümüzde yaşamlarında savaşların, ve ekonomik krizlerin var olduğunu, ülkedeki gelişimlere hem eğitim hayatlarında hem kendi yaşantılarında maruz kaldıkları gözlenmektedir. Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde yaşantıların, öğretmenlerinin, ailenin ve öğretilen değerlerin vatan sevgilerinin gelişmesindeki önemli etmenleri görmek mümkündür. Karataş ve Uzun (2022) beliren ve orta yetişkinlerin ahlaki davranış ile ilgili görüşlerini incelediği araştırmasında da orta yetişkin dönemindeki bireylerin ifadelerinde vatanseverlik ve vatan sevgisi kodları yer almıştır. Tarih boyunca her milletin korumaya özen gösterdiği vatan Türklerde diğer milletlere göre çok daha büyük bir önem taşımakta ve iman ve namus kavramları ile

bütünleşmektedir (Taşcıoğlu, 2018: s. 228). Araştırmada vatan sevgisi sadece orta, genç ve ileri yetişkinlik dönemindeki katılımcıların ifadelerinde gözlemlense de Kabaklı Çimen (2017) üniversite öğrencileri ile yaptığı araştırmasında üniversite öğrencilerinin vatanseverlik tutumlarının ilişkisellik yani toplulukçuluk değerleri ile anlamlı yüksek ilişki içerisinde olduğunu bulgulamıştır. Yapıcı vatanseverliğe vurgu yapan Kabaklı Çimen (2017: s.1967) bireyin ülkesini sevmesini, ülkesinin hedefleri doğrultusunda gelişimi sağlamasına vurgu yapmaktadır. Araştırma katılımcıları da yapıcı vatanseverliğe vurgu yaparak çalışmanın, üretmenin ve toplulukçu olmanın önemini ifade etmektedirler.

4.3.4. Zorlayıcı Yaşam Deneyimlerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

İnsanın zorluklar yaşayarak bilgeliğe, doğruluğa ulaştığı inancı çok eski dönemlere dayanmaktadır. Bireyin gerek çevresel gerek biyolojik özelliklerini de barındıran gücünü bilişsel yapılar ile destekleyerek anlamlandırma çabası travmadan bilgeliğe doğru giden bir süreci başlatabilmektedir. Her bireyin ve bu bireylerin içinde bulunduğu toplumsal yapının belirli durumlara verdikleri tepkiler farklılaşmaktadır. Bu sebepten ötürü bireylerin zorlu yaşam koşullarını aşmasına etkili olan bireysel, çevresel etmenlerin incelenmesi hakkında bilgiler elde edilmelidir (Duman, 2019: s.179; Özen, 2017). Webster (2007: s.164) bilgeliği “bireyin kendisinin ve başkalarının gelişimini sağlamak için kritik yaşam deneyimlerini gerçekleştirilmesi” olarak tanımlamıştır. Linden (2014) de bilgeliği, çözilemeyen sorunları çözme kapasitesi olarak ele almış ve bireylerin hem günlük olarak hem de yaşam süreçleri boyunca evlilik, mesleğe atılma, eş ilişkileri gibi konulardaki zorlanmalarına karşı çözüm süreçlerini geliştirmede bilgeliğin önemli bir kapasite olduğunu belirtmektedir.

Katılımcıların bilgeliğin özelliklerini incelemek için oluşturulmuş olan yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan “*Hayatınızın zorlayıcı tanımlayabileceğiniz dönemleri oldu mu? Bu dönemlerde neler yaşadınız? Nasıl baş etmeyi denediniz?*” sorusunun cevabı ve katılımcıların kendi yaşam öykülerinde değindikleri noktalar analiz edildiğinde zorlu yaşam deneyimlerine değindikleri gözlemlenmektedir. Katılımcılar hem toplumsal hem de bireysel pek çok durumun yaşamlarında yer aldıklarını belirtmişlerdir. Bireylerin travmatik yaşantılarının yanı sıra yaşanan durumların bireye ve bağlama özgü olumsuz durumlar oluşturabileceği gözlemlenmiştir (Sarioğlu, 2014). Yıldırım ve Abukan (2015: s.4) bireylerin teorik

bilgilerini pratiğe dönüştürmeleri için yaşam bilgisinin ve yaşam olaylarının önemine dikkat çekmişlerdir. Kriz durumlarında gösterilen başa çıkma yöntemlerinin ve Akkaya (2019)' ya göre normatif olmayan yaşam olaylarının bilgelik üzerinde etkileri mevcuttur.

Ergenlik, beliren yetişkinlik ve ileri yetişkinlik dönemindeki katılımcıların olumsuz duygularla baş etme zorlukları görülmektedir. Genç yetişkinlik dönemindeki katılımcılarda ekonomik, orta yetişkinlik dönemindeki katılımcılarda ise aile ile ilgili zorluklar daha çok ifade edilmiştir. Genç yetişkinlik dönemlerinde bir aile kurma ve iş koşullarını iyileştirme süreçlerindeki girişimler ekonomik bağımsızlaşmanın adımları arasındadır (Atak ve Çok, 2010). Orta yetişkinlik dönemindeki katılımcıların farklı rollerdeki sorumluluklarının artması, hem iş hem aile hem de kendi çekirdek ailesinin düzenini kurma, sürdürme konularında aktif rol oynamasından ötürü dönemsel zorluklar yaşanabilmektedir (Onur, 2000).

Ergenlik döneminden itibaren kadınlarda toplumsal zorlukların diğer gelişim dönemlerinde de erkeklerden daha fazla gözlemlendiği görülmektedir. Ergenlik dönemindeki kadın katılımcılar pandemi dönemindeki sosyalleşememe durumunun etkilerinden bahsederken beliren ve genç yetişkinlik dönemlerinde kariyer yaşantılarında yaşadıkları, toplumda ve ailede bir kadın olarak var olabilme gibi zorlukları ifade etmişlerdir. Pandeminin ergenler üzerindeki etkisini inceleyen Öncü (2022) pandeminin gençlerin sosyalleşme süreçlerine olumsuz etkisinin olduğunu belirtmektedir. Çalışması araştırmadaki katılımcıların yanıtlarını desteklemektedir. Kadınların kariyer yaşamlarındaki zorlukları incelendiğinde Aksöz ve Eroğlu Durkal (2021) kadınların iş yaşamlarında mutlu olduklarını ancak hem iş hem de aile ilişkilerini düzenlerken üzerine düşen sorumluluklardan ötürü zorlandıklarını, toplumsal cinsiyet ayrımcılıklarına maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Umutlu ve Öztürk de (2020) iş ve aile yaşamında kadınların cinsiyet ayrımcılıklarına maruz kaldığını belirtmiş, kadınların üretici ve ev ortamında var olması gereken biri olarak toplumda yer ettiğine dair görüşlerin varlığını ifade etmişlerdir.

Hem ergenlik hem de ileri yetişkinlik dönemindeki katılımcılar olumsuz duygularla baş ederken zorlanmaktadırlar. Sarıtaş Atalar ve Altan Atalay (2018) ergenlerde duyguların düzenlenmesi konusunu incelemiş ve ailenin ergenlerin duygusal düzenlemelerinde etkili olduklarını belirtmektedir. Apaydın Demirci (2020) kadın ve erkek ergenlerle yaptığı araştırmada kadınların erkek ergenlere göre

ergenlikten memnun olma düzeylerinin daha düşük olduğunu belirtmişlerdir. Bedensel değişimlere olan toleransın artırılması ergenlikten memnuniyeti de arttırmaktadır. Ergenlik döneminde bedensel, sosyal vb. alandaki değişimler gençlerdeki kaygı ve stres seviyelerinde artış oluşturabilmektedir (Akkuş Çutuk, 2017). Ergenlik döneminde gençler sınav kaygısını da sıkça yaşayabilmektedir. Katılımcılar da liseye geçiş ve üniversite sınav süreçlerinin yaşamlarındaki stres verici dönemlerden olduklarını belirtmişlerdir. Zengin (2019) araştırmasında ergenlerdeki sınav kaygısı ve aile tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda ailelerin güven ve destekleyici tutumlarının sınav kaygılarını düşürdüğünü tespit etmiştir.

İleri yetişkinlik dönemindeki katılımcılar da ergenlik dönemine benzer olarak olumsuz duygularla baş etme zorluklarına vurgu yapmaktadırlar. Erikson'un son gelişim evresinde bireyler yaşamını gözden geçirerek olgunluk ve umutluluk halini destekleyen bir ego bütünlüğüne ulaşabilirken, ölüm ve kayıpları odak noktaya alan kişiler umutsuzluğu hissedebilirler (Demir Çelebi ve Yukay Yüksel, 2014). İleri yetişkinlik dönemindeki bireyler fiziksel, duygusal ve sosyal yönden değişim içindediler. Katılımcıların ifadelerine bakıldığında fiziksel değişimlerinden çok sosyal açıdan değer görememe hissinin onlarda zorlayıcı duyguları oluşturdukları gözlemlenmektedir. Akbaş vd., (2020) inceledikleri araştırmalarda iyi hissettiren sosyal ilişkilerin varlığının yalnızlık hislerini düşürdüğünü belirtmektedir.

Her dönem katılımcılarda okul yaşantıları ile ilgili zorluklara rastlanmıştır. Bu zorluklar akran zorbalığı ve öğretmenlerle yaşanan zorlukları içermektedir. Öğretmenlerle yapılan bir araştırma sonucunda öğretmenler okuldaki akran zorbalıklarının sözel ve fiziksel olarak daha çok gözlemlendiğini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler akran zorbalığının kökenlerinde ailesel faktörlerin varlığını da belirtmektedirler (Çarkıt ve Bacanlı, 2020). Çankaya da (2011) araştırmasında ilkokul öğrencilerinde sözel ve fiziksel akran zorbalığının yüksek olduğunu belirtmiştir. Genç (2007) lise öğrencilerinde zorbalık ve zorbalığı etkileyen etmenleri incelemiştir. Öğrencilerin sözel zorbalığa daha sık başvurduğunu ve zorbalığın okul başarısı ve aile içi ilişkilerden etkilendiğini belirtmiştir. Rehber öğretmenler ve okul müdürlükleri ile yapılan görüşmelerde okullardaki zorbalığın öğrencilerdeki iletişim ve sorun çözme becerilerindeki zorluklardan kaynaklandığını belirtmişlerdir. Öğretmen ilişkilerinin gençlerdeki etkilerini ele alan Hughes vd., (1999) araştırmasında öğretmen ve öğrenci ilişkilerindeki iyileşmenin olumlu sosyal ilişkileri güçlendirdiğini belirtmişlerdir.

Benzer olarak Zimmer-Gembeck vd., (2005) öğrenciler ve öğretmenler arası çatışmalı ilişkinin öğrencideki sosyal davranışları etkilediğini belirtmektedir.

Katılımcıların yaşadıkları olaylar ve deneyimler sonrasında gelişime, üretime ve toplumsallığa vurgu yapmaları travma sonrası büyüme kavramı ile de ilişkilendirilebilmektedir. Bazı durumlarda kişiler yaşadıkları olumsuz yaşantılardan daha güçlü çıkabilmektedir. Travma sonrası büyüme; bireyin kendi gelişim yapısından, toplumsal etmenlerden ve kaynaklarından etkilenecek bireyin güçlü yönleri ile hedeflerine doğru ilerlemesini ve zorluklarla mücadele etmesini ifade etmektedir (Ramos ve Leal, 2013). Travma sonrası büyümede bilgeliğin rolüne vurgu yapan çalışmalarda bilgeliğin belirsizliğin tanımlanması ve yönetimi, duyguların düzenlenmesi ve bilişin bir bütün olarak ele alınması yönlerinin önemine vurgu yapılmaktadır. Bilgelik yalnızca travma sonrası gelişme göstermemekle birlikte insanın yaşamı boyunca bulunacak oldukça geniş bir kavramı temsil etmektedir. Bilgelik sadece bir sonuç değil, bu mücadelenin olumlu çözümünün kolaylaştırıcısıdır (Linley, 2003: s. 608).

Bilgelik tanımları hakkında yapılan yorumlar incelendiğinde de Staudinger ve Zacher (2018) bireyin iç görüşünü esas alarak kişisel sorunlar ve yaşam olaylarına dair bakışa, Grossman vd. (2020) ise üstbiliş, alçak gönüllülük, farklı bakış açılarının değerlendirilmesine vurgu yapılmaktadır. Gluck vd., (2013) de bilgelik ölçme araçlarının değerlendirildiği çalışmasında yaşam dönemlerinde yer alınan zorluklar ve baş etme güçlerine değinmiştir. Bireylerin bilgelik seviyeleri o durum ve yaşantılar ile mücadelede önemli etkilere sahiptir. Bilge bireyler içinde bulundukları zorlayıcı durumlardan yaşama yönelik anlam çıkarıp büyüme sağlayabilmektedirler (Weststrate vd., 2017).

4.3. ÖNERİLER

Bilgelik, tanımı net olmamakla birlikte üzerinde pek çok alanda (felsefe, eğitim, psikoloji vb.) çalışmaların yapıldığı bir kavram olmaktadır. Bilgeliğin incelenerek bu konu ile ilgili araştırmaların çeşitlendirilmesi önerilmektedir.

Bilgeliğin yaşla birlikte artış gösterebildiği araştırmaların yanı sıra araştırma bulguları ve alan yazı incelendiğinde bilgelik döneminin özelliklerinin her gelişim döneminde yer alabildiği görülmektedir. Araştırmaya her gelişim dönemindeki kadın ve erkeklerin katılımı, referanslar ve uygulanan ölçme araçlarından alınan yüksek

puanlar ile sağlanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın daha kapsayıcı bir örneklem ile yapılması, ileri yetişkinlik dönemindeki kişilere ulaşılabilmesi ve ileri yetişkinlik dönemindeki bireylerin bilgi ve tecrübelerinin incelenmesi bilgeliğin gelişim sürecini görebilmek adına önerilmektedir. Boylamsal araştırmaların yapılarak bireylerin geniş bir zaman bağlamında özelliklerinin incelenmesi önerilmektedir.

Bireylerin öz güven ve kendi sezgilerine güvenmesini pekiştirmek sosyal bağlamlarını desteklemek ile mümkün olmaktadır. Bireylerin hem sosyalleşmesi hem de kendilerini tanımasına yardımcı olabilmek için çeşitli kursların yaygınlaştırılması önerilmektedir.

Gelişim dönemlerinde ergenlik ile başlayan bağımsızlaşma ve hedef oluşturma sürecinin desteklenmesi için aile bilgilendirme seminerleri ve okul rehberlik hizmetlerinin sağlanması önerilmektedir.

Ebeveyn eğitim programlarının hazırlanarak hamilelik döneminden itibaren hastanelerde dahil bireylere sunulması önerilmektedir.

Yapılan görüşmelerde bireylerin yaşadığı zorlu yaşantılar dikkat çekmektedir. Zorlu yaşantılar ile mücadelede bireylerin baş etme yöntemlerinin bilgelik ile ilişkili olduğu araştırmaların (Etezadi ve Puskar, 2013) da varlığı göz önüne alınarak bireyin kendini tanıması, baş etme kaynaklarının belirlenmesi için psikolojik danışma hizmetlerinin sunulması önerilmektedir. Ayrıca bireylerin okul yaşamıyla ilgili zorlukları çokça dile getirmesi durumundan ötürü de okuldaki öğretmen, öğrenci ilişkilerini geliştirecek psiko eğitim programlarının yapılması önerilmektedir. İleri yetişkinlik ve ergenlik döneminde daha sık rastlanan olumsuz duygularla baş etme stratejilerinin bireye kazandırılması amacıyla bireysel veya grup psiko eğitim çalışmalarının, seminerlerin yapılması önerilmektedir.

İleri yetişkinlik dönemindeki bireylerin sosyalleşme süreçlerini desteklemek adına sosyal faaliyetlerin mahallelerde yaygınlaştırılması önerilmektedir. Kuşak çatışmalarını azaltmak, kuşaklar arası deneyim aktarımını gerçekleştirmek adına belediye ve sosyal sorumluluk kuruluşlarının genç ve ileri yetişkinleri bir araya getirecek faaliyetleri düzenlemeleri önerilmektedir.

Araştırmanın birinci örneklem grubundaki bireylerin referans gösterdiği kişilerin üniversite mezunu olması ve yapılan araştırmalarda da bilgeliğin üniversite mezunu veya lisansüstü eğitim alan kişilerde daha yüksek bulunduğu (Borhan, 2017) tespit edilmesi göz önüne alınarak eğitim alanında yapılan çalışmaların

planlanması bilgelik gelişimindeki önemini arttıracakı düşünülerek önerilmektedir. İleri yetişkinlik döneminde mantık becerisinin daha az ön planda olması, yapılan çalışmalarda bilişsel bozuklukların eğitim seviyesi arttıkça azalması bulguları ele alındığında bireylerde her yaşta öğrenmeye teşvik çalışmalarının yaygınlaştırılması önerilmektedir.

Kadınların toplumsal ve olumsuz duygularla baş etme zorluklarının ön plana çıktığı, öz şefkat anlayışlarının gelişim dönemi ilerledikçe daha az ele alındığı, empati, sabır becerilerinin erkeklerden daha fazla gözlemlendiğine dair bulgular göz önüne alındığında toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde çalışmalar yapılarak halkın bilinçlendirilmesine destek verici eğitimlerin verilmesi önerilmektedir. Okullarda toplumsal cinsiyet rollerine yönelik farkındalığı geliştirecek ders müfredatlarının oluşturulması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

1.Kitaplar

- Arı, R. (2008). Eğitim Psikolojisi Gelişim ve Öğrenme: Nobel.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Sosyal Bilimler İçin Veri Ve Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları Ve Yorum : Pegem A Yayıncılık.
- Bowlby, J. (2012). A secure base. London: Routledge Press.
- Blackledge, J. T., Bond, F. W., ve Flaxman, P. E. (2010). Acceptance and Commitment Therapy: Distinctive Features. Routledge.
- Creswell, J.W. (2002). Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research. Pearson Education, Upper Saddle River: NJ.
- Duyan, V., Danış, M. Z. (2006). Need Assessments Of Elderly Living İn Two Different Elderly Homes İn Ankara. In: Proceedings Book of 2nd International Social and Applied Gerontology Symposium in Turkey. Ed: İsmail Tufan. Gero- Yay, Antalya.
- Erikson, E.H. (1977). Childhood and Society: Triad/Paladin.
- Erikson, E.H. (1968). Identity Youth and Crisis: Norton Company
- Gander, M. J. (2001). Çocuk Ve Ergen Gelişimi: İmge Kitabevi.
- Germer, C. (2019). Öz Sefkatli Farkındalık: Tahrip Edici Duygularla Başa Çıkabilmek: Diyojen Yayıncılık.
- Gravetter, J. F. ve Forzano, L. B. (2012). Research Methods For The Behavioral Sciences (4. Baskı). USA: Linda Schreiber-Ganster.
- Kline, M. (2022). Okullarımızı Travmaya Dayanıklı Kılmak İçin Beyin Geliştiren Stratejiler: Nobel Kitabevi.
- Mccrae, R.R. ve Costa, P.T. Jr. (1997). "Conceptions and Correlates of Openness to Experience". İçinde R.Hogan, J.A. Johnson ve S.R. Briggs (Editörler), Handbook of Personality Psychology, (ss. 825-847). San Diego: Academic Press.
- Nazir, T. (2020). Pozitif Psikoloji ve Umut. In Pozitif Psikoloji (pp. 365-393): Nobel Yayıncılık
- Onur, B. (2000). Gelişim Psikolojisi: Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm :İmge Kitabevi.
- Özen, Y. (2015). Sorumluluk Eğitimi: Vize. Yayıncılık.
- Patton, M. Q. (2018). "Nitel Araştırma Ve Değerlendirme Yöntemleri." (M. Bütün ve S. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi.

Santrock, J. W. (2019). Yaşam Boyu Gelisim: Gelisim Psikolojisi: Nobel Akademik Yayıncılık.

Snyder, C. R. (Ed.). (2000). Handbook of hope: Theory, measures, and applications :Academic Press.

Savi Çakar, F. (2017). Yaşam Dönemleri Ve Uyum Sorunları: Pegem Akademi.

Yerlikaya, E. E., ve Yazgan İnanç, B. (2020). Kişilik Kuramları: Pegem Akademi Yayıncılık

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri:Seçkin Yayıncılık.

2. Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

Abukan, B. (2014). Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramına Göre Kendini Gerçekleştirme ve Bilgelik İlişkisi: Yaşlılar Üzerinde Bir Araştırma. Türkiye Cumhuriyeti Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

Akkaya, A. (2019). Psikososyal Gelişim Alanı Olarak Bilgelik Gelişiminin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi.Kocaeli Üniversitesi. Kocaeli.

Akçan Parlaz.,E, Tekgül, N, Karademirci, E, ve Öngel, K. (1999). "Ergenlik Dönemi: Fiziksel Büyüme, Psikolojik Ve Sosyal Gelişim Süreci – Adolescence Period." The Journal of Turkish Family Physician. 3(4): 10-16.

Akça, F., ve Şakar, Z. (2017). "Öğretmen Adaylarının Bireysel Yenilikçilik Düzeylerinin İncelenmesi." Pegem Atıf İndeksi: 451-462.

Akın, A. ve Demirel, S. (2003). "Toplumsal Cinsiyet Kavramı Ve Sağlığa Etkileri." ÇÜ Tıp Fakültesi Dergisi.25(4):73-82.

Akfırat, O. N., ve Akkaya, A. (2022). "San Diego Bilgelik Ölçeği: Uyarlama, Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması." Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi.5(2): 436-452.

Aktu, Y. (2016). "Levinson'un Kuramında İlk Yetişkinlik Döneminin Yaşam Yapısı." Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. 8(2) :162-177.

Aksöz, F. Ve Eroğlu Durkal, M. (2021). "Çalışma Hayatında Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar: Kayseri İlinde Çalışan Kadın Öğretmenler Üzerine Bir Araştırma." Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.59: 142-176.

Akbaş, E., Taşdemir Yiğitoğlu, G. Ve Çunkuş, N. (2020). "Yaşlılıkta Sosyal İzolasyon Ve Yalnızlık."Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi.15(26): 4542-4562.

Akkuş Çutuk, Z. (2017). "Ergenlik Döneminde Depresyon, Anksiyete ve Stres."Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.5(1): 109-137.

- Altun, G. (2021). Geç Ergenlik Döneminde Ebeveyn Tutumları İle Yaşam Doyumu Ve Öz Şefkat Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Klinik Psikoloji Bilim Dalı. İstanbul Gelişim Üniversitesi. İstanbul.
- Alver, B. (2005). “Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Eğitimi Alan Öğrencilerin Empatik Beceri Ve Karar Verme Stratejilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi.” Muğla Üniversitesi SBE Dergisi.14:19 - 34.
- Ardelt, M. (1997). “Wisdom and life satisfaction in old age.” *Psychological Sciences*.52B(1):15-27.
- Ardelt, M. (2000). “Antecedents And Effects Of Wisdom In Old Age—A Longitudinal Perspective On Aging Well.” *Research on Aging*.22(4):360-394.
- Ardelt, M. (2003). “Empirical Assessment Of A Three-Dimensional Wisdom Scale.” 25(3): 275-324.
- Ardelt, M., Pridgen, S., ve Nutter-Pridgen, K. L. (2018). “The Relation Between Age And Three-Dimensional Wisdom: Variations By Wisdom Dimensions And Education.” *Journals of Gerontology: Psychological Sciences* cite as: *J Gerontol B Psychol Sci Soc Sci*.78(3):1339-1349.
- Ardelt, M. (2008). “Self-Development Through Selflessness: The Paradoxical Process Of Growing Wiser.” In H. A. Wayment & I. J. Bauer (Eds.). *Transcending self-interest: Psychological explorations o/the quiet ego* Washington,D.C.:American Psychological Association: 221-233.
- Ardelt, M. (2019). “Wisdom And Well-Being. The Cambridge Handbook Of Wisdom” Cambridge University Press. 602–625
- Arnett, J. J. (2000). “Emerging Adulthood A Theory Of Development From The Late Teens Through The Twenties.” *University of Maryland College Park*.55(5): 469-480.
- Arslan, Y. (2016). “Kim Daha İyi Empati Kuruyor-Empati Üzerine Mikro Bir Sosyolojik Araştırma.” *Yaşam Bilimleri Dergisi*.6(2/1).
- Aslan, M., ve Hocaoglu, Ç. (2017). “Yaşlanma ve Yaşlanma Dönemiyle İlişkili Psikiyatrik Sorunlar” *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 7(1): 53-62.
- Ataşalar, J. (1996). Üniversite Öğrencilerinin Empatik Eğilim Düzeylerine Cinsiyet Ve Yaşlarına Göre Kendini Açma Davranışları. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Atak, H. ve Çok, F. (2010). “İnsan Yaşamında Yeni Bir Dönem: Beliren Yetişkinlik.” *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*.17(1): 39-50.
- Ataman, A. (2021). Umut Temelli Müdahale Programının Suriyeli Mülteci Çocukların Umut Ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine Etkisi. Yüksek lisans tezi, İbn Haldun Üniversitesi. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. İstanbul.

- Aydın, M. (2021). "Bilgelik Ve Bir Bilge Olarak Yunus Emre." Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi. 5: 1-11.
- Apaydın Demirci, Z. (2020)."Ergenlik Döneminde Yaşanan Negatif Belirtilerin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi." Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 5 (2): 372-382
- Baki, A. Ve Gökçek, T. (2012). "Karma Yöntem Araştırmalarına Genel Bir Bakış." Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 11(42): 1-21.
- Baltacı, A. (2018). "Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri Ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme."Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.7(1).
- Baltacı, A. (2019). "Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?"Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.5(2): 368-388.
- Baltes, P. B., ve Smith, J. (2008). "The Fascination Of Wisdom: Its Nature, Ontogeny, And Function." Perspectives on Psychological Science. 3(1):56-64
- Balıkçı, Ü. (2023). Bilgelik, Bilinçli Farkındalık Ve Dindarlık Arasındaki İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Felsefe ve Fen Bilimleri Anabilim Dalı. Sakarya.
- Başkale, H. (2016). "Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi." Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi. 9(1):23-28.
- Bitlisli, F., Dinç, M., Çetinceli, E., ve Kaygısız, Ü. (2013). "Beş Faktör Kişilik Özellikleri İle Akademik Güdülenme İlişkisi: Süleyman Demirel Üniversitesi Isparta Meslek Yüksekokulu Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma." İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.18(2):459-480.
- Bilgin, O. (2019). "Türkiye’de Özgüven İle İlgili Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi."14(20): 371 - 393.
- Brown, S. C., ve Greene, J. A. (2006). "The Wisdom Development Scale: Translating The Conceptual To The Concrete." Journal of College Student Development. 47(1): 1-19.
- Borhan, N. (2017). Yaşlılardaki Bilgelik Ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkinin Moderatörleri Olarak İçsel Dindarlık Ve Spiritüel İyi Oluş. Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Bulut, D. ve Kızıldağ, D. (2017). "Cinsiyet Ayrımcılığı Ve Kadın İnsan Kaynakları Yöneticilerinin Kariyerleri Üzerindeki Etkileri." Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi.15(2): 81-102.

- Cihangir Çankaya, Z., ve Meydan, B.(2018). “Ergenlik Döneminde Mutluluk Ve Umut.” Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi.17(65): 207-222.
- Creswell, J.W. (2006). Understanding Mixed Methods Research, (Chapter 1). Available at: http://www.sagepub.com/upm-data/10981_Chapter_1.pdf
- Çalikuşu, H. Ve Sürücü, A. (2020). “Ergenlerde Özgüven İle Olumsuz Otomatik Düşünceler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.” Ekev Akademi Dergisi.24(83): 491-508.
- Çarkıt, E. ve Bacanlı, F. (2020). “Okullarda Akran Zorbalığı: Öğretmen Görüşlerine Göre Nitel Bir Çalışma.” OPUS International Journal of Society Researches.15 (24) : 2545-2583
- Çankaya, İ. (2011). “İlköğretimde Akran Zorbalığı.” Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 24 (1): 81-92.
- Çebi, B. (2022). Üst Öğrenim Geçiş Sınavına Hazırlanan Öğrencilerin Bilgelik Düzeylerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. İstanbul.
- Çoban, A. E., ve Hamamcı, Z. (2006). “Kontrol Odakları Farklı Ergenlerin Karar Stratejileri Açısından İncelenmesi.” Kastamonu Eğitim Dergisi. 14(2): 393-402.
- Çuhadar, D., Sertbaş, G., ve Tutkun, H. (2006). “Huzurevinde Yaşayan Yaşlıların Bilişsel İşlev Ve Günlük Yaşam Etkinliği Düzeyleri Arasındaki İlişki.” Anadolu Psikiyatri Dergisi. 7: 232-239.
- Demir, R., ve Türk, F. (2020). “Pozitif Psikoloji: Tarihçe, Temel Kavramlar, Terapötik Süreç, Eleştiriler Ve Katkıları.” Uluslararası Akademik Psikolojik Danışma ve Rehberlik Araştırmaları Dergisi. 2(2):108-124.
- Demir, E. (2019). Notlarım: Bilimsel Araştırma Paradigmaları. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ölçme ve Değerlendirme Anabilim Dalı.Ankara.
- Dewangan, L.R., V.Narayanan, H.ve Ghosh, R. (2022). Wisdom: Cultural and Cross-Cultural Understanding with a Systematic Review of Empirical Studies. In C. Maheshkar (Ed.) Handbook of Research on Cultural and Cross-cultural Psychology.
- Demetriou, A., Liakos, A. Ve Kizilyürek, N. (2021). “How Wisdom Emerges From Intellectual Development: A Developmental/Historical Theory For Raising Mandelas.” Journal of Intelligence.9(3).
- Demir Çelebi, Ç. ve Yukay Yüksel, M. (2014). “Yaşlılık Ve Yaşlılara Sunulan Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Uygulamalarına Bir Bakış.” Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi.4(2): 175-202.
- Didicco Bloom, B. ve Crabtree, B.F. (2006). “The Qualitative Research Interview.”Medical Education. 40:314–321.

- Doğan, A., ve Cebioğlu, S. (2011). “Beliren Yetişkinlik: Ergenlikten Yetişkinliğe Uzanan Bir Dönem”. *Türk Psikoloji Yazıları*. 14(28): 11-21.
- Doğan, M. (2017). “Karakter Gücü Olarak Sabır Ve Psikolojik İyi Oluş İlişkisi.” *The Journal of Happiness & Well-Being*.5(1): 134-153.
- DuFault, K., ve Martocchio, B. C(1985). “Symposium On Compassionate Care And The Dying Experience. Hope: Its Spheres And Dimensions.” *The Nursing Clinics of North America*. 20(2): 379-391.
- Duman N. (2019). “Travma Sonrası Büyüme Ve Gelişim.” *IJAR*.4(7): 178-184
- Duckworth, A. L., Weir, D., Tsukayama, E., ve Kwok, D. (2012). “Who Does Well In Life? Conscientious Adults Excel In Both Objective And Subjective Success.” *Frontiers in Psychology*. 3.
- Ercan, L. (2001). “Ergenlik Döneminde Rehberlik Ve Psikolojik Danışma Hizmetleri.” *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 9(2): 47-58.
- Erdem, Ş. (2019).Üstün Yeteneklilerin İyi Oluşunda Bilgelik, Değerler ve Benlik Kavramının Rolü. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Doktora Tezi.Tokat.
- Ergin, D. A., ve Akfırat, N. (2013). “Eğitsel/Mesleki Hedef Belirleme Sürecinde Yaratıcı Drama Ve Grupla Danışmanın Etkililiğinin İncelenmesi.” *Yaratıcı Drama Dergisi*. 8(15): 48-70.
- Etezadi, S., and Pushkar, D. (2013). “Why Are Wise People Happier? An Explanatory Model Of Wisdom And Emotional Well-Being In Older Adults.” *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*.14(3): 929–950.
- Ertürk, E. M. (2017). “Bilimsel Psikolojinin Tarihsel Süreci Üzerine.” *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*.7(14): 161-180.
- Eryılmaz, A. (2011). “Yaşam Boyu Gelişim Yaklaşımı.” *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*.3(1): 49-66.
- Eryılmaz, A., ve Ercan, L. (2011). “Beliren Yetişkinlikte Romantik Yakınlığı Başlatma Ve Algılanan Kontrol.” *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*.31(2):359-380.
- Eryılmaz, A., ve Ercan, L (2013). “Beliren Yetişkinlikte Romantik Yakınlığı Kim Başlatabilir? Kişilik Özellikleri Ve Kimlik Statüleri.” *Balıkesir University The Journal of Social Sciences Institute*. 16(29): 63-80.
- Eryılmaz, A. (2013). “Pozitif Psikolojinin Psikolojik Danışmanlık Ve Rehberlik Alanında Gelişimsel Ve Önleyici Hizmetler Bağlamında Kullanılması.” *The Journal of Happiness & Well-Being*. 1(1):1-22.

- Ertekin Pınar, Ş. Ve Demirel, G. (2016). “Huzurevinde Yaşayan Orta Yaş Ve Yaşlı Bireylerde Günlük Yaşam Aktiviteleri, Öz-Bakım Gücü Ve Yaşam Doyumunun İncelenmesi.” Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi.9: 39-52
- Erözkan, A. (2005). “Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerilerini Etkileyen Faktörler.” M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi. 22:135-150.
- Fadilah, L.F.Z. (2016). “Wisdom: Development Across Life-Span.” 2nd Psychology & Humanity: 19-20.
- Finucane, M. L., Alhakami, A., Slovic, P., and Johnson, S. M. (2000). “The Affect Heuristic In Judgments Of Risks And Benefits.” Journal of Behavioral Decision Making.13(1): 1–17.
- Gazioğlu, N. (2020). Orta Yetişkinlikte İnternet Kullanımının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. Doktora Tezi. Maltepe Üniversitesi. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.İstanbul.
- Genç, G. (2007).Genel Liselerde Akran Zorbalığı Ve Yönetimi.Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.Malatya.
- Gluck, J., Bluck, S., Baron, J., and McAdams, D. P.(2005, May). “The Wisdom Of Experience: Autobiographical Narratives Across Adulthood.” International Journal of Behavioral Development. 29(3): 197-208.
- Gluck, J., König, S., Naschenweng, K., Redzanowski, U., Dorner, L., Straßer, I., and Wiedermann, W(2013, July). “How To Measure Wisdom: Content, Reliability, And Validity Of Five Measures.”Frontiers in Psychology.4: 1-13.
- Gluck, J. (2019). “The Development Of Wisdom During Adulthood.” The Cambridge Handbook of Wisdom: 323–346.
- Göksoy, S. (2019). “Paradigma Ve Paradigmalar.” Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi.1(1): 1-15.
- Gönenç, İ.M., Topuz, Ş., Yılmaz Sezer, N.Y., Yılmaz, S. Ve Büyükkayacı Duman, N. (2018). “Toplumsal Cinsiyet Dersinin Toplumsal Cinsiyet Algısına Etkisi.” Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi.7(1):22-29.
- Grossmann, I., Weststrate, N. M., Ardelt, M., Brienza, J. P., Dong, M., Ferrari, M., Fournier, M. A., Hu, C. S., Nusbaum, H. C., and Vervaeke, J. (2020). “The Science Of Wisdom In A Polarized World: Knowns And Unknowns.” Psychological Inquiry. 31(2): 103-133.
- Güneş, F. (2012). “Bologna Süreci İle Yükseköğretimde Öngörülen Beceri Ve Yetkinlikler.” Yükseköğretim ve Bilim Dergisi.2(1): 1-9.

- Güneş, F., ve Tarhan, S. (2022). “Genç Yetişkinlerin Toplumsal Cinsiyet Algılarını Yordamada Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Rolünün İncelenmesi.” Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi.6(2): 108-122.
- Gürses, İ., ve Kılavuz, M. A. (2011). “Erikson’un Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri Teorisi Açısından Kuşaklararası Din Eğitimi Ve İletişiminin Önemi.” Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 20(2):153-166.
- Gürses, İ., ve Kılavuz, M. A. (2011). “Erikson’un Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri Teorisi Açısından Kuşaklararası Din Eğitimi Ve İletişiminin Önemi.” Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 20(2):153-166.
- Hançer, M., ve Tanrısevdi, A. (2003). “Sosyal Zeka Kavramının Bir Boyutu Olarak Empati Ve Performans Üzerine Bir İnceleme.” Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.27(2): 211-227.
- Hughes, J. N., Cavell, T. A. and Jackson, T. (1999). “Influence Of The Teacher Student Relationship On Childhood Conduct Problems: A Prospective Study.” Journal Of Clinical Child Psychology.28(2):173–184.
- İkiz, K. (2021). Lise Öğrencilerinde Bilgelik ve Öz Kabulün Akademik Erteleme ile İlişkisi. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Kabakçı, Ö. F. (2016). “Karakter Güçleri Ve Erdemli Oluş: Güçlü Yanlara-Dayalı Psikolojik Danışma Ve Değerler Eğitimine Yeni Bir Yaklaşım”. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. 6(45): 25-40.
- Kabakçı Çimen, L. (2019). “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Rol Model Tercihleri.” MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi.8(1): 88-110.
- Kabaklı Çimen, L. (2017). “Üniversite Öğrencilerinin Vatanseverlik Tutumları İle Benlik Kurguları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.” İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi. 6(3):1950-1975.
- Kaleli, B., ve Yalçın, B. (2021). “Beş Faktör Kişilik Özellikleri İle İş Değerleri İlişkisinin Kuşaklar Kapsamında Analizi”. Hitit Sosyal Bilimler Dergisi. 14(1) :87-109.
- Kavun, Y. (2016). Ergenlerde Dindarlık Ve İnsani Değerler. Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ve Din Bilimleri Anabilim Dalı. Din Psikolojisi Bilim Dalı. Konya.
- Kapıkıran, Ş. ve Özgüngör, S. (2009). “Ergenlerin Sosyal Destek Düzeylerinin Akademik Başarı Ve Gündülenme Düzeyi İle İlişkileri.” Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi. 16(1): 21-30.
- Karaağaç, G., Bıyık Temel, A., ve Yıldırım, J. G. (2019). “Gençlerin Yaşlılığa İlişkin Görüş Ve Düşüncelerinin İncelenmesi.” Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi.12(1):32-41.

- Kararırmak, Ö., ve Siviş, R. (2008). "MODERNİZMDEN POSTMODERNİZME GEÇİŞ VE POZİTİF PSİKOLOJİ." *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*.3(30):103-115.
- Karataş, Z., ve Uzun, K. (2022). "Beliren Ve Orta Yetişkinlik Dönemindeki Bireylerin Ahlakî Davranış İle İlgili Görüşleri". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.(62):672-704
- Kavut, S. (2015). Kuşaklararası İletişim Farklılıklarının Aile İçi İletişime Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Kılıç, G. (2019). Antikçağda Bilge ve Bilgelik Kavramı. Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Antalya.
- Koca, M. (2021). "Üniversitede Öğrenim Gören Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Rol Tutumlarının Yaşam Doyumu Ve Saldırganlıkla İlişkisi" Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 42: 123-140.
- Koç, M. (2004). "Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi Ve Genel Özellikleri." *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.1(17): 231-256.
- Koç, M. (2016). "Demografik Özellikler İle Empatik Eğilim Arasın-Daki İlişki: Yetişkinler Üzerine Ampirik Bir Araştırma." *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.(9): 25-77.
- Koç, M., ve Titiz, H. (2016). "Kadın Yöneticilerde İş Tatmin Düzeylerinin Orta Yetişkinlik Dönemi Açısından İncelenmesi" *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*.(55):331-364.
- Korkut Owen, F., Doğan, T., Demirbaş Çelik, N., ve W.Owen, D. (2016). "İyilik Hali Yıldızı Ölçeği'nin Geliştirilmesi" *Journal of Human Sciences*.13(3):5013-5031.
- Korkut, F. (2005). "Yetişkinlere Yönelik İletişim Becerileri Eğitimi." *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.28: 143-149.
- Köse, M., ve Demir, E. (2014). "Öğretmenlerin Rol Modelliği Hakkında Öğrenci Görüşleri." *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*.4(1): 08-18.
- Kuş, E. (2007). "Sosyal Bilim Metodolojisinde Paradigma Dönüşümü Ve Psikolojide Nitel Araştırma." *Türk Psikoloji Yazıları*.10(20): 19-41.
- Krause, N. (2016). "Assessing The Relationships Among Wisdom, Humility, And Life Satisfaction". *Journal of Adult Development*. 23(3): 140-149.
- Lachman, M. E. (2004). "Development In Midlife." *Annual Review of Psychology*.55:305-331.
- Levinson, D. J. (1986). "A Conception Of Adult Development". *American Psychologist*, 41(1), 3–13. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.41.1.3>

- Linden, M. (2014). Promoting resilience and well-being with wisdom and wisdom therapy. In G. Fava and C. Ruini (Eds.) Increasing psychological well-being in clinical and educational settings. *Cross-Cultural Advancements in Positive Psychology, Vol.8*. Springer, Dordrecht.
- Linley, P.A. (2003). "Positive Adaptation To Trauma: Wisdom As Both Process And Outcome." *Journal of Traumatic Stress*.16(6):601-610.
- Linley, A., Joseph, S., Harrington, S., ve Wood, A. M. (2006). "Positive Psychology: Past, Present, And (Possible) Future." *The Journal of Positive Psychology*.1: 3 – 16.
- Loevinger, J. (1966). "The Meaning And Measurement Of Ego Development." *American Psychologist*.21(3): 195–206.
- Maslow, A. H. (1943). "A Theory Of Human Motivation." *Psychological Review*.50(4): 370-396.
- McCullough, M. E., ve Snyder, C. R (2000). "Classical Sources Of Human Strength: Revisiting An Old Home And Building A New One" *Journal of Social and Clinical Psychology*.19(1): 1–10.
- Moraitou, D., ve Efklides, A. (2011). "The Wise Thinking And Acting Questionnaire: The Cognitive Facet Of Wisdom And Its Relation With Memory, Affect, And Hope." *Journal of Happiness Studies*.13(5): 849–873.
- Neff, K. D., Rude, S. S., and Kirkpatrick, K. L. (2006). "An Examination Of Self-Compassion İn Relation To Positive Psychological Functioning And Personality Traits." *Journal of Research in Personality*.41: 908-916.
- Öner, Ç (2019). "Genç Yetişkin Erkek Sporcuların Bireysel Yenilikçilerinin Bireysel Gelişim İnisiyatifleri Bağlamında İncelenmesi." *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*.3(1): 25-40.
- Öngören, B., ve Aydemir, İ (2022). "Kurum Bakımı Altındaki Ergenlerle İletişim." *Karya Journal Of Health Science*. 3(2): 167-175.
- Öncü, S. (2022). "Covid-19 Pandemisinin Ergenler Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi" *Yeditepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.11(13): 82-87.
- Özkan Tuncay F. , Fertelli T. (2018). "Yaşlılarda Bilişsel İşlevlerin Günlük Yaşam Aktiviteleri Ve Yaşam Doyumu İle İlişkisi." *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* .32(3): 183-190.
- Öztürk, M.S. ve Yılmaz, N. (2021). "Gençlerde Empati Düzeyi Ve Yaşam Tatmini Arasındaki İlişkinin İncelenmesi." *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*.56(1): 495-506.
- Özdemir, N. (2010). "Mizah, Eleştirel Düşünce Ve Bilgelik: Nasreddin Hoca." *Milli Folklor Dergisi*. 87(11): 27-40.

- Özdemir, O., Güzel Özdemir, P., Kadak, M. T., ve Nasıroğlu, S. (2012). “Kişilik Gelişimi.” *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 4(4): 566-589.
- Özen, Y., Gülaçtı, F., ve Çıkılı, Y. (2002). “İlköğretim Öğrencilerinin Sorumluluk Duygusu Ve Davranış Düzeyleri İle İç-Denetimsel Sorumluluk İle Dış-Denetimsel Sorumluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.” *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*.4(2): 46-58.
- Özen, Y. (2017). “Travma Sonrası Gelişim, Büyüme, Kimlik Gelişimi Ve Sosyal İlişkiler.” *Researcher: Social Science Studies*.5(4): 858-872
- Öztan Ulusoy, Y. (2020). “Orta Yaş Dönemi Bireylerin İçinde Bulundukları Yaş Dönemine İlişkin Algılarının İncelenmesi.” *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*.19(74): 587-601.
- Paul, U. K., ve Baltes, B. (2003). “Wisdom-Related Knowledge: Affective, Motivational, And Interpersonal Correlates.” *Personality and Social Psychology Bulletin*.29(9): 1104–1119.
- Park, N., ve Peterson, C. (2008). “Positive Psychology And Character Strengths: Application To Strengths-Based School Counseling.” *Professional School Counseling*.12: 85-92.
- Peker, A., ve Kaygusuz, C. (2009). “Genel Ve Meslek Liselerindeki Öğrenci, Öğretmen Ve Yöneticilerin Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Hizmetlerinden Beklenti Düzeylerinin İncelenmesi.” *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 17: 96-110.
- Piliavin, J. A. Ve Charng, H. W. (1990). “Altruism: A Review of Recent Theory and Research.” *Annual Review of Sociology*. 16: 27-65.
- Polat, A. (2022). “Nitel Araştırmalarda Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları: Soru Form Ve Türleri, Nitelikler Ve Sıralama.” *Anadolu Üniversitesi ve Sosyal Bilimler Dergisi*. 22(2):162-182.
- Ryan, E.B., Jin, Y., Anas, A.P. ve Luh, J.J. (2004).” Communication Beliefs About Youth And Old Age İn Asia And Canada.” *Journal of Cross-Cultural Gerontology*.19(4): 343-360.
- Ramos, C. ve Leal, I. (2013). “Posttraumatic Growth İn The Aftermath Of Trauma: A Literature Review About Related Factors And Application Contexts”. *Psychology, Community & Health*. 2(1):43–54.
- Şahin, Ş., ve Çevener Özçelik, Ç. (2016). “Ergenlik Dönemi Ve Sosyalleşme.” *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*.5(1): 42-49.
- Sarıoğlu, F.C. (2014). Travmatik Olayların Psikolojik Sonuçlarının Diğer Güç Yaşam Deneyimlerinden Farkı: Toplum Temelli Bir Çalışmanın Bulguları. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı. İstanbul.

- Sarıtaş Atalar, D. Ve Altan Atalay, A. (2018). “Ergenlik Döneminde Duygu Düzenleme Ve Ruh Sağlığı: Ana-Babanın Ve Mizacın Rolü.” Ergenlik Dönemi ve Ruhsal Bozukluklar. Ankara: Türkiye Klinikleri: 84-90
- Saygılı, G., Kırıktas, H., ve Gülsoy, H. T. (2015). “Bazı Değişkenlere Göre Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeyleri.” Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.4(1): 73-82.
- Schnitker, S. A. (2012). “An Examination Of Patience And Well-Being.” The Journal of Positive Psychology: Dedicated to furthering research and promoting good practice. 7(4): 263-280.
- Schoemaker, P. (1993). “Determinants Of Risk-Taking: Behavioral And Economic Views.” Journal of Risk and Uncertainty.6(1):49-73.
- Seligman, M. E.P., ve Csikszentmihalyi, M. (2000). “Positive Psychology.” American Psychological Association.55(1): 5-14.
- Sinanoğlu, A. F. (2006). “Atatürk’ün Kişiliğinde Bilgelik Vasfının Tezahürü Ve Toplum Hayatına Yansıması.” AÜİFD. 47(1): 107-122.
- Snyder, C. R., Harris, C., Anderson, J. R., Holleran, S. A., Irving, L. M., Sigmon, S. T., Yoshinobu, L., Gibb, J., Langelle, C. ve Harney, P. (1991). “The Will And Ways: Development And Validation Of An Individual-Differences Measure Of Hope.” Journal of Personality and Social Psychology.60 (4): 570-585.
- Snyder, C. R. (2002). “Hope Theory: Rainbows İn The Mind.” Psychological Inquiry.13(4): 249–275.
- Sternberg, R. J. (1985). “Implicit Theories Of Intelligence, Creativity, And Wisdom.” Journal of Personality and Social Psychology. 49(3): 607–627.
- Sternberg, R. J. (1998). “A Balance Theory Of Wisdom: Review Of General Psychology” 2(4): 347–365.
- Sternberg, R.J., Reznitskay, A. Ve Jarvin, L. (2007). “Teaching For Wisdom: What Matters İs Not Just What Students Know, But How They Use İt”. London Review of Education. 5(2):143- 158.
- Şimşek, N., Küçük Öztürk, G., ve Yüceler Kaçmaz, H. (2018). “Yaşlılık Ve Yalnızlık.” Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 11(58): 486-499.
- Taşcıoğlu, Ö. L. (2018). “Vatan Kavramı Ve Türk Milleti İçin Vatanın Önemi.” akademik sosyal araştırmalar dergisi. (71):221-230.
- Tatlılıoğlu, K. (2014). “Üniversite Öğrencilerinin Beş Faktör Kişilik Kuramı’na Göre Kişilik Özellikleri Alt Boyutlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi.” Tarih Okulu Dergisi.7(17): 939-971.

- Terjesen, M.D., Jacofsky, M., Froh, J., ve Digiuseppe, R. (2004). "Integrating Positive Psychology Into Schools: Implications For Practice." *Psychology in the Schools*. 41(1): 163-172.
- Tekindal, M. ve Uğuz Arsu, Ş. (2020). "Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı Ve Sürecine Yönelik Bir Derleme." *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*. 20 (1):153- 182.
- Thomas, M. L., Bangen, K. J., Palmer, B. W., Sirkin Martin, A., Avanzino, J. A., Depp, C. A., ... Jeste, D. V. (2019). "A New Scale For Assessing Wisdom Based On Common Domains And A Neurobiological Model: The San Diego Wisdom Scale (SD-WISE)." *Journal of Psychiatric Research*. 108: 40–47.
- Toy, E. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri İle Öz güven Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi MAKÜ Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Burdur.
- Topbay, Y. (2016). Ortaokul Öğrencilerinin Psikolojik Sağlamlık Düzeylerinin Algılanan Sosyal Destek Ve Aile İşlevleri Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Toprak, A. (2019). Spor Yapan Ve Yapmayan Lise Öğrencilerinin Kişisel Sorumluluk Ve Liderlik Özelliklerinin İncelenmesi. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Niğde.
- Turgut, T., ve Yücel, S. (2020). "Beliren Ve Genç Yetişkinlerde Koşulsuz Kendini Kabul Ve İlişki Bağımlılığı Arasındaki İlişkide Olumsuz Değerlendirilme Korkusunun Aracı Rolünün İncelenmesi." *Humanistic Perspective*. 2(3): 316-334.
- Turgut, Ö. (2022). Beliren Yetişkinlikte Kendini Toparlama Gücünün Yordayıcıları Olarak Benlik Kurguları, Yaşam Amacı Belirleme, Bilgelik Ve Başa Çıkma. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Turgut, Ö., ve Nazlı, S. (2021). "Kendine Yönelik Bilgelik Algısı Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik Ve Güvenirlilik Çalışması." *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 57: 425-448.
- Ulus, L. (2018). "Ergen Bireyler İçin Yaşam Becerileri." *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. 5(12): 516-537.
- Umutlu, S. Ve Öztürk, M. (2020). "İş Yaşamında Kadın Ve Karşılaştığı Sorunlar." *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 25(3):297-306.
- Ünal, G. (2021). "Farklı Bilgelik Yaklaşımları Açısından "Ömür Dediğin" Belgeselinin Analizi" *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*. 24(13):36-47.
- Ünal, F., Tarhan, S. Ve Çürükvelioğlu Köksal, E. (2017). "Toplumsal Cinsiyet Algısını Yordamada Cinsiyet, Sınıf, Bölüm Ve Toplumsal Cinsiyet Oluşumunun Rolü." *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 6(1): 227-236.

- Watson, T. (2012). "Wisdom And Thw Cognitive Development Of Self- Regulation. Inkblot: The Undergraduate" Journal of Psychology.1: 39-50.
- Webster, J.D. (2003). "An Exploratory Analysis Of A Self-Assessed Wisdom Scale" Journal of Adult Development.10(1): 13-22.
- Webster, J.D. (2018). "The Wisdom Of James Birren." The International Journal of Reminiscence and Life Review.1(5): 59-61.
- Weststrate, N. M. ve Glück, J. (2017). "Hard-Earned Wisdom: Exploratory Processing Of Difficult Life Experience Is Positively Associated With Wisdom." Developmental Psychology.53: 800-814.
- Williams, A., Ota, H., Giles, H., Pierson, H. D., Gallois, C., NG, S.-H., Lim, T.-S., Ryan, E. B., Somera, L., Maher, J., Cai, D., ve Harwood, J. (1997). "Young People Beliefs About İntergenereational Communication: An İnitial Cross-Cultural Comparison." Communication Research.24(4): 370–393.
- Varıcıer, E.Ş. (2019). Yetişkin Psikolojik Sağlamlığı Üzerine Bir İnceleme: Algılanan Ebeveyn Tutumu, Kontrol Odağı, Algılanan Sosyal Destek Ve Stresle Başa Çıkma Stilleri. Yüksek Lisans Tezi. İbn Haldun Üniversitesi. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.Klinik Psikoloji Anabilim Dalı. İstanbul.
- Vefikuluçay, D., Zeyneloğlu, S., Eroğlu, K. Ve Taşkın, L. (2007). "Kafkas Üniversitesi Son Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Bakış Açıları." Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi: 26-38.
- Yaran, C. S. (2008). "Kaşgarlı Mahmud'un Divanü Lugatı't-Türk'ünde Erdem Ve Bilgelik." Journal of Istanbul University Faculty of Theology. 0 (18):23-48.
- Yıldırım, F.,ve Abukan, B. (2015). "Yaşlılıkta Bilgelik Konusunda Bir Derleme." Türk Psikoloji Yazıları.18(35): 1-9.
- Yılmaz, B., ve Gündüz, B. (2021). "Beliren Yetişkinlik Döneminde Romantik İlişki Doyumunun Yordayıcısı Olarak Benlik Ayrışması, Otantiklik Ve Depresyon." Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. (58): 33-361.
- Yılmaz, E., Yılmaz, E., ve Karaca, F. (2008). "Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Destek Ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi." Genel Tıp Dergisi, 18(2):71-79.
- Yüksel Şahin, F. (2002). "Yönetici Adaylarının Mantıklı Karar Verme Ve Problem Çözme Beceri Düzeylerinin İncelenmesi." Eğitim ve Bilim. 27(125): 8-16.
- Zengin, E. (2019). Ergenlerde Anne Baba Tutumları İle Sınav Kaygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Ortaokul Örneği. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Zacher, H., ve Staudinger, U. M. (2018). "Wisdom And Well-Being." In E. Diener, S. Oishi, and L. Tay (Eds.), Handbook of well-being. Salt Lake City, UT: DEF Publishers. doi:nobascholar.com

Zimmer-Gembeck, M. J., Geiger, T. C., ve Crick, N. R. (2005). "Relational And Physical Aggression, Prosocial Behavior, And Peer Relations." The Journal of Early Adolescence. 25(4): 421–452.

Wang, Y., Wu, W., Song, H., Wu, M., ve Cai, H. (2017). " The Development Of Implicit Self-Esteem During Emerging Adulthood: A Longitudinal Analysis." Social Psychological and Personality Science: 1-9.

3.Elektronik Kaynaklar

Clayton, J. (2022). Leisure Activities Overview and Examples | What are Leisure Activities? - Video & Lesson Transcript. Study.com. Retrieved May 21, 2023, from <https://study.com/learn/lesson/leisure-activities-overview-examples-what-are-leisure-activities.html> Erişim Tarihi: 26.05.2022

Çamlıbel İrkin, A. (2012, Ocak). Çocukların Gelişim Süreci Ve Televizyonun Etkileri - PDF <https://docplayer.biz.tr/25906051-Cocukların-gelişim-sureci-ve-televizyonun-etkileri.html> Erişim Tarihi: 25.03.2023

McGee, Joel Vick (2005). Cognitive, demographic, and motivational factors as indicators of help-seeking in supplemental instruction. Doctoral dissertation, Texas A&M University. Texas A&M University. Available electronically <https://hdl.handle.net/1969.1/2325>. Erişim Tarihi: ???

United Nations. (2023). Youth | United Nations. the United Nations. <https://www.un.org/en/global-issues/youth>. Erişim Tarihi: 26.03.2023

Kaygısız, E. G. (2013). Örgütsel Bilgeliğin Yaratılmasında Dönüşümsel Liderliğin Rolü Üzerine Bir Çalışma. Esra G. Kaygısız tez. <http://acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/5561/354850.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Erişim Tarihi:14.03.2023

EKLER

EK-1 ETİK KURUL İZNİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 09.12.2022-E.333382

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu

Sayı : E-10017888-100-333382
Konu : İrem DEMİRÖZ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 01.12.2022 tarihli, 329405 sayılı ve "Etik Kurul Onayı hk." konulu yazı

Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 08/12/2022 tarih ve 2022/11 no lu toplantısında alınan 21 sıra sayılı kararı aşağıda sunulmuştur.

Bilgilerinize arz ederim.

Karar No 21: Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 01.12.2022 tarih ve 329405 sayılı yazısı görüşüldü. Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans Programı öğrencisi İrem DEMİRÖZ'ün, Doç. Dr. Osman Nejat AKFIRAT'ın danışmanlığında yürüttüğü "Farklı Gelişim Dönemlerindeki Bireylerin Bilgelik Özelliklerinin İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezi kapsamında yapacağı anket uygulamasında, bilimsel araştırma ve yayın etiği açısından bir sakınca olmadığına oy birliği ile karar verildi.

Prof.Dr. İbrahim ŞİRİN
Kurul Başkanı

Belge Doğrulama Adresi : <https://turkiye.gov.tr/kocaeli-universitesi-ebys>

Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Kocaeli Üniversitesi Umuttepe Yerleşkesi
41380, Kocaeli
Tel: +90 (262) 303 10 01 Faks: +90 (262) 303 10 33
E-Posta : rekiletisim@kocaeli.edu.tr Elektronik Ağ : <http://www.kocaeli.edu.tr>
Kep Adresi: kocaeliuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Pelin ÜNALDI DOLGUN

Raportör
Telefon No: 303 10 49

EK-2 İYİLİK HALİ YILDIZI ÖLÇEĞİ İZNİ

Merhaba İrem,

İyilik hali konusuyla ilgilenmene sevindim. İHYÖ'yü elbette tezinde kullanabilirsin.

Aslında ölçek maddeleri üniversite öğrencileri ve yetişkinler için değişmiyor. Sadece psikometrik bilgiler farklılaşıyor. İlgili makaleyi okumuş olduğunu anlıyorum.

Ölçek maddelerinin tamamını hiç bir biçimde yayınlanmaması (tezinde madde örnekleri verebilirsin tabii), tez danışmanı dışındaki araştırmacılarla paylaşılması ve maddelerde tek bir sözcüğün bile değiştirilmemesi gerektiğini biliyorsundur. Sadece anımsatmak istedim.

Tezinde kolaylıklar dilerim

Fidan Korkut Owen, Prof. Dr.

EK-3 İYİLİK HALİ YILDIZI ÖLÇEĞİ (ÖRNEK MADDELER)

Aşağıdaki ölçekteki maddeler, yaşam biçimimizi ölçmeyi amaçlamaktadır. İfadeleri size uygunluğu açısından aşağıdaki derecelemeye göre değerlendiriniz. Teşekkür ederiz.

Fidan Korkut-Owen, Türkan Doğan, Nur Demirtaş-Çelik ve Dean W. Owen

- 1 beni hiç yansıtmıyor
2 beni yansıtmıyor
3 bazen
4 beni yansıtıyor
5 tamamen beni yansıtıyor

	Maddeler	Beni Hiç Yansıtmıyor	Beni Yansıtmıyor	Bazen	Beni Yansıtıyor	Tamamen Beni Yansıtıyor
1.	Hayatımın bir anlamı ve amacı var					
2.	Yaşam boyu öğrenmeye inanırım					
3.	Değişiklikler e çabuk uyum sağlarım.					
4.	Dengeli bir beslenme tarzım var.					
5.	Yakın arkadaşların ve aile ilişkilerinin oluşturduğu sosyal ilişkilere sahibim					

EK-4 BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Sayın Gönüllü,

Sizi İrem Demiröz tarafından yürütülen “Farklı Gelişim Dönemlerindeki Bireylerin Bilgelik Özelliklerinin İncelenmesi” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz.

Bu araştırmanın amacı, farklı gelişim dönemlerindeki bireylerin bilgelik özelliklerinin incelenmesidir. Bu amaçla yapılacak olan *görüşmede* size konuyla ilgili açık uçlu sorular yöneltilenektir. Görüşme tahminen 1,5 saat sürecektir. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, içtenlikle size en uygun gelen düşünceler çerçevesinde cevaplamandır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda neden belirtmeksizin **çalışmayı bırakma hakkına da** sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya e posta yoluyla sorabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının :

Adı-Soyadı:

İmzası:

Araştırmacının

Adı-Soyadı: İrem Demiröz

EK-5 VELİ BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Sayın Veli,

İzniniz dahilinde çocuğunuzu İrem Demiröz tarafından yürütülen “Farklı Gelişim Dönemlerine Göre Bireylerin Bilgelik Özelliklerinin İncelenmesi” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz.

Bu araştırmanın amacı, bireylerin bilgelik özelliklerini gelişim dönemlerine göre incelemektedir. Bu amaçla yapılacak olan *görüşmede* çocuğunuza konuyla ilgili açık uçlu sorular yöneltilecektir. Görüşme tahminen 1-1,5 saat sürecektir. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için çocuğunuzdan beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, içtenlikle en uygun gelen düşünceler çerçevesinde cevaplamasıdır. Bu formu okuyup onaylamanız, çocuğunuzun araştırmaya katılmasını kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda neden belirtmeksizin **çalışmayı bırakmasını isteme hakkına da** sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgiler **gizli tutulacaktır**; ancak veriler yayın amacı ile kullanılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya e posta yoluyla sorabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve çocuğumun katılmasına onay verdiğim çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimizin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu çocuğumun kendi isteğim ile, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın araştırma sürecine katılmasını kabul ediyorum.

Velinin :

Adı-Soyadı:

İmzası:

Araştırmacının

Adı-Soyadı: İrem Demiröz

EK-6 YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

1. Kendinizi Nasıl Biri Olarak Tanımlarsınız?: (Kendini tanımlama biçimi, doğum tarihi, nerede doğduğu ve büyüdüğü, yaş, kardeş sayısı, anne baba sağ-eğitim durumu, ilgi ve yetenekleri, yeni uğraşlar edinme isteği gibi alanlar hakkında bilgi edinilecektir.)
2. Biraz büyüme sürecinizden ve ailenizden bahseder misiniz? (Aile ilişkileri, evde model aldığı kişiler, evde kaç kişi yaşadığı, aile bireylerini nasıl tanımladığı, çocukluğuna dair ilk anılar, ebeveynlerin birbirine ve ona karşı olan yaklaşımları, ailenin sorun çözme ve destekleme becerileri hakkında bilgi alınır.)
3. Okul hayatınızı dönem dönem inceleyelim. İlkokuldan başlayalım, nasıl bir ilkokul döneminiz olmuştu? (ortaokul-lise-üniversite olarak okul süreci, kademelere göre kariyer hedefleri, okuldaki ilk günü ve okulun için ne anlam ifade ettiği, okul yaşamından zihninde kalan anılar, öğretmenleri hakkında görüşleri, sevdiği dersler, rol model aldığı kişiler, arkadaşlık ilişkileri, hala arkadaşlıkları sürdürme becerisi, varsa katıldığı faaliyetler hakkında bilgi alınır.)
4. Hedefler oluşturmak sizin için ne anlama geliyor?
5. Bilgelik tanımını incelediğinizde yaşamınız boyunca bilgece davrandığınızı düşündüğünüz bir anınız var mı? Bu anıyı bilgece olarak ele almanıza neden olan durumlar nelerdir?
6. Sizin için önemli bir karar verirken, yeni bir işe başlarken nasıl bir yol izlersiniz? Toplumda kabul gören değerler ve davranışları düşünürseniz aldığınız kararlarda bu durumlardan etkilenme düzeyiniz hakkında neler söylersiniz?
7. Risk alma konusunda kendiniz için neler söylersiniz?
8. Sorumluluk almak sizin için ne anlam ifade ediyor?
9. Çevrenizdeki tanıdığınız/tanımadığınız kişilerin duygularını gözlemleme ve fark etme konusunda kendinizi nasıl değerlendirirsiniz?
10. Sosyal yaşamınızdaki kişileri ve durumları düşündüğünüzde başkaları ile iletişim kurma ve sürdürme becerileriniz nasıldır? Diğerlerinden destek alma ve destek verme yönleriniz için neler söylersiniz?
11. Herhangi bir durum veya sorunu değerlendirmeniz gerektiğinde tarafsız davranma konusunda kendinizi nasıl görüyorsunuz?
12. Hayatınızın zorlayıcı tanımlayabileceğiniz dönemleri oldu mu? Bu dönemlerde neler yaşadınız? Nasıl baş etmeyi denediniz? (Kaynakları, günlük yaşam zorluklarında da nasıl regüle olduğu hakkında bilgi alınır)
13. Gelecek hakkında ne düşünüyorsunuz?

EK-7 SAN DIEGO BİLGELİK ÖLÇEĞİ (ÖRNEK MADDELER)

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuyunuz ve kendinizi değerlendiriniz. Her bir ifadeye ne kadar katıldığınızı aşağıda yer alan ölçeği kullanarak sol tarafa yazınız.

Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	2	3	4	5

1. Başkalarının hislerini anlama konusunda iyiyim.
3. Arkadaşlıkları sürdürmekte güçlük çekerim.
5. Yardıma ihtiyacı duyulacağını bildiğim durumlardan kaçınırım.
8. Genellikle kararlarımı tam zamanında veririm.
9. Baskı altında sakin kalabilirim.
12. Büyük kararlar almayı olabildiğince erteleme eğilimindeyim.
13. Kendimi ifade etmekten kaçınırım.
17. Diğer insanların ahlaki değerlerinin benimkinden farklı olması beni rahatsız etmez.
19. Yaptıklarımın sebebini anlamak benim için önemlidir.
20. Tanıştığım her insandan genellikle bir şeyler öğrenirim.
21. Farklı bakış açılarıyla karşılaşmaktan keyif alırım.
24. Olumsuz duygularımı gizlemeyi beceremem.

* Ölçek, araştırma yürütücülerinden birine ait olduğu için gerekli kullanım izni alınmıştır.

EK-8 BİLGELİK ÖZELLİKLERİ DEĞERLENDİRME FORMU

Yaşına bakılmaksızın "kendisiyle ve başkalarıyla sağlıklı iletişim kurabilen, kendisinin ve iletişim kurduğu kişilerin duygularının farkında olan, duygularını düzenleyebilen, yaşamda karşılaştığı durumları gerçekçi olarak kavrayabilen, zorlu yaşam olayları karşısında baş etme becerisi yüksek olan" bir kişiyi düşündüğünüzde zihninizde canlanan bir kişi var mı? (Sıralanan özelliklerin en az 3 tanesine sahip olma durumuna göre cevabınızı düşününüz)	Evet () Hayır ()
Yukarıdaki cevabı evet olarak işaretlediyseniz, bu kişinin hangi özellikleri bakımından zihninizde canlandığını ifade ediniz.	
Sizin referansınız ile bu kişi ile görüşme yapabilmemiz mümkün mü?	Evet () Hayır ()
Yukarıdaki soruda cevabınız evet ise bu kişi ile nasıl iletişim kurabileceğimizi belirtiniz (Verdiğiniz bilgilerden sonra bir değerlendirme yapılacaktır. Sizin önerdiğiniz kişi ile görüşmeye karar verildiğinde e-mail adresiniz üzerinden sizinle iletişim kurulacaktır.)	
Bu kişi ile yakınlık dereceniz nedir?	Kendim (), Arkadaşım (), Ailemden biri (), İş arkadaşım (), Öğretmenlerimden biri (), Bir yakınımın tanıdığı (), Bir kitap, dizi veya film karakteri (), Diğer ()
Bu kişinin cinsiyeti nedir?	Kadın () Erkek () Diğer ()
Bu kişinin eğitim durumunu işaretleyiniz.	Okur Yazar Değil (), Okur Yazar (), İlkokul (), Ortaokul (), Lise (), Üniversite (), Yüksek Lisans (), Doktora (), Bilmiyorum ()
Eğer bir karakter ise karakterin adını ve bulunduğu dizi, film veya kitap adını yazınız.	
Bu kişi hangi gelişim dönemi içerisinde?	Ergenlik (12-18 Yaş) , Beliren Yetişkin (19-29 Yaş), Genç Yetişkin (30-45 Yaş), Orta Yetişkin (46-65 Yaş), İleri Yetişkin (66 Yaş ve Üzeri).

EK-9 KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Paylaşımlarımın bilimsel çalışmalar için kullanılmasına izin veriyor, araştırmaya gönüllü katılım sağlıyorum.	Evet () Hayır ()
Cinsiyetiniz	Kadın () Erkek () Diğer ()
Doğum Tarihiniz	/...../...../
Eğitim Durumunuz	Okur Yazar (), İlkokul (), Ortaokul (), Lise (), Üniversite (), Yüksek Lisans (), Doktora (), Diğer ()
Öğrenci iseniz öğrenim gördüğünüz okul/üniversite/ bölüm	
Çalışıyor iseniz mesleğiniz	
Sizinle iletişim kurabileceğimiz e-mail adresiniz	

ÖZGEÇMİŞ

İrem DEMİRÖZ, ortaöğrenimini Tuzla Anadolu Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nde, lisans eğitimini Kocaeli Üniversitesi / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümünde 2019 yılında tamamlamıştır. Yüksek lisans eğitimine 2020 yılında Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık tezli yüksek lisans programı kapsamında başlamıştır. Çalışma hayatına 2019 yılında İstanbul/Pendik-Tuzla'da, MEB'e bağlı özel okullar bünyesinde okul psikolojik danışmanı olarak başlamıştır. Şu an Kadıköy'de bir ortaokulda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini sürdürmektedir.

Fotoğraf çekmeyi, gezmeyi, okumayı, müzik dinlemeyi ve öğrenmeyi seven İrem DEMİRÖZ EMDR Derneği, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği üyesidir.